

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ BÖLÜMÜ
RESİM-İŞ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

(ANKARA İL'İ ÖRNEĞİ)

GÖRSEL SANATLAR DERSİNİN ZİHİNSEL ENGELLİ
ÖĞRENCİLERİN BİLİŞSEL BECERİ EDİNİMLERİNE KATKISINA
YÖNELİK ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Songül AKÇAL

Ankara, 2012

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ BÖLÜMÜ
RESİM-İŞ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

(ANKARA İL'İ ÖRNEĞİ)

GÖRSEL SANATLAR DERSİNİN ZİHİNSEL ENGELLİ
ÖĞRENCİLERİN BİLİŞSEL BECERİ EDİNİMLERİNE KATKISINA
YÖNELİK ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Songül AKÇAL

Danışmanlar

Yrd. Doç. Dr. Güzin AYRANCIOĞLU

Yrd. Doç. Dr. Bülent SALDERAY

Ankara, 2012

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

Songül AKÇAL’ ın, “(Ankara İl’i Örneği) Görsel Sanatlar Dersinin Zihinsel Engelli Öğrencilerin Bilişsel Beceri Edinimlerine Katkısına Yönelik Öğretmen Görüşleri” başlıklı tezi 11.12. 2012 tarihinde, jürimiz tarafından Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Üye (Danışman): Yrd. Doç. Dr. Güzin AYRANCIOĞLU

.....

Üye (ASIL): Yrd. Doç. Dr. Halil DİNDAR

.....

Üye (ASIL): Yrd. Doç. Dr. İsa ELİRİ

.....

Üye (YEDEK): Yrd. Doç. Dr. Reyhan Y. GEMALMAYAN

.....

Üye (YEDEK): Yrd. Doç. Dr. Mehmet ŞEREN

.....

ÖNSÖZ

Görsel sanatlar eğitiminin, zihinsel engelli bireylere istendik olumlu bilişsel beceriler kazandırmada birçok çalışmada vurgulanmaktadır. Bu doğrultuda, (Ankara İli Örneğinde) görsel sanatlar dersinin zihinsel engelli öğrencilerin bilişsel beceri edinmelerine ne kadar etkili olduğunun anlaşılması ve dersin amaçlarının ne kadar gerçekleştiğinin belirlenmesi yönünde öğretmen görüşleri ile mevcut programın değerlendirilmesine gereksinim duyulmuştur. Ortaya çıkan gereksinim ile, (Ankara İl'i örneği)'nde görsel sanatlar dersinin zihinsel engelli öğrencilerin bilişsel beceri edinimlerine katkısına yönelik öğretmen görüşlerinin belirlenmesi düşüncesi oluşmuş ve oluşan düşünce doğrultusunda bu araştırmaya girilmiştir. Bu araştırma, başlangıç aşamasından sonuç aşamasına kadar birçok kişinin desteği alınarak hazırlanmıştır.

Araştırmanın başından buyana gereksinimini duyduğum desteği ve güveni hiçbir şekilde benden esirgemeyen, her sıkıntılı anımda cesaret, umut ve güç veren, bana her aşamada yol gösteren danışmanlarım Yrd. Doç. Dr. Güzin ALTAN AYRANCIOĞLU'na ve Yrd. Doç. Dr. Bülent SALDERAY'a; yüreklendiriciliği, yönlendiriciliği, konuşmaları ve vermiş olduğu güven duygusu ile arkamda desteklerini her zaman hissettiğim hocalarım Yrd. Doç. Dr. Reyhan Y. GEMALMAYAN, Yrd. Doç. Dr. Halil DİNDAR'a ve Sayın Muhittin ÖNGÜT'e teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca; tez süreci boyunca bana anlayış ve uyum gösteren, tezin her aşamasında yardımcı olan, maddi manevi her konuda beni destekleyen biricik ailem: sevgili anneciğim Zümre AKÇAL'a, babacığım Mehmet Emin AKÇAL'a, ablalarım Zeliha, Semra, Özlem ve Öznur'a, Abilerim Abdurrahman ve Osman'a minnettarlığımı belirtirim.

Songül AKÇAL

ÖZET

(ANKARA İL'İ ÖRNEĞİ) GÖRSEL SANATLAR DERSİNİN ZİHİNSEL ENGELLİ ÖĞRENCİLERİN BİLİŞSEL BECERİ EDİNİMLERİNE KATKISINA YÖNELİK ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

Akçal, Songül

Yüksek Lisans, Resim- İş Öğretmenliği Bilim Dalı

Tez Danışmanları:

Yrd. Doç. Dr. Güzin Altan AYRANCIOĞLU ve Yrd. Doç. Dr. Bülent SALDERAY

Aralık 2012

Araştırmada, (Ankara İl'i Örneği) görsel sanatlar dersinin zihinsel engelli öğrencilerin bilişsel beceri edinimlerindeki katkısı değerlendirilmiştir. Araştırmanın evrenini, Ankara Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı 2011-2012 eğitim- öğretim yılında eğitim uygulama okulunda görev yapmakta olan, görsel sanatlar dersini veren 197 öğretmen içerisinde 10'unu görsel sanatlar öğretmenleri ve 187'sini özel eğitim öğretmenleri oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini ise Ankara Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı mevcut 14 eğitim uygulama okulu iken 2011-2012 eğitim-öğretim yılında faaliyet gösteren 13 eğitim uygulama okulu olması nedeniyle araştırmanın evreni de 13 eğitim uygulama okulu belirlenmiştir. Bu araştırma kapsamında, faaliyette olan 13 eğitim uyguma okulu birebir ziyaret edilerek anket formu kullanılmıştır. Anket formu ile elde edilen bilgiler, SPSS programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda, öğretmenlerin algı puanlarının görsel sanatlar ya da özel eğitim alanında olma durumuna göre, istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacıyla Mann Whitney U testi ve öğretmenlerin cinsiyetlerine göre algı puanlarının bayan ya da erkek olma durumuna göre, istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacıyla ise t- testi kullanılmıştır. Analizlerin sonuçları aritmetik ortalama (c) ve anlamlılık (p) değerlerine dayalı olarak yorumlanmıştır.

Araştırmada:

Görsel sanatlar öğretmenleri ile özel eğitim öğretmenleri, görsel sanatlar eğitimi dersinin, öğrencilerin renk ve boyut kavramları, yazı yazma, sayı sayma ve tane kavramı, problem çözme ve yazı araç gereçlerini kullanabilme, çizgi çizme, eşleme ve

ayırt etme, biçim ve şekil, boyut, konum, sınırlı boyama, renk kavramı, görsel hafıza, akılda tutma, sınıflama ve gruplama, çevre ile ilgili gözlemlerini, izlenimlerini, duygularını ve düşüncelerini çizgisel, renksel veya şekillendirme olarak yansıtabilme, büyüklük-küçüklük, uzunluk-kısalık, kalınlık incelik ve azlık-çokluk kavram becerilerinin ediniminde anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ancak, görsel sanatlar öğretmenleri ile özel eğitim öğretmenleri arasında ortalama puanlar incelendiğinde küçük bir fark gözlenmektedir.

Öğretmenlerin cinsiyetlerine göre değerlendirmesinde ise, görsel sanatlar eğitimi dersinin, öğrencilerin biçim ve şekil kavramı, boyut kavramı, konum, yazı yazma becerileri, görsel hafıza becerileri, akılda tutma becerileri, çevre ile ilgili gözlemleri, izlenimlerini, duygularını ve düşüncelerini çizgisel, renksel veya şekillendirme olarak yansıtabilme becerilerinin gelişiminde katkısı konusunda bayan ve erkek öğretmenler arasında anlamlı bir fark bulunmakla birlikte; çizgi çizme eşleme ve ayırt etme, sayı sayma ve tane kavramı, sınırlı boyama renk kavramı, sınıflama ve gruplama, problem çözme, yazı araç gereçlerini kullanabilme, büyüklük-küçüklük, uzunluk-kısalık, kalınlık incelik ve azlık-çokluk kavram becerilerinin ediniminde ise bayan ve erkek öğretmenler arasında anlamlı bir fark bulunmadığı gözlenmektedir. Ayrıca, araştırma sonunda ortaya çıkan sorunlara dayalı olarak araştırmacı tarafından ortaya konulan önerilere yer verilmektedir.

ABSTRACT

TEACHERS OPINIONS ABOUT CONTRIBUTION TO AQUISITION OF
COGNITIVE SKILLS OF VISUAL ARTS LESSONS TO MENTALLY DISABLED
STUDENTS (Ankara province, example)

AKÇAL, Songül

Master's Degree, Arts and Crafts Education Department

Dissertation Consultants:

Asst. Prof. Dr. Güzin Altan AYRANCIOĞLU and Asst. Prof. Dr. Bülent SALDERAY

June 2012

In this research, it is evaluated that Visual Arts lessons contribution to mentally disabled students cognitive skill acquisition (Ankara province, example). Universe of the research consists of 10 visual arts teachers and 187 special education teachers in for 197 teachers who teach visual arts lessons that works in training schools affiliated to Ankara Directorate of National Education in 2011-2012.

Because one training school is inactive instead of 14, example of the research consists of 13 training schools which are active and affiliated to Ankara Directorate of National Education in 2011-2012. As part of the research 13 active training schools were visited and conducted a questionnaire in person. Data acquired from questionnaire form is analyzed in SPSS program. Thus, In order to determine the statistical difference on teachers' perception points; according to branches whether being visual arts or special education, Mann Whitney U test is utilized and in order to determine the difference in points according to genders, independent samples t-test is utilized. Results of the analysis explained according to mean and p values.

In the research:

No significant difference is found between visual arts teachers and special education teachers on students' acquisition of; color and dimension concepts, writing, counting and piece concepts, problem solving and ability of using writing tools, drawing a line, matching and discriminating skills, shape, size, location concepts, limited painting skills, color concept, visual memory and retention skills, classifying and grouping skills, skills of reflection the observations, impressions, feelings and thoughts using colors and shapes, magnitude, length, thickness and quantity

concepts. But there is a slight difference might be observed when the mean points are analyzed.

Between teachers' thoughts according to genders significant difference is found on students' acquisition of; color and dimension and location concepts, writing skills, visual memory skills, retention skills, skills of reflection of observations, impressions, feelings and thoughts using colors and shapes. Between genders, teachers' thoughts did not differ significantly on students' acquisition of drawing a line, matching, discriminating, counting skills and piece concept, limited painting skills, color concept, classifying, grouping, and problem solving skills, ability of using writing tools, magnitude, length, thickness and quantity concepts. Also at the end of this study researcher's suggestions are introduced depending on the problems emerged.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	vii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem.....	1
1.2. Amaç.....	7
1.3. Önem.....	8
1.4. Sayıtlılar.....	8
1.5. Sınırlılıklar.....	8
1.6. Tanımlar.....	9

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Görsel Sanatların Tarihçesi.....	11
2.1.1. Klasik Yunan ve Roma Çağı, Orta Çağ ve Rönesans:.....	11
2.1.2. 17. Yüzyıl Fransız Akademisi ve 18. Yüzyıl Aydınlanma Çağı:	12
2.1.3. 19. ve 20. Yüzyılda Batıda Görsel Sanatlar Eğitimi	13
2.2. Türkiye’de Görsel Sanatlar Eğitiminin Tarihi.....	13
2.2.1. Görsel Sanatlar (Resim-İş) Eğitiminde Cumhuriyet Öncesi Dönem.....	14
2.2.2. Türkiye’de Güzel Sanatlar Okulları.....	15
2.2.3. Cumhuriyet Dönemi Görsel Sanatlar Eğitimi ve Gazi Eğitim Enstitüsü.....	16
2.3. Görsel Sanatlar Eğitimi.....	17
2.4. Özel Eğitimin Tarihçesi.....	19
2.5. Özel Gereksinimli Bireylerin Eğitimleri (Özel Eğitim).....	21

2.5.1.Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Görsel Sanatlar Eğitimi (Özel Görsel Sanatlar Eğitimi).....	23
2.6. Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Uygulama Okulları.....	29
2.6.1. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü Eğitim Uygulama Okulları Programlarında Görsel Sanatlar Dersinin Yeri.....	33
2.7. Görsel Sanatlar Dersinin Öğrencilerin Bilişsel Becerilerine Katkısı.....	33
2.4. İlgili Araştırmalar.....	36

BÖLÜM III YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli	38
3.2. Evren ve Örneklem.....	38
3.3. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi.....	39
3.4. Verilerin Toplanması.....	40
3.5. Verilerin Çözümlemesi.....	40

BÖLÜM IV BULGULAR VE YORUM

4.1. Bilişsel Beceriler.....	42
------------------------------	----

BÖLÜM V SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç.....	83
5.2. Öneriler.....	84
KAYNAKÇA.....	86
EKLER.....	92

BÖLÜM I

GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde; problem durumu, alt problemler, araştırmanın amacı, sayıltılar, sınırlılıklar ve tanımlara yer verilmiştir.

1.1. Problem

“Görsel sanatlar eğitimi” kavramı genel anlamda sanatın tüm alanlarını içine alan yaratıcı sanatsal eğitimi, dar anlamda ise okullarda bu alana ilişkin verilen dersleri tanımlamaktadır (Yılmaz, 2007). Buna dayanarak görsel sanatlar eğitiminin eğitim şekli olarak ele alınabileceğinin ve görsel sanatlar eğitimi ile birlikte derslerde çocukların eğlenerek öğrenebilecekleri gerekli beceri ve davranışları eğitim yapısı içinde edinebilecekleri bir alan olduğu söylenebilir. Salderay (2008) konuyu destekler nitelikte, görsel sanatlar eğitiminin, gelişmiş birçok ülkede, öğrencilerin eğlenerek öğrenmelerinde kullanılan, etkili bir eğitim şekli olarak görülmekte olduğundan bahsetmektedir. Görsel sanatların, öğrencilerin eğitimine dolaylı destek çıkan bir alan olmaktan öte, öğrencilerin eğitilmesinde kullanılan başlı başına temel bir yol olarak ele alındığını söylemekte; görsel sanatlar eğitiminin, eğitim yapısı içerisinde temel bir yol olarak ele alınmasının, bireyin gerçek yaşam için gerekli beceri ve davranışları edinmesine katkı sağladığını vurgulamaktadır.

Buna dayanarak bireylerin, görsel sanatlar eğitimi almaları neticesinde, sorunlarını beceri ve davranışlarla çözme yoluna gitmeleri, çevreyle irtibat halinde olma ihtiyacı hissedebilmeleri sonucunu doğurabilir. Görsel sanatlar eğitimi yoluyla çocukların özgüveni gelişir, böylece çocuklar çevresindeki insanları anlayıp kendini anlatabilen birey haline gelebilir. Sonuçta, içinde bulunduğu durumlara ayak uydurabilen birey olarak yetişebilir. Kırıçoğlu (2002), görsel sanatlar eğitimi alan bireylerin yapmış oldukları çalışmalarda, anlatmak istenenin izleyiciye iletme amacının güdüldüğünü ve neticesinde görsel sanatlar eğitiminin çocuğa ve gence sanat aracılığı ile iletişim kurma olanağını verdiğinden bahsetmektedir. “Görsel sanatlar eğitiminin, yanlış ve yaygın bir kanıyla yalnızca yetenekli öğrencilere yönelik bir eğitim olduğu düşünülmektedir. Böyle bir bakış açısıyla yaklaşıldığında yeteneği olmadığı düşünülen

çocuklar kişilik gelişimleri üzerinde görsel sanatlar eğitiminin sağlayacağı olumlu katkılardan mahrum bırakılmış olacaktır. Çocuk veya genç, görsel sanatlar eğitimi yoluyla bakmak yerine görmeyi, duymak yerine işitmeyi, dokunduğunu hissetmeyi, kısacası farkında olmayı, algılamayı öğrenecektir” (Yılmaz, 2007). Buna dayanarak, görsel sanatlar eğitimi almış çocuğun paylaşım duygusunun gelişmiş olacağı, karşısına çıkan problemleri çözmekte zorlanmayacağı söylenebilir.

Görsel sanatlar eğitimi alan öğrencilerin kimi zaman bireysel çalışarak kimi zamansa grup çalışmalarına katılarak sosyal bilinç kazanacağı; çalışarak, üreterek, hayal kurarak öğrendiğini göz önüne alınacak olur ise görsel sanatlar eğitimi alan bireylerin kendiliğinden sosyal yaşam içerisinde, birlikte çalışmanın önemini ve iletişim kurmayı öğrenmeye başlayacakları ve böylelikle gerekli beceri ve davranışları edinebilecekleri söylenebilir. Görsel sanatlar eğitimi alan bu bireylerin ileriki yaşamlarında beceri ve davranış kazanımları neticesinde iş hayatlarında da başarılı olabilecekleri söylenebilir. Salderay'ın (2008) da belirttiği gibi, görsel sanatlar eğitiminin, eğitim yapısı içerisinde temel bir yol olarak ele alınmasının, bireyin gerçek yaşam için gerekli beceri ve davranışları edinmesine ve iş piyasasına hazırlanmasına katkı sağlayan önemli bir alan olarak görülmesine olanak sağladığından bahsetmektedir.

Ancak, görsel sanatlar eğitimi, normal gelişim göstermekte olan bireylerin yanı sıra gelişim bozukluğu olan ve adına engelli birey denebilen bir grubun da beceri ve davranış edinimine katkı sağlayabilir. Bu katkıyı belirleyebilmek için engelli bireyi tanımak gerekmektedir. Konuyla ilgili olarak Özgür (2004), engel grubunu bireyin yaşadığı sürece yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak toplumda oynaması gereken rollerin yetersizlik yüzünden yerine getirememesi durumu olarak tanımlamakta ve birey belli bir zamanda belli bir durumda yapması istenenleri yetersizlik yüzünden yapamazsa, yetersizlik özür-engele dönüşür demektedir.

Toplumun ve ailenin problemi olan özel gereksinimli bireyler, normal gelişim göstermekte olan bireylerden farklı olarak eğitim ortamlarında ya da kaynaştırılmış eğitim programlarıyla eğitim gördükleri söylenebilir. Bu eğitim programı içerisinde, ders programlarında bulunan görsel sanatlar derslerini eğitim içerisinde almaktadırlar. Bu grup, beceri ve davranış edinimlerini görsel sanatlar dersleriyle teorik de öğrenip uygulamalı olarak pekiştirerek hayata geçirebilir. Böylelikle, görsel sanatlar derslerini

alan özel gereksinimli bireylerin sosyal yaşam içerisinde yer edinmeleri daha da kolaylaşabilir.

Normal gelişim gösteren bireylerin eğitimlerinde görsel sanatlar eğitiminin önemi bilinirken, özel gereksinimli bireylerin eğitimleri açısından da bakılacak olur ise sosyal hayat içinde yer alabilmeleri için psiko-motor, bilişsel, dil, öz bakım becerileri, davranış vb. becerilerin ediniminin gerekliliği ortaya çıkabilir. Buna bağlı olarak bireyin gelişimsel durumu, çevre, yaş durumları da göz önünde bulundurulacak olur ise özel gereksinimli bireylerin görsel sanatlar eğitimi almalarında önemli farklılıkların ortaya çıktığı söylenebilir. Konuyla ilgili olarak Özgür (2004), engelli bireylerin farklı engel gruplarında yer almalarının gereksinimlerinin karşılanmasında farklılıklar açığa çıkardığından ve özel eğitim alanında çalışma yapan uzmanların, yeteneksizlikten etkilenen bireylerin eğitim ve öğretim gereksinimlerinin saptanması, karşılanması yeteneklerinin ve gizil güçlerinin açığa çıkartılmasına yönelik eğitim ortamlarının sağlanması için çeşitli tanımlar yapmış olduklarından bahsetmektedir. Ataman (1997), özel gereksinimli çocuk; zihinsel özellikleri, duygusal yetenekleri, nörolojik ve fiziksel özellikleri, sosyal davranışları ve iletişim becerileri yönünden ortalama ya da normal bir çocuktan farklı olan, bunun için profesyonel yardım alması gereken çocuktur demektedir. Özel eğitime gereksinim duyan çocukların; bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal, sosyal, sağlıkla ilgili özellikleri ve durumlarındaki olağan dışı ayrılıkları nedeniyle normal eğitim hizmetlerinden gereği gibi yararlanamayan çocuklar olduğunu vurgulamaktadır. Buna dayanarak denebilir ki “Çocuğun yaşı ilerledikçe var olan problemler değişecek, bazıları yok olacak bazıları şekil değiştirerek devam edebilecektir. Sosyal gelişim alanına yönelik eğitim amaçları, çocuğun gelişimsel düzeyine ve belirli gereksinimlerine yönelik olarak saptanmalıdır.” (Darıca, Pişkin, Gümüşçü, 2007). Böylelikle görsel sanatlar eğitiminde, özel gereksinimli bireylere beceri kazandırılmasına yönelik eğitim amaçlarının var olduğunu; bireyin yaşamında var olan problem ve eksikliklerin olumlu yönde değişebileceğini, bazı problemlerin de ortadan kalkabileceği görsel sanatlar derslerinin kazandıracığı beceri ve davranış edinimleri ile olacağı söylenebilir. Diğer bir deyişle bireylerin görsel sanatlar dersleriyle kazanacakları beceri ve davranış edinimleri ile ileriki hayatlarında sosyal ve günlük yaşamlarında bağımsızlaşmaları ve var olan problemlerin ortadan kalkabilmesi söz konusu olabilir. Konuyu destekler nitelikte Salderay (2008), yapı gereği engellilik, bireyin bir ömür boyunca birlikte yaşamayı öğreneceği değişmez bir durumdur. Bu

nedenle engelli bireylere okullarda verilen eğitim içerisinde, engelliliğin bir ömür boyu sürdüğü göz önüne alınarak bireylerin bağımsızlaşmaları hedeflenir demektir. Özel eğitim: bireylerin beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından deneyimli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve girişime değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli bireyler olarak gelişmesidir. Ayrıca ilgi ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri ve davranışlar ile birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle yaşama hazırlamak ve onların kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak eğitimin temel hedefleri olarak işaret edilmektedir (Güneş, 2005). Bu bilgilere dayanarak özel gereksinimli bireylerin bilgi, beceri ve davranış edinimlerinin eğitimin temel hedefi olan programlandırılmış eğitim faaliyetleri kapsamında, özel eğitim olarak adlandırıldığı söylenebilir. Buna göre; özel eğitim alan özel gereksinimli bireylerin bu gerekli beceri ve davranış gelişimlerini kazanmaları; normal gelişim gösteren bireylerle aralarındaki fark ortadan kaldırılıp gelişimsel bozuklukların en aza indirilmesi ve bu beceri ve davranış kazanımları yolu ile başarılı olunması sağlanabilir. Bu becerilerin kazanılmasının, bireye sosyal ve günlük yaşamında büyük fayda sağlayacağı söylenebilir. Konuyla ilgili olarak Salderay (2008), bağımsız yaşamı sağlayan beceri alanlarını şu şekilde sıralamaktadır: 1) başarı için gerekli temel beceriler 2) uyum için gerekli temel beceriler 3) günlük yaşam becerileri 4) mesleğe hazırlık ve mesleki beceriler. Buna göre; özel gereksinimli bireylere görsel sanatlar derslerinin sağlayacağı beceri edinimleri ele alınacak olunur ise; özel gereksinimli bireylerin sosyal ve gündelik yaşamlarında büyük faydalar göreceği söylenebilir.

Buna göre beceri ve davranış edinimine tüm özel gereksinimli bireylerin ihtiyaç duyacağını söyleyebiliriz. bu beceri ve davranış edinimine ihtiyaç duyan özel gereksinimli bireyler arasında “zihinsel engelli bireyler” de bulunmaktadır. Zihinsel engelli bireylerin normal gelişim gösteren bireylerden farklı olarak gelişim gösterdikleri söylenebilir. Özel gereksinim durumu olarak görülen zihinsel engellileri Kulaksızoğlu (2003), yaşlılarının gösterdiği gelişim özelliklerini göstermeyen ve farklı olduğunun anlaşılması ile çocuğun zihinsel engelli olduğu anlaşılır diye tanımlamıştır. Buna dayanarak zihinsel engelli bireylerin yaşlılarından daha geride olan bir zihinsel gelişim süreci içinde olduğu söylenebilir. Bir diğer görüş ile de Eripek (1993), Gelişim süreci içerisinde genel zihinsel işlevlerde normallerden önemli derecede gerilik bunun yanında

uyumsal davranışlarda yetersizlik gösterme durumu olarak tanımlanmıştır. Bu bilgilere dayanarak Dünya Sağlık Teşkilatı (WHO) tarafından da benimsenen bu tanımlı daha da açacak olur isek, (1) zihinsel olarak gerilik, (2) uyumsal davranış gelişiminde gerilik ve (3) durumun gelişim süreci içerisinde görülmesi olarak tanımlanabilir. Amerikan Zeka Geriliği Birliği (AAMR)' ın yaptığı zeka geriliği tanımı ise şu şekildedir: “zeka geriliği, zihinsel işlevler ve kavramsal, sosyal ve pratik uyumsal becerilerde kendini gösteren uyumsal davranışların her ikisinde görülen anlamlı sınırlılıklar olarak karakterize edilen bir yetersizliktir” (Ataman, 2003). Ancak zihinsel engelli bireylerde var olan zihinsel yetersizliğin her birey için aynı derecede olduğu söylenemeyebilir. Zihinsel engelli bireylerin birbirinden farklı olduklarını yansıtabilmesi için zihinsel yetersizliğini vurgulamak üzere derecelendirilmesi faydalı olabilir. Yani zihinsel engelli çocuklar homojen bir grup değildir, kendi içerisinde önemli farklılıklar göstermektedir. Zeka geriliği gösteren çocuklar zihinsel yetersizlik derecelerine göre hafif, orta ve ağır şeklinde sınıflandırılmaktadırlar. Bu nedenle zihinsel engellilik tanımı, taşıdığı genel anlamı içerisinde, bu farklılıkları yansıtabilmekten uzaktır. Bu yönüyle zihinsel engelli çocukların ortak özelliklerine göre sınıflandırılmalarına gereksinim duyulmaktadır. (Ataman, 2003; Eripek, 1993). Eğitimde yapılan sınıflandırma “eğitsel sınıflandırma” olarak da adlandırılabilir. Eğitsel sınıflandırma içerisinde bireyin neyi, nasıl öğreneceği üzerinde durulduğu ve bireyin eğitim ihtiyacı göz önüne alınarak sınıflandırıldığı söylenebilir. Konuyla ilgili olarak Eripek (1993) Bu sistemde zihinsel engelli çocuklar eğitim gereksinimlerine göre sınıflandırılmaktadır. Zihinsel engelli çocukların neyi öğrenip neyi öğrenemeyecekleri, ne derecede öğrenecekleri sorularına yanıt aranmakta olduğundan bahsetmektedir. Bu bilgilere dayanarak zihinsel engelli bireylerin normal gelişim gösteren bireylerden farklı oldukları ve kendi içlerinde dahi farklılıklar gösterebildikleri söylenebilir. Bu bilgilerden yola çıkarak araştırmalar, genel nüfus içerisinde zihinsel engelli bireylerin oranları hakkında “2002 Türkiye engelliler araştırması sonuçlarına göre, engelli olan nüfusun toplam nüfus içindeki oranı %12.29’dur. Bu oranın %0.48’ini zihinsel özürllüler oluşturmaktadır” demektedir (Özel Eğitim Sitesi, 2011). Buna göre zihinsel engellilerin, engelli grup içerisinde küçümsemeyecek oranda %0.48’lik dilimde ve özel gereksinimli bireyler içinde, yer aldıkları söylenebilir. Buna dayanarak özel gereksinimli bireyler içerisinde yer alan zihinsel engelli bireylerin hayatları boyunca gereksinimini duyacağı beceri ve davranış edinimi için özel eğitim hizmetlerinden programlandırılmış eğitim faaliyetleri kapsamında yararlanabilecekleri söylenebilir.

Bu bilgilerden yola çıkarak Türkiye’deki Özel Eğitim Hizmetleri ele alınacak olunur ise Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (MEBÖEHY) 1997 tarihli 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname madde 4’te “Özel eğitim gerektiren tüm bireyler, ilgi, istek, yeterlilik ve yetenekleri doğrultusunda ve ölçüsünde özel eğitim hizmetlerinden yararlandırılır. Özel eğitim hizmetleri, özel eğitim gerektiren bireylerin toplumla etkileşim ve karşılıklı uyum sağlama sürecini kapsayacak şekilde planlanır” denmektedir (MEB Mevzuat Bankası, 2011). Ülkemizde özel eğitim hizmetlerinden yararlanacak çocuklara MEB tarafından bireyi merkez alan davranışçı yaklaşıma uygun program, çocukların kendilerini anlaması, olumlu insan ilişkileri kurması, sosyal, teknolojik ve fizikî çevreye uyum sağlaması, bağımsız yaşayabilme becerisini geliştirmesi amacıyla düzenlenmiş bilgi ve becerilerden oluşmuştur (Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2011). Bu program içerisinde görsel sanatlar dersi için hazırlanmış, on amaç ve 47 alt amaç bulunmaktadır (Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2011). Buna dayanarak görsel sanatlar derslerinin özel eğitimle birlikte ele alındığını gerekli beceri ve davranış edinimlerini özel eğitimin kapsamındaki görsel sanatlar dersleri ile kazandırılacağını söyleyebiliriz. Bu bilgiler ele alınarak söylenecek olunur ise; ilk eğitimin öğrencilere aile içinde görerek, ilk istendik beceri ve davranışların ise okullarda öğrencilere kazandırıldığı söylenebilir. Cümleyi destekler nitelikte Salderay (2008), genel olarak öğrencilerin, okula başlayıncaya kadar temel beceri ve kavramları; topluma uyum sağlamalarına yönelik kuralları ailelerini model alarak öğrendiklerinden ve bunun yanı sıra bağımsız yaşamalarını sağlayacak diğer davranış ve becerileri ise okullardaki eğitim programları vasıtası ile öğrendiklerinden bahsetmektedir. Sınıf içi derslerde uygulanan yöntemlerle, öğrencilerin davranışlarında istendik değişiklikler meydana getirilmekte ve bağımsız yaşam becerilerini kazanmaları sağlandığından da bahsetmektedir. Ancak zihinsel engelli bireylerin gereksinim duyduğu beceri ve davranışların kazandırılması için görsel sanatlar dersinin programlaştırılmış okullarda verilmesi gerektiği söylenebilir. Buradan yola çıkarak Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Özel Eğitim Uygulama Okullarında eğitim görmekte olan ilköğretim düzeyindeki öğrencilerin, müfredat programı içerisinde görsel sanatlar dersinin yer aldığı söylenebilir. Buna dayanarak Eğitim Uygulama Okullarının Eğitim Programında yer alan genel amaçlar şu şekilde ele alınmıştır: Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı,

kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek (Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2011); ilgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak (Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2001) olarak yer almaktadır.

Belirtilenler doğrultusunda görsel sanatlar dersinin, öğrencilerin akademik beceri edinimlerinde ne kadar etkili olduğunu saptamak ve dersin amaçlarının ne kadar gerçekleştiğini belirlemek amacı ile öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesine gereksinim duyulmaktadır. Belirtilen bu gereksinimden hareketle yapılacak olan araştırmada “(Ankara İl’i örneği) görsel sanatlar dersinin zihinsel engelli öğrencilerin bilişsel beceri edinimlerine katkısına yönelik öğretmen görüşleri nedir?” sorusu araştırmacı tarafından problem cümlesi olarak belirlenmiştir.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın genel amacı; öğretmen görüşlerine göre, eğitim uygulama okullarında zihinsel engelli çocuklara verilen görsel sanatlar dersinin öğrencilerin bilişsel beceri edinimlerindeki katkısını tespit etmektir. Bu amaçla:

1. Bu dersi veren öğretmenlerin görsel sanatlar dersinin, öğrencilerin bilişsel alanındaki günlük yaşam beceri edinimlerine katkısına ilişkin görüşleri nelerdir? sorusuna yanıt aranmıştır.

Alt amaçlar da ise:

1. Görsel sanatlar öğretmenleri ve özel eğitim öğretmenlerinin görüşleri arasında anlamlı bir fark var mıdır? sorusuna ve

2. erkek ve kadın öğretmenlerin görüşleri arasında anlamlı bir fark var mıdır? Sorusuna yanıt aranmıştır.

1.3. Önem

Bu çalışma, zihinsel engelli öğrencilere verilen görsel sanatlar derslerinin bilişsel beceri edinimleri açısından kullanılıp kullanılmadığına dair öğretmen görüşleri ve bu dersi veren öğretmenlerin, zihinsel engelli öğrencilere bilişsel becerilerin kazandırıp kazandırmayacağına ilişkin görüşlerin belirlenmesi açısından önem taşımaktadır. Diğer bir değiş ile konuya ilişkin öğretmen bakış açısının belirlenmesi açısından önem taşımaktadır. Buna dayanarak; araştırma sonuçları değerlendirilirken zihinsel engelli öğrencilerin görsel sanatlar eğitimi ile geline noktaları ve eğitimin eksik kalan yerlerinde uzman görüşleri ile yeni yapılandırılmalara gidilmesine olanak sağlayacağı ve bu çalışma sayesinde alandaki açığın giderileceği düşünüldüğünde, bu çalışma büyük önem arz etmektedir.

1.4. Sayıtlılar

Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığına bağlı, zihinsel engelli çocuklara eğitim veren Ankara iline bağlı Eğitim Uygulama Okullarında görsel sanatlar dersini veren ve araştırmaya dahil olan eğitimcilerin, kendilerine sunulan anket formu sorularına doğru yanıt verdikleri varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Yapılacak olan araştırmanın kapsamı, Ankara Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı zihinsel engelli çocuklara eğitim veren, mevcut 14 Eğitim Uygulama Okulundan faal olan 13'ünde , görsel sanatlar dersini veren eğitimciler, özel eğitim öğretmenleri olarak sınırlandırılmıştır. Bunun dışında kalan eğitimciler ve özel eğitim okulları araştırmanın kapsamı dışında bırakılmıştır.

1.6. Tanımlar

Görsel Sanatlar Eğitimi: Görsel sanatlar eğitimi; desen, resim, heykel, seramik, ... vb. alanların, öğrencinin eğitimi içerisinde gerek amaç (iyi nitelikli görsel sanatlar çalışmasının oluşturulması) gerekse aracı (görsel sanatlar uygulamaları ile bireyin gelişim alanlarına hizmet edilmesi) olarak kullanılması yolu ile verilen bir eğitim şeklidir (Salderay, 2008).

Özel Eğitim: Özel eğitim çoğunluktan farklı ve özel gereksinimli çocuklara sunulan, üstün özellikleri olanları yetenekleri doğrultusunda kapasitelerinin en üst düzeye çıkmasını sağlayan, yetersizliği engele dönüştürmeyi önleyen, engelli bireyi kendine yeterli hale getirerek topluma kaynaşmasını ve bağımsız üretici bireyler olmasını destekleyecek becerilerle donatan eğitimidir (Ataman, 2005: 19).

Görsel Sanatlar Alanı İçin Bilişsel Beceri: Beceri, kişinin elinden iş gelme durumu olarak ifade edilmektedir. Bununla birlikte kişinin yatkınlık ve öğrenimine bağlı olarak bir işi başarma ve bir işlemi amaca uygun olarak sonuçlandırma yeteneği olarak da ele alınmaktadır (Salderay, 2008).

Özel Eğitim Alanı İçin Bilişsel Beceri: Öğrenen bireyin dikkat, imgelem, algı, hafıza ve iç görü gibi süreçleri kullanması bilişsel beceri edinimi sürecidir (Selçuk, 1997: 136). Becerin kendisini oluşturan daha alt basamaklara ayrılma işidir (Diler, 2000: 10). Bu bilgiye dayanarak bilişsel becerinin, bireyin edinmesi istenilen amaca yönelik hedef basamaklarının belirlenmesi ve amacın hedefler doğrultusunda sonuçlanması durumu olduğu söylenebilir.

Zihinsel Engel: Eğitimsel açıdan zihinsel engel, normal çocuklar için düzenlenmiş eğitim programlarından ve araç gereçlerden zeka gelişimindeki gerilik yüzünden gereği gibi faydalanamama durumudur (Esen, 2003: 10).

Eğitim Uygulama Okulları: : Zeka gerilikleri ağır derecede olan okulöncesi ve ilköğretim çağındaki çocuklar için açılan gündüzlü okullardır (Esen, 2003). Eğitim ve uygulama okullarının eğitim programları; ağırlıklı olarak temel öz-bakım, sosyal, okuma/yazmaya hazırlık, motor becerilerinden oluşur. Rehberlik ve araştırma merkezleri tarafından yapılan değerlendirme sonrasında okula kayıt edilen çocuklar takvim yaşları ve becerileri göz önüne alınarak gruplanmakta, sınıflara ayrılmaktadırlar. Özel eğitim bölümlerinden mezun veya bu konuda kurs görmüş öğretmenler çocuklarla bireysel ya da grup olarak çalışmaktadırlar. Bu okullara orta/ ağır derecede, zeka bölümü 25-45 arası olan çocuklar devam etmektedirler (Bıyıklı ve diğerleri, 1995: 28-29).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölüm, araştırmanın kavramsal yapısını ve araştırma ile bağlantılı olduğu düşünülen diğer araştırmaları içermektedir.

2.1. Görsel Sanatların Tarihçesi

Görsel sanatlar eğitimi, bireyin sanatla iç içe eğitimidir. Resim, heykel, seramik vb. görsel sanatların ve tasarım alanlarının örgün ve yaygın eğitim ve öğretimini içerir (Özsoy, 2003: Salderay,2008). Görsel sanatlar eğitiminin yüzyıllar içinden günümüze kadar gelişerek resim eğitimine adım adım girişi, aşağıdaki gibi sıralanabilir:

2.1.1. Klasik Yunan ve Roma Çağı, Orta Çağ ve Rönesans: Eflatun ve Aristo'nun sanat ve eğitim üzerine yorumları toplumun hayatını sürdürmesini etkileyen önemli konular olarak politik yazılarında ortaya çıkar. Yukarıdaki bölümlerde değinildiği gibi bu tartışmalarda güzel sanatlar, kültürel yapılanmanın araçları olarak yalnızca kendi estetik değerlerinden dolayı değil, öğretici (didaktik) etkilerinden dolayı da yer alır. Klasik yunan ve roma çağlarında sanatın yerinin olmasına karşın sanat yapmanın ve yapanların özel bir konumunun olup olmadığı tartışılmaktadır. Bu çağda eğitimli üst tabakanın “iyi bir hayat” , “dengeli bir hayat” için eğitim aldıkları bilinmektedir.

Orta çağda ise, sanat insanları tanrıya yönlendirmek için bir araç olarak kullanılmıştır. Sanatın görevi ruhları tutmak, korumak olmuştur. Sanatçılar bu amaca hizmet eden birer zanaatçı olarak görülmüştür. Manastırlarda ve rahiplerin yetiştirdiği diğer dini okulların yetiştirdiği diğer okullarda mesleki eğitimi sunulmuştur. Sanatla uğraşanlar için ise 5- 6 yıl süren çıraklık eğitimi, ustalar tarafından verilmiş ve taklit

yoluyla öğrenme yöntemi uygulanmıştır. Usta sanatçıların sayısal sınırını belirlemek loncaların ekonomik yararlarıyla doğrudan ilgilidir.

Orta çağ sanat anlayışının devamında gelen Rönesans döneminde ise hümanist araştırma hareketi herkese yönelik genel eğitimi savunmuştur. Bu çağda ilk ve orta dereceli okullar kurulmuştur. Varlıklı ve ayrıcalıklı kesime verilen görsel sanatlar eğitimi kültürel kimliği oluşturmayı ve estetik algılamayı geliştirmeyi amaçlamıştır. Sanatçı, “kültürel elit” in olağan üstü yeteneği ve gücü olan kişisi olarak görülen bir üyesi olarak görülmüştür. Rönesans’da bilinen ilk sanat tarihçi olan Vasari 1562’ de bir sanat akademisini başlatmıştır. Sanat akademilerinin müfredat programları deseni, gösteriyi, kuram oluşturmayı ve kültürün tartışılmasını içermiştir. Leonardo Da Vinci ise birbirini izleyen ve şematik iki boyutlu kopyalama, modellerden kopya, perspektif, iskeletten çalışma ve anatomik ayırtırmadan oluşan program sırasını savunmuş ve uygulamıştır (Özsoy, 2003).

2.1.2. 17. Yüzyıl Fransız Akademisi ve 18. Yüzyıl Aydınlanma Çağı: 17. yüzyılda görsel sanatların amacının kralın ihtişamını sergilemek olduğu görülmektedir. Sanat, kral ve vezirlerinin gözetim ve denetiminde sürdürülmektedir. Sanat bir propaganda aracı olarak hizmet etmiş ve kralların kutsal hakkını desteklemiştir. Rönesans’ın hümanizm düşüncesi bu yüzyılda kurallara ve formüllere aktarılmıştır. Buluş, denge, renk, anlatım ve kompozisyon için ölçülerle oluşturulmuş bir resmi üslup meydana gelmiştir. Sanatta konular bir hiyerarşi içerisinde yer almıştır. Örneğin; ölü doğa (natürmort), manzara (görünüm), hayvanlar, insanlar, yüce kişiler (katı nesneler) ve tarihi olaylar gibi. Canlı modelden desen çalışmaları, sadece akademilerde ve kadınlar hariç tutularak gerçekleştirilmiştir. Akademide sanat bilgisi içeren konular ya da dersler yer almamış, bunlar özel ilgi duyanlara yönelik ve kişiye özgü olmakla sınırlı kalmıştır.

18. yüzyıl Aydınlanma Çağı ise, “bilim” ve “neden” üzerinde yoğunlaşılacak bir dönem ve krallıkların düşmeye, krallıkların yok olmaya başladığı bir çağdır. Aydınlanma yıllarında serbest pazar ekonomisinin ortaya çıktığı ve değer kazandığı görülmüştür. Bu çağ ayrıca erken dönem romantiklerinden biri olan ve iyinin kaynağı olarak doğayı gösteren Jean- Jacques Rousseau’nun da dönemidir. Onun felsefesi çocukları “işlenmemiş yabaniler”, kadınları da “doğanın yandaşları” olarak

tanımlamıştır. Aydınlanma çağı Amerika'sında, Massachusetts eyaletinde evrensel eğitim için ilk politikalar oluşturulmuştur. Franklin evrensel eğitimin, İngilizce' den modern diller eğitiminden, aritmetikten, denizcilik ve desenden oluşmasını tavsiye etmiş, bu anlamda görsel sanatlar bu dönemde evrensel bir dil olarak görülmüştür. Varlıklı Amerikalılar eğitimlerinin bir parçası olarak büyük Avrupa turlarına katılmışlar, Amerikalı sanatçılar yurt dışında eğitim almaya başlamışlardır. Sanat ticari bir değer olarak görülmeye başlanmış ve onu yapacak yetenekli insanlara ihtiyaç baş göstermiştir. Dolayısıyla görsel sanatlar eğitimine ilgi artmıştır (Özsoy, 2003).

2.1.3. 19. ve 20. Yüzyılda Batıda Görsel Sanatlar Eğitimi: 19. yüzyılda sanayi devrimini ekonomik alanda oluşturduğu değişiklikleriyle birlikte getirmiştir. 19. Yüzyıl politik devrimlerin ve demokrasinin başlangıcının olduğu bir çağdır ve dikkatlerin “bilim” ile “nedenin” aksine, “özgürlüğe” ve “hayal gücüne” yoğunlaşmasıyla bir kültürel devrimin (romantizm) yaşandığı bir dönem olmuştur. El işçiliğinin, zanaatın yerini seri üretim (fabrikasyon) almış ve bunun bir sonucu olarak ürünlerin tasarım kalitesi düşmeye, yok olmaya başlamıştır. Her ne kadar Fransa'da diğer yerlerde ki kadar olmamakla birlikte diğer ülkelerde sanatçı ve zanaatçılar birbirinden ayrılmışlardır. Görsel sanatlar orta sınıfın bir beklentisi olmaya başlamıştır (Özsoy, 2003).

20. yüzyılda ise, batıda bu dönemde resim-iş eğitim akımının yoğunlaştığı söylenebilir. Bu dönemde yaşamış olan önemli bir düşünür, yazar ve tasarımcı olan William Morris İngiltere' de görsel sanatlar ve resim-iş akımının savunucusu olmuştur. Bu akım yolu ile toplumun yeniden biçimlendirilebileceğini savunmuş, Kraliçe Victoria dönemi süslemeciliğine kaşı çıkmıştır. Morris'in savunduğu bu hareketin dört ilkesi ; “ araçlara, kullanıma, yapıma ve gereçlere bakış” olarak ortaya konmuştur. Kurduğu Uygulamalı Sanatlar Okulu programında bu ilkelere dayalı tasarım dersleri ağırlıklı olmuştur. Amerika'da ise Alfred Üniversitesi ve mimar Frank Lloyd Write bu ilkeleri çalışmalarına uyarlamışlardır (Özsoy, 2003).

2.2. Türkiye’de Görsel Sanatlar Eğitiminin Tarihi:

İnsanoğlunun ataları, binlerce yıl önce doğa şartlarından korunabilmek amacıyla sığındıkları mağaraların duvarlarına, avlandıkları hayvanların resimlerini çizip boyarken

sanat yaptıklarının bilincinde değillerdi. Yapılan hayvan resimlerinin avlandıkları hayvanlar olmasının sebebi ise resimlerini yaptıkları hayvanların gendi güçlerine boyun eğeceğine inanmalarıydı (Südor, 2000). Anadolu’da bu izlere bugün Türkiye Cumhuriyeti toprakları içinde bulunan Karain, Alacahöyük, Kültepe mağaralarında rastlanıldığı söylenebilir. Konuyla ilgili Südor (2000), resim yapmanın insanlık tarihi boyunca insanoğlunun ihtiyaçları doğrultusunda olduğunu ve sanat eğitiminin de bu doğrultuda ortaya çıktığını belirtmektedir (s:8). Bu bilgilere ek olarak, bugün ilk ve orta dereceli okullarda okutulan resim derslerinin uzun bir geçmişi bulunmamaktadır. Ancak bu ders güzel sanatların genel eğitimi kapsamı içinde düşünüldüğünde, duvar resmi, çini, seramik, minyatür, tezhip, hüsn-i hat vb. gibi geleneksel sanatların eğitiminin tarihi içinde, türk kültür ve sanatının başlangıç dönemlerine kadar uzanmaktadır (Özsoy, 2003). Buna dayanarak, Türkiye’de görsel sanatlar eğitime geçiş aşamalarının aşağıdaki sıralamada gösterildiği söylenebilir:

2.2.1. Görsel Sanatlar (Resim-İş) Eğitiminde Cumhuriyet Öncesi Dönem:

Tarihi kaynaklara göre Türklerin Orta Asya’ da ilk kez gördükleri yüzyıllardan, cumhuriyet dönemine kadar güzel sanatlara ve bunun eğitime önem verdikleri görülür. Nitekim Altay dağları eteklerinde “Pazarık” bölgesinde bulunan ve M.Ö. 3 ve 4. Yüzyıllarda tarihlenen Türk sanatı örneklerinden; M.S. 8 ve 9. Yüzyıllar, Uygur duvar resimlerine kadar olan dönemde meydana getirilen İslamiyet öncesi Türk sanatı, belli bir sanatı, belli bir disiplinle eğitilmiş sanatçılar tarafından ortaya konmuştur.

İslamiyet öncesi Türk sanatı genellikle dini mabetler ve saraylarda uygulanmış olup, gerek dini liderler ve gerekse devlet yöneticilerinin koruması altında, kimi zaman da halkın kendi estetik zevk ve ihtiyaçları doğrultusunda gelişmiştir. Ancak bilinen odur ki, her durumda eğitim, usta-çırak, baba-oğul, ana-kız doğrultusunda olmuş; böyle bir geleneksel yöntem ile sanatçılar, zanaatçılar ve eğitimciler yetişmiştir.

Geleneksel sanatlar varlığını sürdürürken bir taraftan da batı Avrupa ile temasların sonucunda sanatsal etkileşime girilmiştir. Tanzimat dönemine kadar bu durum sadece etkileşim süreci olarak kalmış, eğitim boyutuna henüz ulaşmamıştır. Bu dönemde nakkaşhanelerde geleneksel sanatlar usta-çırak ilişkisiyle öğrenilmiştir. Her ne kadar “öğretmen yetiştirme” konusu genel eğitimden farklı olarak ilk defa 15. Yüzyılda

Fatih Sultan Mehmet tarafından dikkate alınmış ise de 18. Yüzyıla kadar özellikle sanat öğretmeni yetiştirildiğine dair bir bilgiye bugüne kadar rastlanmamıştır.

18. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünü durdurmak maksadıyla askeri ve eğitim alanında gerçekleştirilen yenilikler sonucu, resim derslerinin, önce askeri, daha sonra da sivil okulların programlarına dahil edildiği görülmektedir. 1773'de açılan mühendishane-i bahri-i Hümayun, 1796'da açılan mühendishane-i Berri Hümayun mekteplerinde batılı anlamda müfredat programları uygulanmış ve bu programda, önceleri askeri amaçla da olsa resim derslerine yer verilmiştir.

Tanzimat dönemine gelindiğinde sanat eğitimi açısından yaşanan en önemli gelişme Batı Avrupa'dakilere benzer öğretmen okullarının açılışıdır. Daha önceki dönemlerde medreseler, hem kendileri, hem de diğer okullar için tek öğretmen kaynağı durumundayken, ilk defa 1848'de kurulan Darülmualimin-i rüşdi ile bu görev, açılan bu yeni öğretmen okuluna devrediliyordu. Yine 1862'de açılan İlköğretmen Okulu ve 1870'de açılan Kız Öğretmen Okulu da yeni anlayışla öğretmen yetiştiren kurumlar olarak Tanzimat döneminde açılmışlardır. Tüm bu öğretmen okullarında batılı anlamda programlar uygulanıyor ve resim dersleri de bu programlarda yer alıyordu. Bunlara ek olarak 1862'de kurulan Mekteb-i Sultani (Galatasaray Lisesi) ve 1868'de açılan Darüşşafaka Lisesinin programlarında da resim derslerinin yer almıştır.

Birinci meşrutiyet ve ikinci meşrutiyet dönemlerinde, sivil “iptidai” ve “rüşdiye” (sivil ilk ve ortaokul) mektepleri programında “hüsn-ü hat” (güzel yazı) bir görsel sanatlar dersi olarak yer almıştır. Ayrıca ilk defa Kız Rüştiyeleri'nde eğitimin üç yılı sürecinde haftada ikişer saat olmak üzere “el hüneri” dersleri verilmiştir.

19. yüzyılın sonlarında doğru resim-iş dersinin genel görünümünü Cumhuriyetin ilk sanat eğitimcilerinden olan İsmail Hakkı Tonguç “rüştiyelerde litografya, canlı cansız modelleri, peyzajları yahut tahtaya çizilen basit krokileri çizdirmek an'anesi vardı” sözleriyle ifade etmiştir. Bu yöntem zamanla daha da yozlaşarak, karatahtaya çizilen basit krokilerin öğrencilere kopyasının yaptırılmasına dönüşmüştür. Bu yıllarda böyle basit içerikle bir resim dersi için meslekten öğretmene ihtiyaç duyulmadığı, okullara yakın oturan, resim dersini okutabileceğini sanan ve

çoğunlukla azınlıklar arasından gelen kişilerin bu dersleri verdikleri ifade edilmiştir (Özsoy, 2003).

2.2.2. Türkiye’de Güzel Sanatlar Okulları: Türkiye’deki görsel sanatlar eğitimine baktığımızda 1883 yılında İstanbul’da kurulan Sanayi-i Nefise Mektebi plastik/görsel sanatlardan resim, heykel ve mimarlık alanında eğitim vermekteydi. 1923’te Cumhuriyetle birlikte Tezyinat (süsleme) bölümü kurulan ve 1928 yılında Güzel Sanatlar Akademisi’ne dönüşen bu kurumda var olan bölümlerin yanı sıra 1929-32 yılları arasında seramik, iç mimari, grafik ve afiş, tezyinat bölümü içerisinde uzmanlık dalları olarak kurulmuştur. Türkiye’nin Batılı anlamda sanat eğitimi veren ilk yüksek okulu olan bu kurumun adı 1969 yılında İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi, 1982’de Mimar Sinan Üniversitesi olarak değişmiştir. Bu okulun temel yapılanmasında atölye ağırlıklı Fransız sanat eğitiminin kabul edildiği bilinmektedir. Nitekim okulu kuran Osman Hamdi Bey ve daha sonra bu okulda görev alan hocaların büyük bir bölümü Fransa’da eğitim görmüşlerdir. İlk dönemlerinde plastik/görsel sanatlar ağırlıklı eğitimin egemen olduğu okulda Bauhaus hareketiyle 1929-32 yılları arasında tasarım alanlarında da eğitim verildiği görülür.

İstanbul’da başka bir sanat okulu 1957 yılında, Bauhaus ekolünü izleyerek “devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu” adıyla kurulmuştur. Bugün bu okulun önde gelen amacının, “işlevsel sanat yapıtları da üretebilecek çok yönlü sanatçılar, tasarımcılar yetiştirmek” olduğu söylenmektedir.

2.2.3. Cumhuriyet Dönemi Görsel Sanatlar Eğitimi ve Gazi Eğitim Enstitüsü: Cumhuriyet döneminde ilk defa olarak güzel sanatlar akademisi bünyesinde 1927 yılında “resim öğretmenliği kursu” düzenlenmiştir. Açılan kursa, bu okul öğrencilerinden resim öğretmeni olmak isteyenler katılmışlar ve İsmail Hakkı Baltacıoğlu’nun verdiği “resim öğretim Yöntemi (resim usulü tedrisi)” derslerini izlemekle yükümlü olmuşlardır. Bir sene süren bu dersler sonunda sınavı başarıyla tamamlayanlar öğretmenlik hakkını elde etmişlerdir.

Resim öğretmeni yetiştirecek ayrı bir bölümün kurulması, 1925 ve 1926 yıllarında yeni Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin davetiyle Türkiye'ye gelen ünlü eğitimcilerden John Dewey, G. Stiekler gibi yabancı ve yerli eğitimcilerin raporları ve çabalarıyla kararlaştırılmış, bu amaçla 1929 yılında kurulan Gazi Orta Muallim Mektebi ve terbiye Enstitüsü bünyesinde 1932 yılında resim bölümü açılmıştır.

Batılı eğitimcilerle yapılan ortak çalışmalar sonucu hazırlanan ilkeler doğrultusunda çıkarılan kanunlarla, resim öğretmenlerinin “gezici öğretmenlik” statüleri kaldırılmış, onlara da diğer meslektaşlarının hakları tanınmıştır. Yine bu dönemde bir Sanayi-i Nefise Talimatnamesi (Güzel Sanatlar Yönergesi) hazırlanmış ve bir Kurul (encümen) oluşturulmuştur. Bu kurulun görevi, ülkedeki güzel sanatlar eğitiminin yerleştirilmesi ve geliştirilmesinin sağlanması olarak belirlenmiştir. 1926'da hazırlanan yeni müfredat programları çerçevesinde, resim ve elişleri derslerinin kolaylıkla uygulanması için ilk ve ortaokul öğretmenlerine kurslar düzenlenmiştir.

2.3. Görsel Sanatlar Eğitimi

Görsel sanatlar eğitimi; hayatın bir parçasıdır ve hayatın her anında karşımıza çıkmaktadır. Bu düşünceden hareketle; görsel sanatlar eğitimi, görsel sanatlar derslerinde elde edilen deneyimlerle, bireyin küçük yaştan itibaren yaşama uyum sağlamasına ve yaşamı algılamasına katkı sağlayan bir eğitim süreci olarak yorumlanabilmektedir (Salderay, 2008). Buna dayanarak görsel sanatlar eğitiminin bireyi yaşama hazırlayan çevresinde olup biteni algılayabilmesine ve yaşamının birçok alanında davranış ve beceri edinimini sağlayacağı söylenebilir. Görsel sanatlar eğitimi, temelde sanatsal etkinlikler yoluyla bireylerin ve toplumun içinde yaşadıkları çevreye duyarlı olmalarını sağlamaya, çevresi ile yararlı bir etkileşim içine girebilmelerine, estetik ihtiyaçlarını karşılamaya, ürün ortaya koyabilme ve yorumlama güdülerini doyurmaya, yaşantılarını daha anlamlı hale getirebilmelerine imkan vermeye yönelik düşüncededir (Buyurgan S. ve Buyurgan U. , 2007, s:22). Buna dayanarak denilebilir ki görsel sanatlar eğitimi, çocuğun çevresi ile arasındaki etkileşimi arttırıp, duygu ve düşüncelerini rahatlıkla aktarabilmesine ve çocuğun kendini özgürce ifade edebilmesine katkı sağlayabilir. Bir başka görüş ile, “Görsel sanatlar eğitimi çocuğun kendini özgürce ifade edebileceği bir ortamdır. Çocuğun kişiliğinin gelişmesinde, kendine

güvenmesinde önemli rol oynar. Atölye derslerinde birey paylaşma, sorumluluk, düzen, malzemeyi kullanma konularında bilinçlenir. Görsel sanatlar eğitimi, özgür, barışçı, insancıl, yaratıcı, toplumu ile bütünleşmiş, değişen şartlara göre kendini yenileyebilen, geleceğin izlerini yansıtan, çocukların yetişmesi için vazgeçilmez bir dünyadır. Görsel sanatlar eğitimi çocuklara, kültür, sanat ve tarih değerlerini kazandırırken aynı zamanda onların özgürce yaratıcı düşüncelerini ortaya koyabilecekleri bir süreç olmalıdır. Nitelikli bir görsel sanatlar eğitimi programı ile öğrenciler soyut düşünce ve duygularını ifade edebilecek, hem sözel hem de sözel olmayan yöntemleri öğrenir. Yine öğrenciler yaratıcı zekalarına güvenmeyi, hem de bazı problemlerin bir çok farklı çözümü olduğunu görürler. Bu nitelik öğrencilere birden fazla doğru cevap olduğu durumlarda, karar vermekten korkmamayı ve ürettikleri görsel imgelerin etkili kontrolü için, kavramları, teknikleri kazandırır ve öğretir. Öğrenciler, algısal, yorumsal, çözümsel yetilerini genişletirler. Görsel imgelerle anlam bulmayı öğrenirler. Sanat eserlerinin estetik niteliğini öğrenirler. Görsel sanatların dilini doğru kullandıkları için, fikirlerini de eksiksiz ifade ederler, estetik yargılara varmak ve savunmak için yetilerini geliştirirler” (Buyurgan S. ve Buyurgan U. , 2007, s: 23-24). Bu düşünceden yola çıkarak görsel sanatlar eğitiminin çocuğun kendisini, ifade etme gücünü ve özgüven ihtiyacını geliştirdiği bir alan olduğu söylenebilir. Ancak, görsel sanatlar eğitimi içerisinde, görsel sanatlar derslerinin etkisinin ve amaçlarının hedefine ulaşabilmesi için öğretime dayalı sağlıklı bir yönlendirmenin istikrarlı bir şekilde sağlanması ile olabilir. Bolat Aydoğan (2010), Görsel sanatlar eğitiminde iyi bir eğitim özellikle bireylerde, karşılaştıkları olayları anlama, muhakeme etme ve doğru kararlar verebilme yeteğini oluşturmada en önemli etkenlerden biri olduğunu belirtmekte ve bu özellikleri içerisinde barındıran sanatın eğitimsel işlevleri, sanatın bireysel, toplumsal, kültürel, ekonomik ve eğitimsel işlevlerinin düzenli, etkili ve verimli bir biçimde gerçekleşmesini sağlayan öğrenme öğretme etkileşimlerini kapsadığını vurgulamaktadır. Bu anlamda sanat eğitimini insanlara kendi yaşantılarından yola çıkarak amaçlı ve yöntemli olarak belirli sanatsal davranışlar kazandırma ya da insanların sanatsal davranışlarını kendi yaşantıları yoluyla amaçlı ve yöntemli olarak değiştirme, dönüştürme, geliştirme ve yetkinleştirme süreci olduğunu vurgulamaktadır. Bir diğer ifadeyle ise Salderay (2008), iyi bir görsel sanatlar eğitiminin geçerliliği ve etkililiği, öğretime dayalı iyi bir amaçlandırma ve uygulamanın, sistemli bir şekilde sürdürülebilmesine bağlı olduğunu belirtmektedir. Buna dayanarak Buyurgan ve Buyurgan (2007), geçerli ve etkili bir görsel sanatlar eğitiminden bahsederken: sanat

eğitiminin amacına uygun ve verimli olabilmesinin birtakım faktörlerle mümkün olabileceğinden bahsetmektedir. Bunları: (1) Sanat eğitiminin varlığının, öneminin farkında olan bir bakış açısı ile, (2) Çağın değişen ve gelişen şartlarına göre kendini yenileyen bir müfredat (öğretim) programı ile, (3) Nitelikli sanat eğitimcisi ile, (4) Yeterli ders saati ile ve (5) Amaca uygun fiziki donanım ve araç-gereç ile gerçekleşeceğini belirtmektedir. Aynı zamanda Salderay (2008) görsel sanatlar eğitiminin geçerliliğinin ve etkinliğinin, sistemli bir şekilde sürdürülebilmesi için amaçlarını şöyle sıralamıştır: (1) Öğrenci için eğitsel bir değeri olmalıdır, (2) Öğrencinin önce öğrendikleriyle ondan sonra öğrenecekleri arasında bir ilişki olmalıdır, (3) Program süresi öğrenciye yönelik olarak doğru saptanmalıdır, (4) Kuramsal ve uygulama basamakları öğrenciye belirtilmelidir, (5) Uygulanan program öğrencinin ilgi alanına ve ilgi alanını belirlemeye yönelik olmalıdır, (6) Program içerisinde verilen bilgi ve beceriler gerçek yaşamda da uygulanabilir boyutta olmalıdır (7) Öğrencinin genelleme yapabilme yapısını geliştirmeli ve diğer öğrenmeleri ilerletebilmesini desteklemelidir görüşlere destek vermektedir.

Belirtiler doğrultusunda şu neticeye ulaşılabilir; görsel sanatlar eğitiminin amacı, teoride ve uygulamalı dersler içinde düzenleyen bilimsel yöntemlere dayandırılarak ve disiplinler arası bir anlayışla ele alındığından, daha çok sanat için eğitim anlayışı içinde düşünülebilecek bir ders içi yaratıcı etkinlikler programıdır ve yaşamın her anında bireyin beklenti ve ihtiyaçlarını karşılayabilecek doğrultuda sanatsal olana ulaşmaktan öte, bireyin kendisine ulaşabilmektir. Bu nedenle görsel sanatlar eğitimi, bireyin ihtiyacına cevap verecek bir programı kapsamaktadır (Dikici ,2001; Salderay, 2008). Görsel sanatlar eğitiminin, normal gelişim göstermekte olan bireylerin yaşamın her anında beklenti ve ihtiyaçlarını karşılayacak doğrultuda olduğu bilinirken, gelişim bozukluğu olan ve özel eğitime gereksinimi olan bir grubun da beceri ve davranış edinimine katkı sağlayabilir. Bu katkıyı belirleyebilmek için özel gereksinimli bireyleri, özel gereksinimli bireylerin eğitimlerini bilmek gerekmektedir.

2.4. Özel Eğitimin Tarihçesi

Özel gereksinimli bireylerin insanlık tarihi kadar eski olduğu söylenebilir (Çetinkaya, 2010: 51). Ancak insanlık tarihine şöyle bir göz attığımızda özel gereksinim

duyan çocukların ulaşabilecekleri en üst performansa ulaşmaları görüşünün insanlık tarihine göre oldukça yeni olduğu ve özel eğitim konusunda benimsenen ilkeler ve eğitsel yaklaşımlara ise çok kolay ulaşılmadığı görülebilir Tek tanrılı büyük dinlerin ortaya çıkmasına kadar geçen çok uzun bir dönemde normal insanlardan farklı doğan bebekler veya normal gelişim göstermeyen çocuklar ya öldürülmüş ya da kaderlerine terk edilmiştir, Hristiyanlık ve Müslümanlık gibi büyük dinlerin ortaya çıkması ve yayılması ile birlikte farklı özellikler taşıyan engelli bireylere acınarak yaklaşılmış ve bu bireyler korumaya alınmıştır. Bu yaklaşımların arkasında daha çok sevap kazanmak veya günah işlememek duygusu yatmaktadır (Kulaksızoğlu, 2003). Tarihsel süreç içerisinde zihinsel engellilere verilen eğitime bakılacak olunur ise, en eski kayıtların 300 yıl öncesine uzandığı söylenebilir. 1800'lü yıllara kadar özel gereksinimli bireylerin eğitimine karşı sert bir tutumun hakim olduğu, 1800'lü yılların başında ise tutumların daha ılımlı olduğu bir dönem yaşanmıştır (Çetinkaya, 2010: 51). 18. ve 19. Yüzyıl özel eğitim kavramının oluşmaya başladığı ve çeşitli bireysel çalışmalar ile özel eğitim ve zihinsel engelliler için önemli bir başlangıca adım atıldığı söylenebilir. Bu bilgilerden yola çıkarak 19.yüzyıl da Fransız Devriminin etkisi özel gereksinimli bireyleri de kapsamına almaya başlamıştır. Bu dönemde Avrupa'da zihinsel engellilerin eğitimleri konusunda önemli çalışmalar görülmektedir. Benzer şekilde 20.yüzyıl zihinsel engelin tarihi bakımından önemli gelişmeler içermektedir. Yaşadığımız zaman içerisinde ise önemli kuramcılarının çalışmaları günümüz özel eğitim ilkelerinin, yasalarının, uygulamalarının etkilenmesini sağlamıştır (Çetinkaya, 2010: 51). Her çocuğun bir diğerinden farklı olduğu ve bu nedenle de eğitimin bireysel temelli olmasının gerekliliği, çağdaş eğitimi anlayışının özünü oluşturmuştur (Kulaksızoğlu, 2003).

Türkiye'de özel eğitim alanında ilk çalışmaların üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların eğitim ve öğretimleri ile başladığı söylenebilir. Osmanlılar döneminde 1365 yılında II. Murat zamanında kurulan Enderun Mektebi devşirilen üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların yetiştirildiği ilk örgün eğitim kurumudur. Enderun Okulunda görev alacak öğretmenler her bakımdan başarılı öğrenciler arasından seçilirdi. Cumhuriyetten önceki 2. atılım 1889 yılında Mösyö Grati tarafından açılan körler ve sağır okulu olmuştur. 1924 yılında TBMM'nin himayesinde İzmir Sağır ve Dilsizler Okulu açılmıştır.

Özel eğitimin MEB'in örgün eğitim hizmetleri arasında yer alması ancak 1951 yılının sonlarına doğru olmuştur. 1983 yılında çıkarılan 2916 sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu ve bu kanunun emrettiği yönetmelikler bugünkü uygulamayı belirlemiştir. Buna göre özel eğitim, bakanlık merkez örgütünde Özel Eğitim Rehberlik ve Araştırma merkezleri yoluyla yürütülmektedir (Çağlar, 2006: 30). Özel eğitim çalışmaları; sağır, körlük, ortopedik engelli, eğitilebilir ve öğretilebilir zeka geriliği olanlar için ayrı okul ve sınıf uygulaması biçiminde görüldüğü söylenebilir. Türkiye'de özel eğitim personelinin eğitimi konusu 1952-53 ders yılında Gazi Eğitim Enstitüsü içinde açılan özel eğitim şubesiyle başlamıştır. Özel eğitim durumu, sorunlar ve çözüm önerilerini kapsayan "Özel Eğitim Konseyi" 13-15 Mayıs 1951 tarihinde toplanmış, sekiz ayrı komisyon çalışmalarını raporlaştırmıştır. Bu konsey Türkiye'de özel eğitim konusunda yapılmış kapsamlı ve şura nitelikli bir çalışmadır (Okuturlar, 1968).

2.5. Özel Gereksinimli Bireylerin Eğitimleri (Özel Eğitim)

Bireyler birbirinden farklı ve benzer özelliklere sahip olup, benzerliklerini ve farklılıklarını dikkate alan, gelişmekte olan dünyaya ayak uydurmalarını sağlayacak bir eğitim sürecine ihtiyaç duyarlar (Ersoy ve Avcı, 2001, s:7). Buna dayanarak özel eğitimin genel amacının bireyin kendi ihtiyaç ve beklentilerini özel eğitim sonucunda karşılayabilmesi olduğu söylenebilir. Konuyu destekler nitelikte Sağiroğlu (2006), özel gereksinime sahip bireylerin eğitiminde amaç, onların ileride başkalarına bağımlı olmadan yaşamlarını sürdürmeleri, kendi kendilerine yetmeleri ve toplumla bütünleşmelerinin sağlanması olduğunu belirtmektedir. Bu amaçlar kapsamında özel eğitim alan bireyin en erken zamanda kendi gereksinimlerini karşılayacak eğitim alarak toplum karşısında kendine düşen rol ve sorumlulukları da yerine getirebilmesine katkı sağlayacağı söylenebilir. Konuyla ilgili olarak Ersoy ve Avcı (2001), özel gereksinimi olan bireylerin, mümkün olan en erken dönemde, gereksinimlerine uygun eğitim ortamlarında, uygun yöntemler ve araç-gereçler kullanılarak desteklenmesi var olan kapasitelerini en üst seviyede kullanabilmeleri açısından önemlidir. Ayrıca bu bireylerin toplumca kendilerinden beklenen rol ve sorumluluklar ile gelişimsel görevlerini yerine getirebilmeleri, kendilerine en uygun özel eğitim hizmetinden yararlanabilmelerine bağlıdır demektedirler (s: 8). Özel gereksinimli bireylerin ihtiyaçlarını tanımlama ve bu tanımlama süreci neticesinde gerekli görülen eğitim programlarına yerleştirilmeleri çeşitli

yönleriyle ele alınmaktadır. Bu durumu Salderay (2010), özel eğitim gereksinimli bireylerin uygun eğitim programlarına yerleştirilmeleri eğitsel tanılama süreci ile başlamaktadır. Tıbbi tanılama hastanelerde, eğitsel tanılama ve değerlendirme ise Rehberlik Araştırma Merkezlerinde yapılmaktadır. Her iki tanılamada da erken tanı esastır. Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin, özel eğitim hizmetlerinden ne şekilde faydalanacağı R.A.M.' da oluşturulan özel eğitim değerlendirme kurulu tarafından kararlaştırılmaktadır. Bu tanılama sürecinden sonra bireyin kaynaştırma yoluyla eğitimi amacıyla özel eğitim sınıfına (en az kısıtlayıcı ortam), özel eğitim okuluna, hastane ilköğretim okuluna veya evde eğitim ortamına yönlendirilmesi yapılmaktadır. Seviyeleri ayrı sınıfta eğitim görmeyi gerektiren bireylere ise yetersizlik düzeyine uygun okul ve kurumlarda özel alt sınıflar açılmaktadır. Özel eğitim sınıflarında, okulun eğitim programlarından farklı bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) uygulanmaktadır. Ayrıca engel türüne göre görme, işitme, ortopedik veya zihinsel engeli olan, süregelen hastalığı bulunanlar ile otistik bireylerin eğitiminin özel eğitim okullarında sürdürülmekte olduğunu belirterek açıklamıştır. Buna dayanarak özel eğitime gereksinimli her bireyin kendilerine uygun bir tanılama sürecinden sonra, hayatı boyunca gereksinim duyabileceği özel eğitim hizmetinden yararlanabilmesi için, ilkeler belirlenmiş olduğu söylenebilir. Bu düşüncüyü destekler nitelikte Ersoy ve Avcı (2001) , bireysel farklılıkları ve gereksinimleri olan bireylerin kendileri için en uygun özel eğitim hizmetinden yararlanabilmesinin, çeşitli ulusal ve uluslararası sözleşmelerde adı geçen “Eğitimde fırsat eşitliği” ilkesine göre de zorunluluk arz etmekte olduğundan bahsetmektedir (s: 8). Konuyu destekler nitelikte; Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (2005) Özel gereksinimli bireylerin temel eğitim ilkeleri doğrultusunda genel eğitim, özel eğitim ve mesleki eğitim görme haklarını kullanabileceklerinden bahsedilmekte olup ayrıca özel gereksinimli bireyler ile ilgili olarak 5378 Sayılı Özürlüler Kanunu’nun 15. Maddesinde “hiçbir gerekçeyle özürlülerin eğitim alması engellenemez. Özürlü çocuklara, gençlere ve yetişkinlere, özel durumları ve farklılıkları dikkate alınarak, bütünleştirilmiş ortamlarda ve özürlü olmayanlarla eşit eğitim imkanı sağlanır.” ibaresine yer verilmektedir. Bunun yanı sıra 6 Ocak 2011 tarihinde resmi gazetede yayımlanan Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri ile ilgili yönetmelikte, Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinin amacı Madde 5’te şöyle açıklanmaktadır: “Toplum içindeki rollerini gerçekleştiren, başkaları ile iyi ilişkiler kurabilen, iş birliği içinde çalışabilen ve çevresine uyum sağlayabilen, üretici bir vatandaş olarak

yetişmeleri ve dil-konuşma, gelişim güclüğü ile zihinsel, fiziksel, duyuşsal, sosyal, duyuşsal ve davranış problemleri olan özel eğitim gerektiren bireylerin, engellilik hâlinin ortadan kaldırılmasını ya da etkilerinin en aza indirilerek yeteneklerinin en üst seviyeye çıkarılmasını ve topluma uyumlarının sağlanmasını, temel öz-bakım becerilerinin ve bağımsız yaşam becerilerinin geliştirilmesini sağlamak için eğitim çalışmaları yapmaktır” ibaresi yer almaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği, 2011). Toplumun bir parçası olan özel gereksinimli bireylerin, normal gelişim göstermekte olan bireylerden farklı olarak özel gereksinimleri doğrultusunda, eğitim ortamlarında ya da kaynaştırılmış eğitim programlarıyla eğitim gördükleri söylenebilir. Bu eğitim programı içerisinde, görsel sanatlar dersleri de yer almaktadır. Bu grup, gerekli beceri ve davranış edinimlerini görsel sanatlar dersleriyle teoride öğrenip, uygulamalı olarak hayata geçirebilir. Bu yolla, görsel sanatlar derslerinde öğrendikleriyle, özel gereksinimli bireylerin sosyal yaşam içerisinde yer edinmeleri daha da kolaylaşabilir.

2.5.1. Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Görsel Sanatlar Eğitimi (Özel Görsel Sanatlar Eğitimi)

Görsel sanatlar dersleri normal gelişim gösteren çocukların yanı sıra toplum içerisinde özel eğitime gereksinimi olan bir grubunda eğitim hayatında bulunmaktadır. Bu özel gereksinimli bireylerin görsel sanatlar eğitimi almaları sürecinin normal gelişim gösteren bireylere göre değişebileceği ve bu özel gereksinimli bireylerin ihtiyaçlarının, eğitim içeriğinin farklılaşması sonucunu doğuracağı söylenebilir. Bu eğitim dalına, özel gereksinimli bireylere yönelik görsel sanatlar eğitimi (özel görsel sanatlar eğitimi) de denilebilir. Salderay (2008), toplum içerisinde bireylerin algılama yapılarının farklı olması, onlara verilen eğitimde içerik farklılaşmasını gerektirmektedir. Bu bağlamda özel gereksinimli bireylerin eğitimi onların algısal yapılarına ve düzeylerine uygun olması gerektiğini belirtmiştir. Bu konudan yola çıkılarak özel gereksinimli bireylerin eğitim hayatlarının onların hayatları boyunca ihtiyacı olan davranış ve becerileri kapsamı gerektiği söylenebilir. Buna yönelik bir eğitim, görsel sanatlar eğitimiyle birlikte mümkün olabilmektedir. Görsel sanatlar eğitiminin her tür alanla bağdaşabilme özelliği onun özel eğitim alanıyla da bağdaşmasına imkan tanımıştır. Görsel sanatlar eğitiminin, özel eğitim alanıyla bağdaşması “özel eğitimde görsel sanatlar eğitimi” diye

yeni bir olgunun ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bununla birlikte özel eğitim sürecinde, görsel sanatlar temelli öğretim ve öğrenme yöntemlerinin öğrenmenin bir parçası olduğu anlaşılmış ve geleneksel öğretim yöntemlerinin her konuda yeterli olmadığı hissedilmiş; özel gereksinimli bireylere yönelik görsel sanatlar eğitiminin, öğretim programları içerisinde yer almaya başlamış olduğundan bahsetmiştir. Bir başka düşünce ile Henley (1992), Victor Lowenfeld' in özel gereksinimli çocuklar için 'sanat ile terapi' başlıklı araştırmasında, görsel sanatlar eğitiminin özel gereksinimli çocuklar ve görsel sanatlar eğitimi sürecinde 'sanat eğitiminin terapötik yönleri'nin olduğunu ve 'sanat eğitimi ile terapi' olabileceğinden; çocuğun fiziksel ve duygusal durumu ne olursa olsun her çocuğa uygulanabileceğinden bahsetmiştir. Bu araştırmadaki asıl amacın ise görsel sanatlar eğitimi ile tedavi yöntemini birleştirerek, her çocuğun yaratıcı potansiyelini ortaya çıkarmak ve çocuğun hayatı boyunca gerek duyacağı davranış ve becerilerini geliştirmek olduğunu belirtmiştir. Bunun yanı sıra yaptığı araştırmalarında, normal gelişim gösteren çocukların tüm yaşamı boyunca gereksinimini duyacağı eğitim sisteminden farklı olarak özel gereksinimli bireylerin ihtiyaçları olan eğitim sisteminin farklı olduğunu, özel gereksinimli çocukların küreselleşen dünyada, zihinsel büyüme ve yaratıcı düşünce düzeylerinin görsel sanatlar eğitimi ile mümkün olacağını belirtmiştir. Bu yönleriyle, görsel sanatlar eğitimi ile özel gereksinimli bireylerin kendini ifade etme gücünün, bağımsızlık düşüncesinin, esnek düşünme ve sosyal yaşam becerilerinin, estetik bilinçlerinin gelişeceğini ifade etmiştir. Kısacası Victor Lowenfeld, özel gereksinimli çocukların, görsel sanatlar eğitimi almaları neticesinde, bilgilerini, kendilerinde var olan ve görsel sanatlar eğitimi ile geliştirilecek olan potansiyelin zevk alarak oluşturulabileceğini belirtmiştir.

Buna dayanarak özel gereksinimli bireylerin geleneksel öğretimlerinin yetersiz kalması neticesinde farklı ihtiyaçlarının karşılanması için görsel sanatlar eğitimine gereksinim duyulmuş ve öğretim programında yer almıştır denilebilir. Buradan yola çıkarak özel gereksinimli bireyler için görsel sanatlar eğitimi, normal gelişim gösteren bireylere verilen görsel sanatlar eğitiminden farklı olabilir ve görsel sanatlar eğitiminden özel gereksinimli bireylerin, katkı görmesinin sağlanması gerektiği söylenebilir. Görsel sanatlar eğitiminin özel gereksinimli bireyler için önemi, özel gereksinimli bireylerin fayda görmesini sağlamak ve gereksinimi olan beceri ve davranışları geliştirmektir denilebilir. Bu nedenle özel gereksinimli bireyler için görsel

sanatlar eğitimi programlarının hazırlanması ve uygulanmasında dikkat edilecek hususlar” (Salderay, 2008) bulunmaktadır.

Özel Gereksinimli Bireyler İçin Görsel Sanatlar Eğitimi Programlarının Hazırlanması ve Uygulanması: Özel eğitim gibi her şeyin özel olması gereken bir alanda, engelli bireyin temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir görsel sanatlar eğitimi programının hazırlanması, engelli bireyin sağlıklı gelişimine katkı sağlayacaktır. Ancak şu unutulmamalıdır; eğer amaç görsel sanatları kullanarak bireye ulaşmak ise bireyin temelde var olan ilgi ve ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir programın hazırlanması şarttır. Bu da bireyin bire bir ihtiyaçlarına yönelik hazırlanmış bir görsel sanatlar eğitimi programı ile mümkün olabilmektedir (Salderay, 2010). Buna dayanarak özel gereksinimli bireyler için hazırlanan programda, görsel sanatlar eğitiminin ihtiyaca yönelik olması için özel gereksinimli bireylerin ihtiyaçları göz önüne alınarak hazırlanması gerektiği söylenebilir. Konuyla ilgili olarak Aykut (2006), görsel sanatlar eğitim programının öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayacak eğitim içeriğinin, bireye özgü şekillendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bir başka görüşle ise Dikici (2001), görsel sanatlar eğitiminin ihtiyaca yönelik olması için şu ilkeleri sıralamıştır: sanat eğitiminin herkes için gereklidir. Ancak görsel sanatlar eğitiminde bireysel farklılıklarında göz önünde bulundurulması gerekir. Bunun dayanağı da görsel sanat eğitiminin çocuğa göre olması gerekliliğidir. Görsel sanatlar eğitimi kuru ve kurumsal bilgi yerine işe ve yaratıcılığa dayandırılmalıdır demektedir. Denilebilir ki özel gereksinimli bireylere hazırlanan programlarda bu bireylerin ihtiyaçları göz önüne alınmalı özel gereksinimli bireylerin gereksinimini duyduğu davranış ve becerileri edinebilecekleri bir program olarak hazırlanmalıdır. Hazırlanacak olan programda gerekli koordinasyonu sağlamak gerekeğinden özel eğitim alanında uzman olan ve deneyimli eğitimcilere de ihtiyaç duyulacaktır. Bu şekilde söz konusu uzman ve deneyimli eğitimcilerle hazırlanan program amacına ulaşabilir. Salderay (2010) Bilindiği gibi, özel eğitim sürekli ve düzenli bir koordinasyonu gerekli kılan bir alandır. Bu nedenle, öğrenci hakkında farklı alanlarda eğitim almış bireyler (özel eğitim öğretmeni, fizyoterapist, psikolog, sosyal hizmet uzmanı vb.)’in, öğrencinin ailesinin, öğrenci ile daha önce çalışmış eğitimcilerin görüş ve önerileri ile birleştirilerek birtakım amaçlar belirlenmelidir. Belirlenen amaçlar kısa ve uzun süreli olmak üzere ayrıştırıldıktan sonra öncelikli amaçlar doğrultusunda, süreğen ve birbirini tamamlayan görsel sanatlar (resim-iş / plastik sanatlar) içerikli

etkinlikler dizini oluşturulmalıdır. Oluşturulan bu görsel sanatlar (resim-iş / plastik sanatlar) içerikli etkinlikler, yine farklı alanlarda eğitim almış bireylerin (özel eğitim öğretmeni, fizyoterapist, psikolog, sosyal hizmet uzmanı vb.) öğrencinin ailesinin, öğrenci ile daha önce çalışmış eğitimcilerin görüş ve önerilerinin resim iş eğitim uzmanının görüş ve önerileri ile birleştirilerek oluşturulmalıdır. Böylece, farklı alan bilgilerine, hazırlanacak eğitim programı içerisinde yer verilmiş ve etkin olarak kullanılmış olacağından bahsetmektedir.

Özel Gereksinimli Bireyler İçin Görsel Sanatlar Eğitimi Programlarının Hazırlanması ve Uygulanmasında Göz Önünde Bulundurulacak Hususlar:

1. Öğrencinin performansının alınması (mevcut durumun belirlenmesi, hangi davranış problemlerinin var olduğunun belirlenmesi, gözlem, kaba değerlendirme formunun uygulanması, istenilen koşulların öğrencide var olup olmadığının belirlenmesi).
2. Ailenin beklentisi, düşüncesi ve karşılaştığı sorunların belirlenmesi ve konuyla ilgili bizim gözlem ve görüşlerimiz.
3. Toplum yapımız içerisinde özel gereksinimli bireylerin ihtiyaçlarına karşılık verebilecek merkezler ve kurumlar ile etkileşime geçme ve öğrencinin topluma katılımı için gerekli olan eğitim programını belirleme. Diğer bir deyişle, çocuğun aldığı eğitim sonucunda toplumda nasıl bir rol üstleneceğinin belirlenmesi.
4. Öğrenci ile daha önce çalışmış ve çalışacak olan eğitim personelinin görüşlerini almak.
5. Bu maddeye gelene kadar edinilmiş olan bilgi ve birikimleri bir senteze ulaştırmak. Diğer bir deyişle, bir eğitim programı hazırlamak.
6. Hazırlanan eğitim programını aile ve eğitim personeline bildirmek ve konuyla ilgili geri bildirimlerini almak.

7. Geri bildirimlerden sonra eğitim personeli ile tekrar görüşülmesi ve uygulanacak eğitim programına eğitim personeli ve sorumlu diğer bireylerin hazırlanması.

8. Uygulanacak eğitim programı için diğer öğrencilerin hazırlanması (Uygulanacak eğitim programı için bu madde gerekli ise uygulanmalıdır)

9. Öğrenci için gerekli olan ortam ve koşulların belirlenmesi ve bunların uygulanacak eğitim programına yönelik hazırlanması.

10. Oluşturulan eğitim programı için uygun dayanağı sağlama. (Tüm eğitim personelinin, öğrencinin ailesinin, arkadaşlarının ve çevresinde etkileşime geçtiği herkesin bu programın hayata geçirilmesi için destekte bulunması) (Salderay, 2010).

Buna dayanarak denilebilir ki; bireyin gelişimine, eğitiminden sorumlu olan kişilerin uyumlu ve güvenli işbirliği halinde oldukları, öğrencinin edinmesi amaçlanan hedeflere yönelik hazırlanmış bir programla ulaşabilir. Dowdy, Smith (1988), konuyla ilgili olarak istikrarlı ve amacına ulaşan bir program için öncelikle öğrencinin ihtiyaçlarına uygun bir program belirlemek gerektiğinden ve bu programların belirlenmesinde pek çok faktörün göz önüne alınması gerektiğinden; Öncelikli düşüncenin her zaman çocuğun ihtiyaçları olması gerektiğinden ve program sürecinde yer alan okul personeli, veliler ve diğer kişilerin öncelikle uyumlu ve karşılıklı güven içinde olmasından; öğrencinin amaçlanan ihtiyaç ve hedeflere bu yolla ulaşabileceğinden belirtmektedir. Bir başka düşünce ile Salderay (2010), hazırlanan program ne kadar iyi olursa olsun, öğrencinin eğitiminden sorumlu kişiler, diğer bireyler ve kuruluşlar arasında sağlıklı bir işbirliği, uyum ve güven olmadığı sürece programın başarıya ulaşmasının mümkün olmayacağının bilinmesinde yarar vardır demektedir.

Buna dayanarak özel gereksinimli bireyler için görsel sanatlar eğitimi programının hazırlanmasında dikkat edilecek özel hususlara da bakmak gerekebilir.

Özel Gereksinimli Bireyler İçin Görsel Sanatlar Eğitimi Programının Hazırlanmasında Dikkat Edilecek Özel Hususlar

1. Öğrencinin performansının alınması.
2. Öğrencinin eksikliklerini tanımlayıp öncelikli olanların belirlenmesi.
3. Öğrencinin hazırlanacak eğitim programını önemsemesi.
4. Hazırlanan eğitim programının yaşantıya dökülebilmesi.
5. Hazırlanan eğitim programında mümkün olduğu kadar çok duyu organının etken olarak kullanılması.
6. Hazırlanan eğitim programının tekrarlanabilir nitelikte olması.
7. Belirtilen bu altı maddenin uygulanabileceği bir etkinliğin (plastik sanatlar içerikli bir etkinliğin) hazırlanması ve uygulanması (Salderay, 2010).

Buna dayanarak denilebilir ki özel gereksinimli bireyler için hazırlanan görsel sanatlar eğitimi programının hazırlanmasında yukarıda görülen ilk altı madde problemi ve değerlendirmeyi yapmakta iken yedinci madde de ise problemin çözümünün ne derece etkin olduğunu belirlemekte yardımcı olacaktır.

Buradan yola çıkarak, özel eğitim için görsel sanatlar eğitiminin özel gereksinimli bireylerde normal gelişim gösteren bireylerden farklı olarak verilmesi gerektiği söylenebilir. Özel gereksinimli bireylerin sanatsal bir faaliyet yapmaktan çok bireyin davranış ve beceri gereksinimini karşılamaya yönelik olduğu ve özel eğitimde görsel sanatlar eğitiminin bireyin bireysel gelişimine katkı sağlamak için yapılan bir uygulama olduğu söylenebilir.

2.6. Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Uygulama Okulları

Özel eğitime gereksinimi olan bireylerin eğitimlerinde engellilik halini ortadan kaldırmak ya da etkilerini en aza indirerek sosyal hayat içinde yer alabilmelerini sağlayabilmek için psiko-motor, bilişsel, dil, öz bakım becerileri, davranış vb. becerilerin edinimi gereklidir. Anılan becerilerin kazandırılması , davranış kazanımlarına da büyük ihtiyaç duyulacağı söylenebilir. Bu kazanımlar gündelik ve sosyal hayatında bireye sağlanan özel eğitim ile olabilir. Bu özel eğitim hizmetleri programlar dahilinde yürütülmektedir. Özel eğitim programları hazırlanırken temel dayanaklar “Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği ve 573 sayılı özel eğitim hakkında kanun hükmünde kararname olup; Bu hukuki metinler özel eğitim gerektiren bireyler ile onlara doğrudan veya dolaylı olarak sunulacak eğitsel hizmetler ile bu hizmetleri sağlayacak okul, kurum ve programları içerir. Dolayısıyla özel eğitim programlarına ilişkin uygulamalar, bu kanuna göre düzenlenmektedir (MEB Mevzuat Bankası, 2011). 573 sayılı Kanun hükmünde kararnamenin 15. Maddesine göre özel eğitim programlarının özellikleri şöyledir: “ Özel eğitimde, eğitim programları bireylerin eğitsel performansları dikkate alınarak ve programın amaçları bireye uyarlanarak uygulanır” (Cavkaytar ve Diken, 2005). Bu programlar içerisinde yer alan ve uygulanmakta olan programlar bireyin gereksinimine göre düzenlenerek uygulanabilmektedir. Bu özel eğitim programları bireyin ne derece özel eğitim gereksiniminin olduğuna, eğitim düzeyi ve eğitim alması gereken programlara göre hazırlanmış okullarda Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanan taslak programlar ile uygulanmaktadır. Bu özel eğitim programları: “zihinsel engelliler eğitim programı, iş okulu eğitim programı, eğitim uygulama okulu eğitim programı, işitme engelliler eğitim programı, görme engelliler eğitim programı, ortopedik engelliler eğitim programı, birden fazla engeli olanlar için eğitim programı ve yaygın gelişimsel bozukluk gösterenlerin eğitim programı olarak belirlenmiştir (Cavkaytar ve Diken, 2005: 64-69).

Bu bilgilerden yola çıkarak, Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (Resmî Gazete Tarihi: 31.05.2006, Resmi Gazete Sayısı: 26184), altıncı kısım, kurumlar, birinci bölüm, özel eğitim okul ve kurumları, zihinsel yetersizliği olan bireyler için açılan okul ve kurumlar madde 40’da: “(1) Zihinsel yetersizliği olan bireyler, yetersizliği olmayan akranlarıyla birlikte her tür ve kademedede kaynaştırma

yoluyla eğitimlerini sürdürebilecekleri gibi bu bireyler için her tür ve kademede, resmî ve özel gündüzlü özel eğitim okul ve kurumları açılır” demektedir.

a) Hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireyler için açılan okul ve kurumlarda eğitim-öğretim hizmetlerinin yürütülmesinde şu hususlar dikkate alınır: 1) Hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireyler için açılan ilköğretim okullarında, Bakanlıkça hazırlanan ve ilköğretim programlarına denkliği kabul edilen özel eğitim programı uygulanır. Bu eğitim programı temel alınarak BEP (Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı) hazırlanır ve bireylerin başarılarının değerlendirilmesinde BEP' lerinde yer alan amaç ve davranışlar dikkate alınır. 2) Sınıf mevcutları en fazla; okul öncesi ve ilköğretimde 10 öğrencidir. 3) 1-8 inci sınıflarda dersler sınıf öğretmenleri tarafından okutulur. 4-8 inci sınıflarda beden eğitimi, din kültürü ve ahlak bilgisi, müzik, görsel sanatlar dersleri ile 6-8 inci sınıflarda teknoloji ve tasarım dersi alan öğretmenleri tarafından okutulabilir. Alan öğretmeni tarafından okutulan derslere sınıf öğretmeni de katılır.

b) Orta ve ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireyler için açılan okul ve kurumlarda eğitim-öğretim hizmetlerinin yürütülmesinde şu hususlar dikkate alınır: 1) Zorunlu öğrenim çağında olup ilköğretim programlarını takip edemeyecek durumdaki bu bireyler için açılan eğitim ve uygulama okullarında öğrencilerin, öz bakım ve günlük yaşam becerileri ile işlevsel akademik becerilerini geliştirmek ve topluma uyumlarını sağlamak amacıyla Bakanlıkça hazırlanmış özel eğitim programı uygulanır. Bu program temel alınarak BEP hazırlanır. Bu bireylerin başarılarının değerlendirilmesinde BEP' lerinde yer alan amaç ve davranışlar dikkate alınır. 2) Bu okullarda; tuvalet eğitimi kazanamamış, yoğun davranış problemleri gösteren ve grup eğitimine uyum sağlayamayan öğrencilerin grup eğitimine hazırlanması amacıyla bire bir eğitim uygulaması yapılır. Birebir eğitim uygulaması kapsamındaki öğrenciler grup eğitimine katılmazlar. Bu öğrencilere verilecek eğitimin süresi ve haftalık ders saati sayısı özel eğitim hizmetleri kurulu tarafından belirlenir. 3) Bir ders saati 40 dakika olup, ders saati ve derslerin dağılımı, Talim ve Terbiye Kurulunca kabul edilen haftalık ders dağıtım çizelgesine göre uygulanır. 4) Toplam altı saatlik günlük çalışma süresinin ders, dinlenme, yemek ve diğer etkinliklere dağılımı okul yönetimince belirlenir. 5) Sınıf mevcutları en fazla; okul öncesinde 6, diğer sınıflarda ise 8 öğrencidir. 6) Dersler sınıf öğretmenleri tarafından okutulur. 4-8 inci sınıflarda ise beden eğitimi, müzik, görsel

sanatlar, iş eğitimi dersleri alan öğretmenleri tarafından okutulabilir. Alan öğretmeni tarafından okutulan derslere sınıf öğretmeni de katılır. 7) Eğitim ve uygulama okulu programını tamamlayanlara Eğitim ve Uygulama Okulu Diploması verilir. Bu diploma, ortaöğretime devam etme hakkı sağlamaz.” şeklinde yer almaktadır (MEB Mevzuat Bankası, 2011).

Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (Resmî Gazete Tarihi: 31.05.2006, Resmî Gazete Sayısı: 26184), Beşinci Kısım, Eğitim Hizmetleri, Birinci Bölüm, Eğitim Tür ve Kademelerindeki Özel Eğitim Hizmetleri, İlköğretimde Özel Eğitim Hizmetleri, Madde 30’ da “ (1) Özel eğitime ihtiyacı olan bireyler ilköğretimlerini, kaynaştırma uygulamaları yoluyla akranları ile bir arada sürdürebilecekleri gibi özel eğitime ihtiyacı olan bireyler için açılan ilköğretim okullarında da sürdürebilirler. (2) İlköğretim programlarının amaçlarını gerçekleştirecek durumda olmayan bireyler ise eğitimlerini, gelişim alanlarındaki performans düzeylerine göre hazırlanmış eğitim programlarının uygulandığı özel eğitim okul ve kurumlarında sürdürürler (3) İlköğretim okullarını bitiren öğrenciler genel, mesleki ve teknik ortaöğretim okullarına yönlendirilirler. İlköğretim programlarına denk olmayan eğitim programlarını tamamlayan özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler ise özelliklerine uygun okul ve kurumlara yönlendirilirler. (4) Çeşitli nedenlerle ilköğretimlerini tamamlayamayan, zorunlu öğrenim çağı dışına çıkan bireyler Millî Eğitim Bakanlığı Açık İlköğretim Okulunda eğitimlerini sürdürebilirler. Özel eğitim gerektirdiğini Özel Eğitim Hizmetleri Kurulundan alınacak belge ile belgelendirenlerde yaş kaydı aranmaz. Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitim sürecinde ve başarılarının değerlendirilmesinde bu yönetmeliğin 24 üncü maddesindeki hükümler doğrultusunda özel tedbirler alınarak düzenlemeler yapılır.” hükmüne yer vermektedir (MEB Mevzuat Bankası, 2011).

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, Dördüncü Kısım, Kurumlar, Birinci Bölüm, Özel Eğitim Kurumları, Zihinsel Öğrenme Yetersizliği Olan Bireyler İçin Açılan Eğitim ve Uygulama Okulları Madde 37’de, “Genel eğitim programlarından yararlanamayan, okul öncesi ve zorunlu ilköğretim çağındaki, ağır düzeyde zihinsel öğrenme yetersizliği olan çocuklar için, gündüzlü özel eğitim kurumları açılır. Bu okullarda, öğrencilerin, öz bakım ve temel yaşam becerileri ile işlevsel akademik becerilerini geliştirmek ve topluma uyumlarını sağlamak amacıyla, gelişimsel eğitim

programları uygulanır. Bu okullarda sınıf öğretmenliği esastır. Sınıf mevcutları; okul öncesi eğitim sınıflarında en fazla altı, diğer sınıflarda ise en fazla sekiz öğrenciden oluşur. Okul öncesi eğitimi sınıfından altıncı sınıfa kadar sınıflarda iki özel eğitim öğretmeni; yedinci ve sekizinci sınıflarda ise, bir özel eğitim öğretmeni ile bir usta öğretici veya iki özel eğitim öğretmeni görevlendirilir. İş eğitimi atölye öğretmenlerince okutulur. Okul programı bireysel yeterliliklerine dayalı gelişim özellikleri doğrultusunda bireyselleştirilir. Öğretmenler, her çocuğun bireyselleştirilmiş eğitim programına göre hem grup eğitimi hem de birebir eğitim yaparlar. Öğrenci, bireysel yeterliliklerine dayalı gelişim özellikleri dikkate alınarak uygun sınıfa yerleştirilir, bir sınıfı en fazla iki öğretim yılı yineler. Seviyeler arasında geçişler, genellikle yıl sonunda sınıf öğretmeni ve branş öğretmenlerinin önerisi üzerine, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonunca yapılır. Eğitim ve uygulama okullarında kurul eğitim-öğretim yılı süresince her ay en az bir defa toplanır. Okulda etkinlik süresi günde toplam altı saattir. Etkinlik, dinlenme ve yemek süreleri okul yönetimince düzenlenir. Etkinlik dağıtım çizelgesinde, aile rehberliği için uygun zaman ayrılır. Bu etkinlikler rehberlik ve psikolojik danışma servisi ve özel eğitim öğretmenleri tarafından eğitsel tanılama, izleme ve değerlendirme ekibi ile iş birliği içinde yapılır. Öğrenciler ilgileri, istekleri ve yeterlilikleri ölçüsünde yedinci ve sekizinci sınıflarda uygun iş eğitim ve uygulama programlarına yönlendirilir. Seviye geçişinde etkili olmamakla beraber, öğrencilere birinci ve ikinci yarı yıl sonunda öğrenci karnesi verilir. Karneler özel eğitim öğretmeni-sınıf öğretmeni tarafından doldurulur. Karnede belirtilmeyen konular, ayrıca veliye yazılı olarak bildirilir. (Değişik: 18/12/2004-25674 s.R.G) ‘Okulun programını bitiren öğrencilere diploma verilir, ancak bu diploma, orta öğretime girme hakkını sağlamaz. Bu öğrenciler; aile, öğretmen ve okul yönetimince alınan yöneltme kararı doğrultusunda yaygın eğitim programlarına ve iş eğitim merkezlerine yönlendirilir.’ ” şeklinde belirtilmiştir (Özel Eğitim Rehberlik ve Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2011).

Milli Eğitim Bakanlığının ve konu ile ilgili birim olan Özel Eğitim Hizmetleri ve Rehberlik Genel Müdürlüğünün eğitim uygulama okullarında eğitim görmekte olan bireylerin ihtiyaçları göz önüne alınarak, hayatları boyunca gereksinim duydukları gerekli davranış ve becerileri kazanmaları için, eğitim hizmetlerini programlaştırdığı söylenebilir.

2.6.1. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü Eğitim Uygulama Okulları Programlarında Görsel Sanatlar Dersinin Yeri: Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü eğitim uygulama okulları haftalık ders çizelgesinde görsel sanatlar dersi, 1. ve 2. sınıflarda üç ders saati, 3. 4. ve 5. Sınıflarda iki ders saati, 6. Sınıflarda üç ders saati ve 7. ve 8. Sınıflarda ise iki ders saati olarak verilmektedir. Görsel sanatlar dersi bu sınıflarda zorunlu dersler içerisinde yer almaktadır (Talim ve Terbiye Kurulu, 2011).

2.7. Görsel Sanatlar Dersinin Öğrencilerin Bilişsel Becerileri Edinimine Katkısı

Gelişim aşamaları, normal gelişim gösteren bireylerde aynı iken, özel gereksinimli bireyler içinde yer alan zihinsel engelliler için aynı olmayabilir. Bu durumun görsel sanatlar dersinde de gelişimsel olarak düşünülürse, zihinsel engelli bireylere görsel sanatlar derslerinde edindirilmek istenen gerekli becerileri özel eğitim yöntemleri ile uygulanması gerekebilir. Konuyu destekler nitelikte Salderay (2008) Normal gelişim gösteren 0-6 yaş arasındaki bireylerin birçoğu, diğer gelişim alanlarında olduğu gibi görsel sanatlar eğitiminin gelişim aşamalarında (karalama dönemi, ön-şematik dönem, ... vb.) da kendi başlarına bir öğretim sergileyebilmektedirler. Normal gelişim gösteren bireyler için bu beceri ve davranışlar, yaşam içerisinde gelişirken zihinsel engelli bireylerin bu beceri ve davranışları edinebilmeleri için özel öğretim yöntemlerinin uygulanması gerekebileceğinden bahsetmektedir. Konuyla ilgili olarak Kulaksızoğlu (2003), bazı bireylere birçok beceriyi yapılandırılmış ortamlarda ve önceden hazırlanmış programlarla öğretmek gerekmektedir. Beceri öğretimi özel eğitime muhtaç olan bireylerin sosyal hayata kabulü ve kendi ayakları üzerinde durabilmeleri için çok önemli bir alandır demektedir (s:232). Buna dayanarak normal gelişim gösteren bireylere görsel sanatlar derslerinde kazandırılmak istenen becerilerden farklı olarak zihinsel engelli bireylere kazandırılmak istenen beceriler için, özel eğitim yöntemlerinin uygulanabileceği söylenebilir.

Zihinsel engelli bireylerin gerekli becerilere normal gelişim gösteren bireyler ile aynı düzeyde sahip olmamaları, zihinsel engelli bireylerin gerekli becerileri hiç

edinemeyecekleri anlamında değil; normal gelişim gösteren bireylerden gecikmeli olarak öğrenebilecekleri anlamını taşımaktadır. Konuyu destekler nitelikte Kulaksızoğlu (2003), “Zihinsel engelli olan bir çocuğun, yaştlarının kendiliğinden öğrenebildikleri temel becerileri yapamıyor olması, onun her beceriyi hiçbir zaman yapamayacağı anlamına gelmez. Bu çocukların birtakım temel becerileri öğrenebilmeleri, yeni davranışları kazanabilmeleri anlamına gelir” (s:173). Bir diğer görüşle Salderay (2008), “normal gelişim gösteren bir birey ön-şematik dönem çizimlerini 4-6 yaş arasında yapabilirken, ağır düzeyde olmayan zihinsel engelli bir bireyin sistemli bir eğitimle bunu yapabilmesi 9 yaşına kadar sürebilmektedir. Tam anlamı ile şematik tasvirlerle geçebilmesi ise 20 yaş dolaylarında olabilmektedir. Bu doğrultuda; her ne kadar zihinsel engelli bireyin eğitimi uzun bir süreci gerektirse de, istenilen beceri ve davranışları öğrenmesi olası görülebilmektedir. Görsel sanatlar eğitiminin, zihinsel engelli bireyin istenilen beceri ve davranış edinmesindeki olumlu etkisinin son günlerde giderek daha fazla anlaşılması, zihin engelli bireyin eğitim sürecine önemli ölçüde katkı sağlayan bir eğitim aracı olarak algılanmasını sağlamıştır” şeklinde ifade etmiştir. Buna dayanarak denilebilir ki, zihinsel engelli bireylerin, görsel sanatlar derslerinde gereksinimini duyduğu becerileri günlük yaşamlarında ihtiyaçları doğrultusunda öğrenebilirler. Zihinsel engelli bireylerin görsel sanatlar eğitimi almaları neticesinde günlük yaşam becerileri içerisinde yer alan bilişsel becerilerden estetik, yaratıcılık, kavram öğrenme gibi birçok zihinsel gelişimlerinde olumlu değişimler oluşacağı söylenebilir. Bu noktadan hareketle “çocuğun anlama, yetenek ve yaratma gücünün bir ifadesi olarak ortaya çıkan resim etkinliği aynı zamanda zihinsel gelişimin bir göstergesi olarak da dikkati çeker. Bu nedenledir ki, birçok zeka testiyle gelişim testinde, resim belirli bir olgunluğun simgesi olarak değerlendirilerek, ölçme aracı olarak kabul edilmiştir. Çünkü zeka ve motor gelişimine koşul olarak resimde de belirgin bir ilerleme söz konusudur. Bu gelişim, çocuğun algı, dikkat, ince ve kaba kas gelişimi, el-göz koordinasyonu gibi birtakım zihinsel-motor işlevlerinin gelişimi anlamına gelir” (Aksu, 2011). Buradan yola çıkarak denilebilir ki, zihinsel engelli öğrencilerin gelişimsel açıdan bilişsel beceri alanındaki günlük yaşam beceri gereksinimleri görsel sanatlar eğitimi ile karşılanabilir. Görsel sanatlar eğitimi bireyin yaşını, yeteneklerini ve becerilerini sorgulamadan ihtiyaçlar doğrultusunda diğer konu alanları ile de bağdaştırılabileceği yani disiplinler arası yaklaşımla bireyin ihtiyaçları doğrultusunda programlaştırılmış eğitim faaliyetleri olarak sunulabilir. Konuyu destekler nitelikte Salderay (2008), görsel sanatlar eğitimi, yaş, yetenek ve beceri gibi birtakım sınırlılıkları gerektirmediğinden dolayı, günlük

yaşam etkinlikleri içerisinde kolayca yerleştirilebilmekte ve diğer konu alanlarıyla (matematik, öz-bakım becerileri, günlük yaşam becerileri, okuma yazma, toplumsal beceriler, dil ve konuşma becerileri, ... vb.) ile bağdaştırılabileceğinden bahsetmektedir. Bu bilgilerden yola çıkarak, görsel sanatlar eğitiminin gelişim alanları içerisinde özel gereksinimli bireylerin günlük yaşam becerilerine katkısının önemli ölçüde olduğu söylenebilir. Bilişsel gelişim, genel olarak kavram öğrenme, matematiksel beceriler, problem çözmeye dayalı beceriler gibi becerilerin kazanılması olarak belirtilebilir. Bu becerilerin gelişimin görsel sanatlar dersleri ile desteklenmesi durumunda ise estetik becerilerin gelişimine katkı sağlayabilir. Buna dayanarak görsel sanatlar eğitiminin zihinsel engelli bireylerin, bilişsel düşünce, yetenek ve yaratıcılıklarının gelişimiyle yakından ilgili olduğu söylenebilir. Konuyu destekler nitelikte Aksu (2011), resim eğitimi çocuklarda, zihinsel işleyiş, yeti ve yaratıcılığının gelişmesi ile yakından ilgilidir. Duyu ve duyuları temel alan biliş süreci, duyuların işleyişini geliştirmek ve yönlendirmek için olumlu uyaranlara ihtiyaç duyar. Fiziksel yeterlilikte gelişim nasıl sürece bağlı ise ve uyaranlarca etkileşim davranışa dönüştürülebiliyorsa, zihinsel gelişimde etkileyici uyaranlara ihtiyaç duyar. Bu kavramların gelişimine resim eğitimi uyarıcı olarak katılır demek ve ayrıca çocuğun kendine özgü düşünce ve anlama tarzıyla algılayıp öğrendiği dünyayı resimleriyle dışa vurma olanağını görsel sanatlar eğitimi neticesinde bulacağından bahsetmektedir. Konuyu destekler nitelikte de Salderay (2008), yaratıcılığın veya yaratıcılığı destekleyen öğelerin görsel sanatlar çalışmalarında bilinçli olarak kullanılmasının öğrencinin sentez ve analiz yapabilme gibi bilişsel becerilerinin gelişmesine katkı sağlayacağından ve genel olarak öğrencilerin bilişsel konularda zaman zaman öğrenmeye açık olmayabilse de; görsel sanatlar eğitimi kullanarak, öğretim gerçekleştirildiğinde istekli bir şekilde öğrenebildiklerinin gözlemlenebildiğinden bahsetmektedir. Araştırmasının devamında ise Salderay, ortaya çıkan bu durumun görsel sanatlar eğitiminde öğrencilerin bilişsel becerileri üzerindeki etkisini gösterebilmekte olduğundan ve görsel sanatlar çalışmalarının öğrencinin farklı uyaranlarına (görsel, tensel, işitsel, ... vb.) hitap etmesi, öğretim içerisindeki bilginin ve becerinin kalıcı duruma gelmesini sağladığından bahsetmektedir.

Sonuç olarak görsel sanatlar eğitiminin, öğrencilerde bilişsel anlamda kazanabilecekleri bu becerilerin kalıcılığı sayesinde hayatları boyunca ihtiyaç duydukları zaman günlük yaşamlarına uyarlayabilecekleri söylenebilir.

2.8. İlgili Araştırmalar

Araştırma konusuyla ilgili 2008 yılında Müge Aksu “‘zihinsel engelli çocuklarda görsel sanatlar eğitiminin motor beceri gelişimine katkısı” adlı yüksek lisans tezinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Elde edilen verilere göre zihinsel engelli çocukların görsel sanatlar dersini sevmeye durumu değişkenlik göstermektedir. Sözel olarak yapılan açıklamalarda, zihinsel engelli çocukların engellilik derecelerine ve türlerine göre bu durumun değişkenlik gösterdiği belirtilmiştir. Zihinsel engelli çocukların resim yaparken duygularını rahatça ifade edebilmeleri konusunda da yukarıdaki durumla eşdeğer bir sonuç söz konusudur. Eğitimcilerin görsel sanatlar dersindeki çalışmaların çocuğun kendisini ifade edebilmesinde büyük yarar sağladığı ve motivasyonunu arttırdığı görüşünde oldukları tespit edilmiştir. Verilere göre, zihinsel engelli çocuklar özgün, yaratıcı öğeler oluşturma konusunda yetersizdirler. Ancak ortaya çıkan ürün her ne olursa olsun, her çocuk gibi zihinsel engelli çocuklarda da başarılı olma, kendine güven duyma, başkaları tarafından onaylanma ve beğenilme güdülerinin doyurulmasının çok önemli olduğu unutulmamalıdır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin yarısından fazlası, görsel sanatlar dersinin çocuğun motor beceri anlamında eksik/olumsuz olan yönlerini geliştirdiğini düşünmektedir. Anket verilerine göre, zihinsel engelli çocukların kullanımını öğrenmiş oldukları malzemeleri daha sonra başka bir etkinlikte tekrar kullanma konusunda zorlandıkları gözlemlenmektedir. Bu durumda özel eğitim öğretmenlerinin kullanılacak araç gereçleri her çalışmanın başında öğrencilere tekrar tanıtmaları ve doğru kullanımlarını göstermeleri gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma konusuyla ilgili 2008 yılında Bülent Salderay’ın “‘Türkiye’deki engelliler iş okulunda görsel sanatlar dersinin öğrencilerin beceri, davranış ve meslek edinimindeki katkısına yönelik öğretmen görüşleri” adlı doktora tezinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Resim öğretmenleri, özel eğitim öğretmenlerine kıyasla, görsel sanatlar eğitimi dersinin öğrencilerin iletişim, çalışma ve kişisel alanlardaki sosyal yaşam becerilerinin

edinimine, daha fazla katkıda bulunduğu görüşündedirler. Ancak görsel sanatlar eğitimi dersinin, öğrencilerin sosyal alandaki sosyal yaşam becerilerinin edinimine katkısı konusundaki görüşleri ise öğretmenlerin resim ya da özel eğitim branşında olma durumlarına göre değişmeyerek benzerlik göstermektedir. Bu doğrultuda, resim öğretmenleri ile özel eğitim öğretmenlerinin görüşlerinde, görsel sanatlar eğitimi dersinin öğrencilerin iletişim, çalışma ve kişisel alanlardaki sosyal yaşam becerilerinin ediniminde anlamlı farklılıklar, sosyal alandaki sosyal yaşam becerilerinin ediniminde ise anlamlı benzerlikler olduğu yönünde bir sonuca varılabilir.

Resim öğretmenleri, özel eğitim öğretmenlerine oranla görsel sanatlar eğitimi dersinin öğrencilerin devinimsel, bilişsel ve dil ve konuşma alanlarındaki günlük yaşam becerilerinin edinimine, daha fazla katkıda bulunduğu görüşündedirler. Görsel sanatlar eğitimi dersinin, öğrencilerin öz-bakım ve günlük yaşam alanlarındaki günlük yaşam becerilerinin edinimine katkısı konusundaki görüşleri ise öğretmenlerin resim ya da özel eğitim branşında olma durumlarına göre değişmeyerek benzerlik göstermektedir. Belirtilenler ışığında, resim öğretmenleri ile özel eğitim öğretmenlerinin görüşlerinde, görsel sanat eğitimi dersinin öğrencilerin devinimsel, bilişsel ve dil ve konuşma ve günlük yaşam becerilerinin ediniminde anlamlı benzerlik olduğuna ilişkin bir sonuca varılabilir.

Resim öğretmenleri, özel eğitim öğretmenlerine kıyasla; görsel sanatlar eğitimi dersinin öğrencilerin iş-çalışma düzeni ve mesleki hazırlık alanlarındaki mesleki eğitime, daha fazla katkıda bulunduğu görüşündedirler. Bu doğrultuda, resim öğretmenleri ile özel eğitim öğretmenlerinin görüşlerinde, görsel sanatlar eğitimi dersinin öğrencilerin, iş-çalışma düzeni ve mesleki hazırlık alanlarındaki mesleki eğitime katkısı konusunda anlamlı farklılıklar olduğu sonuçlarına varıldığını vurgulamıştır.

BÖLÜM – III

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde sırasıyla araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama aracının geliştirilmesi, verilerin toplanması ve çözümlenmesine ilişkin bilgiler verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma, resim öğretmenlerinin ve özel eğitim öğretmenlerinin görsel sanatlar dersinin öğrencilerin bilişsel becerileri edinimine olan katkısına ilişkin görüşlerini betimlemeye yönelik olduğundan tarama modelindedir.

Bu araştırmanın bağımlı değişkenleri öğretmenlerin görsel sanatlar dersinin öğrencilerin bilişsel beceri edinimine katkısına yönelik görüşleridir. Araştırmada bu görüşlerin öğretmenlerin görsel sanatlar ya da özel eğitim öğretmeni olma durumlarına ve cinsiyetlerine göre farklılığı incelenmektedir. Bu durumda öğretmenlerin branşları (görsel sanatlar ya da özel eğitim) da araştırmanın bağımsız değişkenini oluşturmaktadır. Çalışmada, (Ankara İl'i Örneği) görsel sanatlar dersinin zihinsel engelli öğrencilerin bilişsel beceri edinimlerine katkısına yönelik öğretmen görüşleri nelerdir?" sorusuna yanıt bulmak amacı ile nicel araştırmalarda veri toplama yöntemlerinden biri olan anket kullanılmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, Ankara Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı eğitim uygulama okullarında görsel sanatlar dersini veren eğitimciler (görsel sanatlar öğretmenleri ve benzeri) olarak belirlenmiştir. Bu amaçla; Milli Eğitim Bakanlığına bağlı 2011-2012 eğitim- öğretim yılında faaliyet gösteren eğitim uygulama okulları ve bu okullarda görsel sanatlar dersini veren eğitimciler araştırmanın kapsamına dahil edilmişlerdir.

Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğünden alınan eğitim uygulama okulları listesinde (ek 2) belirtilen; 14 eğitim uygulama okulu içerisinde 13 eğitim uygulama okulunun faal olmasından dolayı araştırma kapsamı içine alınırken; 1 eğitim uygulama okulu araştırmanın kapsamı dışında bırakılmıştır.

Evren içerisine alınan 13 eğitim uygulama okulunda gerçekleştirilen anketler sonucunda 197 öğretmen araştırmanın kapsamı içerisine girmiştir. Bu öğretmenler içerisinde Ankara’da mevcut bulunan 13 eğitim uygulama okulunda görev yapmakta olan mevcut 10 görsel sanatlar öğretmeni ve 187 özel eğitim öğretmeni yer almaktadır. Bu doğrultuda; araştırmanın örneklemini, tanımlanan evren oluşturmaktadır.

3.3. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Araştırmacı, araştırma konusunun belirlenmesinin ardından araştırmaya yönelik kaynak taramasına başlamıştır. Bu doğrultuda, Türkiye’deki birtakım üniversite kütüphaneleri, YÖK (Yüksek Öğrenim Kurumu) Dökümantasyon Merkezi arşivi, Ankara Rehberlik ve Araştırma Merkezi arşivi ve konuyla ilgili yerli ve yabancı çeşitli internet sayfaları araştırılmış ve ilgili kişilerle görüşülmüştür. Ancak, araştırma konusunun özel bir alanı kapsamaması, kaynağın aslına ulaşmada araştırma sürecinin uzamasına neden olmuştur. Araştırmacı, araştırma süreci içerisinde araştırma konusuna yakınlığından dolayı oluşturulacak anket sorularını Bülent Salderay’ın “Türkiye’deki Zihin Engelliler İş Okullarında Görsel Sanatlar Dersinin Öğrencilerin Beceri, Davranış ve Meslek Edinimindeki Katkısına Yönelik Öğretmen Görüşleri” adlı tezinin anket bilgilerinden elde etmiştir. Anılan ankette yer alan ve bilişsel (akademik) becerileri destekleyen sorular kullanılmıştır. Bu süreçte; ölçme ve değerlendirme alanından iki (Hasan EŞİCİ ve M. Fikret GELİBOLU), sosyal hizmetler alanından bir (Gökhan DEMİREL), zihinsel engelliler alanından iki (Bülent SALDERAY- Muhittin ÖNGÜT) uzman ile görüşülmüş olup tezin gelişimi hakkında görüşleri alınmıştır. Ortaya çıkan anket formu, araştırmacının amaçlarına uygun üç bölümden oluşan, 16 maddelik bir araştırma formudur. (Ek 1) Geliştirilen bu araştırma formuna göre: maddelerin her biri, görsel sanatlar öğretmenleri ile özel eğitim öğretmenlerinin branşlarına ve cinsiyetlerine göre (kadın, erkek) görsel sanatlar dersinin öğrencilerin; bilişsel alandaki beceri edinimlerine katkısı konusundaki görüşlerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini ölçmek amacı ile geliştirilmiştir. 16 maddeden oluşan anket formunun

sorularının değerlendirilmesinde, likert tipi beşli derecelendirme ölçeği (Ek 1) kullanılmıştır. Bu doğrultuda oluşturulan derecelendirme tüm sorular için; çok az (1), az (2), biraz (3), çok (4), çok fazla (5) şeklinde ifade edilmiştir. Diğer bir deyişle; çok azdan çok fazlaya doğru bir derecelendirme ile birlikte, en düşük değer “1” en yüksek değer “5” şeklinde ifade edilmiştir. Katılımcılar soruları yukarda belirtilen seçeneklerden sadece birini seçerek yanıtlamışlardır.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamına giren okulların belirlenmesinin ardından, önce telefon ile görüşülmüş ve kısa bir süre içerisinde araştırma kapsamında ki 13 okul İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden alınan araştırma iznine dayanarak tek tek ziyaret edilip anket formu uygulanmıştır.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

Toplanan veriler bilgisayar ortamına aktarılmış ve elde edilen verilerin çözümlemesi amacıyla alt ölçeklere ilişkin ortalama puanlar hesaplanmıştır. Bu hesaplamada, her bir alt ölçekte yer alan maddelere verilen puanların toplamı ilgili ölçekte yer alan madde sayısına bölünerek bir ölçek ya da faktör puanı elde edilmiştir. Elde edilen ölçek puanları kullanılarak alt ölçekler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Resim öğretmenleri ve özel eğitim öğretmenlerinin branşlarına ve cinsiyetlerine göre her bir maddeye ilişkin algı puanlarının aritmetik ortalaması, standart sapması ve önem sırası değerleri incelenmiştir. Böylece her bir alt ölçekte görsel sanatlar dersinin öğrencilerde daha yüksek düzeyde davranış, beceri ya da meslek edinimine katkısı olduğu düşünülen maddeler ile daha düşük düzeyde katkısı olduğu düşünülen maddelerin görülmesi amaçlanmıştır. Gruplar arası karşılaştırmalarda alt ölçek ortalama puanları kullanılmıştır. Öğretmenlerin algı puanlarının görsel sanatlar ya da özel eğitim alanında olma durumuna göre, istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacıyla Mann Whitney U. ve öğretmenlerin cinsiyetlerine göre algı puanlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterip

göstermediğinin belirlenmesi amacıyla da t-testi kullanılmıştır. Analizlerin sonuçları aritmetik ortalama ($\bar{C}$) ve p (anlamlılık) değerlerine dayalı olarak yorumlanmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırmanın birinci alt amacı olan görsel sanatlar öğretmenlerinin ve özel eğitim öğretmenlerinin görüşlerine ait bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Bilişsel Beceriler

Ankete Katılan Öğretmenlerin, Branşlarına Göre Anket Verilerinin Değerlendirmesi: Görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenlerinin branşlarına göre bilişsel alandaki günlük yaşam becerileri alt ölçeğinde yer alan maddelerin aritmetik ortalama, standart sapma ve önem sırası değerleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Bilişsel Alandaki Günlük Yaşam Becerileri Ölçeği Maddelerinin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma Değerleri

		Ranks		
	Branş	Kişi sayısı	Mean Rank	Sum of Ranks
s1	Özel eğitim öğretmenler	187	99,96	18692,50
	Görsel sanatlar öğretmenleri	10	81,05	810,50
	Total	197		
s2	Özel eğitim öğretmenleri	187	98,65	18447,00
	Görsel sanatlar öğretmenleri	10	105,60	1056,00
	Total	197		
s3	Özel eğitim öğretmenleri	187	98,34	18390,50
	Görsel sanatlar öğretmenleri	10	111,25	1112,50
	Total	197		
s4	Özel eğitim öğretmenleri	187	98,02	18330,50
	Görsel sanatlar öğretmenleri	10	117,25	1172,50

	Total	197		
s5	Özel eğitim öğretmenleri	187	99,31	18570,50
	Görsel sanatlar öğretmenleri	10	93,25	932,50
	Total	197		
s6	Özel eğitim öğretmenleri	187	99,03	18519,00
	Görsel sanatlar öğretmenleri	10	98,40	984,00
	Total	197		
s7	Özel eğitim öğretmenleri	186	98,62	18343,00
	Görsel sanatlar öğretmenleri	10	96,30	963,00
	Total	196		
s8	Özel eğitim öğretmenleri	187	98,21	18364,50
	Görsel sanatlar öğretmenleri	10	113,85	1138,50
	Total	197		
s9	Özel eğitim öğretmenleri	187	97,68	18267,00
	Görsel sanatlar öğretmenleri	10	123,60	1236,00
	Total	197		
s10	Özel eğitim öğretmenleri	187	98,09	18343,00
	Görsel sanatlar öğretmenleri	10	116,00	1160,00
	Total	197		
s11	Özel eğitim öğretmenleri	187	98,25	18373,00
	Görsel sanatlar öğretmenleri	10	113,00	1130,00
	Total	197		
s12	Özel eğitim öğretmenleri	187	98,19	18361,50
	Görsel sanatlar öğretmenleri	10	114,15	1141,50
	Total	197		
s13	Özel eğitim öğretmenleri	187	99,01	18515,50
	Görsel sanatlar öğretmenleri	10	98,75	987,50
	Total	197		
s14	Özel eğitim öğretmenleri	187	98,15	18354,50
	Görsel sanatlar öğretmenleri	10	114,85	1148,50
	Total	197		
s15	Özel eğitim öğretmenleri	187	98,21	18364,50

	Görsel sanatlar öğretmenleri	10	113,85	1138,50
	Total	197		
s16	Özel eğitim öğretmenleri	187	98,17	18358,50
	Görsel sanatlar öğretmenleri	10	114,45	1144,50
	Total	197		

Tablo 1'deki verilere göre, görsel sanatlar öğretmenlerinin görsel sanatlar dersinin öğrencilerin bilişsel becerilerine katkısı konusunda en yüksek düzeyde katıldıkları madde 9, en yüksek ikinci ve üçüncü sırada katıldıkları maddeler ise 4 ve 10'dur. Bu maddeler sırasıyla boyut kavramları (madde 4), renk kavramı (madde 9) ve görsel hafıza becerileri (madde 10) ile ilgilidir.

Özel eğitim öğretmenlerinin de birinci sırada en yüksek katılımı gösterdikleri madde 1. maddedir ve öğrencilerin çizgi çizme becerisinin gelişmesiyle ilgilidir. Özel eğitim öğretmenlerinde katılım düzeyi açısından en yüksek ikinci sırayı alan madde 5 ve üçüncü sırayı alan madde 6'dır. Bu maddeler öğrencilerin konum kavramlarını kullanabilme (madde 5), yazı yazma (madde 6) becerilerinin gelişimi ile ilgilidir.

Buna göre, görsel sanatlar öğretmenlerinin ve özel eğitim öğretmenlerinin görsel sanatlar dersinin zihin engelli öğrencilerde bilişsel becerilerinden boyut kavramı, renk kavramı, görsel hafıza, çizgi çizme becerileri, konum kavramlarını kullanabilme, görsel hafıza ve yazı yazma becerilerinin gelişimine katkısı bulunduğunu düşündükleri söylenebilir.

Görsel sanatlar öğretmenlerinin görsel sanatlar dersi öğrencilerinin bilişsel becerilerine katkısı açısından daha düşük düzeylerde katıldıkları maddeler: madde 1, madde 5, madde 7'dir. Bu maddeler görsel sanatlar dersinin öğrencilerin bilişsel becerilerden çizgi çizme, konum kavramları ve sayı sayma becerilerinin kazandırılması konusundaki katkısı sorgulanmaktadır.

Özel eğitim öğretmenlerinin görsel sanatlar dersi öğrencilerinin bilişsel becerilerine katkısı açısından daha düşük düzeyde katıldıkları maddeler: madde 9,

madde 4 ve madde 10'dur. Bu maddelerde görsel sanatlar dersinin öğrencilerin bilişsel becerilerinden renk kavramı (madde 9), boyut kavramları (madde 4) ve görsel hafıza becerilerinin kazandırılması (madde 10) konusundaki katkısı sorgulanmıştır.

Buradan yola çıkarak görsel sanatlar öğretmenlerinin ve özel eğitim öğretmenlerinin, görsel sanatlar dersine ilişkin görüşlerinden elde edilen puanların branşlara göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin Mann Whitney U. testi sonucuna göre tablolaştırılması aşağıda belirtilmiştir.

Tablo-2 Bilişsel Alandaki Günlük Yaşam Becerileri Ölçeği Maddelerinin U-Testi
İstatistik Değerleri

	Mann-Whitney U	Asymp. Sig. (2-tailed)
s1	755,500	,264
s2	869,000	,686
s3	812,500	,454
s4	752,500	,269
s5	877,500	,727
s6	929,000	,971
s7	908,000	,895
s8	786,500	,344
s9	689,000	,113
s10	765,000	,298
s11	795,000	,401
s12	783,500	,362
s13	932,500	,988
s14	776,500	,342
s15	786,500	,367
s16	780,500	,351

Tablo-2 Verilerine Göre:

Görsel sanatlar öğretmenlerinin ve özel eğitim öğretmenlerinin, görsel sanatlar dersine ilişkin görüşlerinden elde edilen puanların branşlara göre farklılaşıp

farklılaşmadığına ilişkin Mann Whitney U. testi sonucunda anlamlı farklılık görülüp görülmediğine dair kullanılan 5'li dereceleme ölçeği hesaplanırken:

Çok az -> 1

Az -> 2

Biraz -> 3

Çok -> 4

Çok fazla -> 5

olacak şekilde puanlanmıştır. Ortalama puanlar 1 ile 5 aralığında değiştiği için;

1 ile 1,8 arası "Çok az"

1,8 ile 2,6 arası "Az"

2,6 ile 3,4 arası "Biraz"

3,4 ile 4,2 arası "Çok"

4,2 ile 5 arası "Çok fazla" olarak adlandırılarak sunulmaktadır.

Tablo 3’de öğretmenlerin Soru 1’e ilişkin görüşlerinin branşlarına göre U-testi sonuçları sunulmuştur:

Tablo-3

Branş	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	P
Özel Eğitim	187	99,96	18692,50	755,500	,264
Görsel Sanatlar	10	81,05	810,50		

Görsel sanatlar derslerinde zihinsel engelli bireyler çizgi çizme becerileri edinebilir. Konuyla ilgili olarak Demiröz (1995), sanatsal çalışmaların her birey için gerekli çalışmalar olduğundan ve sanatsal eğitime başlandığı andan itibaren el becerileri eğitiminin de başlamış olduğundan bahsetmektedir. Aynı zamanda sanat faaliyetlerinin her çocuk için gerekli olduğu gibi zihinsel engelli çocukların eğitiminde de önemli bir yer teşkil ettiğini vurgulamaktadır. Bir başka görüşünde Demiröz, el becerilerinin akademik becerilerin gelişiminde etkili olduğunun yapılan çalışmalarla kanıtlandığını, zihinsel engelli bireylerin tüm gelişim alanlarının birbirinden bağımsız olmadığını, bir

alandaki gelişimin diğer alanları da etkilediğini belirtmiştir. (s:108). Bu bilgilerden yola çıkarak zihinsel engelli bireylerin çizgi çizerken kazanacağı becerilerin gerekli tüm diğer becerilere temel oluşturduğu ve diğer beceri kazanımlarını kolaylaştıracağı söylenebilir. Buradan yola çıkarak görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenleri arasında 1. soruda yer alan “Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, çizgi çizme becerisinin gelişmesinde katkısı var mıdır?” sorusuna ilişkin görüşlerinden elde edilen puanlarının branşlara göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin Mann Whitney U. testi sonucunda anlamlı farklılık (tablo-3’deki verilere göre) yoktur. ($U=755.500$, $p>,05$). Özel eğitim öğretmenlerinin sıra ortalamalarının görsel sanatlar öğretmenlerinden yüksek olduğu görülmekle birlikte, aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur.

Bu bilgilerden yola çıkarak anketin 1. sorusunda yer alan “Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, çizgi çizme becerisinin gelişmesinde katkısının olup olmadığı” konusunda görsel sanatlar öğretmenleri ve özel eğitim öğretmenlerinin aynı görüşte oldukları söylenebilir.

“Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin çizgi çizme becerisinin gelişmesinde katkısı var mıdır?” sorusuna görsel sanatlar öğretmenleri (4,00 puan ile) **çok** yanıtını vermişlerdir, özel eğitim öğretmenleri ise (4,31 puan ile) **çok fazla** yanıtını vermişlerdir. Yanıtlar arasında görsel sanatlar ve özel eğitime göre fark olup olmadığı tespit etmek için yapılan Mann Whitney U testine göre ($p>0,05$) anlamlı fark yoktur. Yani "Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin çizgi çizme becerisinin gelişmesinde katkısı var mıdır?" sorusuna verilen yanıtlar açısından görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenleri arasında bir görüş ayrılığı bulunmamaktadır.

Tablo 4: Öğretmenlerin Soru 2’ye ilişkin görüşlerinin branşlarına göre U-testi sonuçları:

Branş	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	P
Özel Eğitim	187	98,65	18447,00	869,000	686
Görsel Sanatlar	10	105,60	1056,00		

Görsel sanatlar derslerinde zihinsel engelli bireyler eşleme ve ayırt etme becerilerini geliştirebilir. Konuyla ilgili olarak Mason, ... vd. (2005), eğitimin içinde sanat etkinlikleri ile öğrenilmesi istenilen akademik becerilerin kolaylıkla öğrenciye edindirileceğinden bahsetmektedir. Bu bilgilere ek olarak, görsel sanatlar eğitiminde yapılan çalışmalarda benzer ve farklı tekniklerinin uygulanmasının eşleme ve ayırt etme beceri gelişimine katkı sağladığını belirtmiştir. Bu bilgilerden yola çıkarak zihinsel engelli bireylerin, resim çalışmaları yaparken kalıcı beceriler edinecekleri ve zihinsel engelli bireylerin benzer ve farklı olanları resimlerinde yaparken veya gösterirken yeni bilişsel beceriler edinecekleri söylenebilir.

Buradan yola çıkarak anketin 11. sorusunda yer alan “Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, eşleme ve ayırt etme becerilerinin gelişmesinde katkısı var mıdır?” sorusuyla elde edilen puanlara bakarak görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenleri arasında branşlara göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. (Mann Whitney U testi sonucuna göre tablo-4), ($U=869.000$, $p>,05$). Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin sıra ortalamalarının Özel Eğitim Öğretmenlerinden yüksek olduğu görülmekle birlikte, aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur.

Anketin 2. sorusunda yer alan “Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, eşleme ve ayırt etme becerilerinin gelişmesinde katkısı var mıdır?” sorusuna verilen yanıtlarda görsel sanatlar öğretmenleri ve özel eğitim öğretmenlerinin aynı görüşte oldukları söylenebilir.

“Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, eşleme ve ayırt etme becerilerinin gelişmesinde katkısı var mıdır?” sorusuna görsel sanatlar öğretmenleri (4,20 puan ile) **çok**; özel eğitim öğretmenleri de (4,09 puan ile) **çok** yanıtını vermişlerdir. Yanıtlar arasında görsel sanatlar ve özel eğitime göre fark olup olmadığı tespit etmek için yapılan Mann Whitney U testine göre ($p>0,05$) anlamlı fark yoktur. Yani “Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, eşleme ve ayırt etme becerilerinin gelişmesinde katkısı olup olmadığı” konusunda görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenleri arasında bir görüş ayrılığı bulunmamaktadır.

Tablo 5 öğretmenlerin Soru 3'e ilişkin görüşlerinin branşlarına göre U-testi Sonuçları:

Branş	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	P
Özel Eğitim	187	98,34	18390,50	812,500	,454
Görsel Sanatlar	10	111,25	1112,50		

Görsel sanatlar derslerinde zihinsel engelli bireyler biçimleri, şekilleri, ifadeleri tanıma becerileri edinebilir. Konuyla ilgili olarak Özakçaoğlu (2009) bilişsel gelişimde kavram öğrenme, zıt kavramları anlama gibi matematiksel becerilerin edinimine görsel sanatlar eğitiminin yardımcı olacağını belirtmiştir (s:52-53). Buradan hareketle zihinsel engelli bireylerin biçim, şekil, ifadeleri tanıma gibi becerileri görsel sanatlar eğitimi ile edinebilecekleri söylenebilir. Görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenleri arasında 3. soruda yer alan “Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, biçim (üç-boyutlu bütün nesneler; ahşap küp, çamur top, ... vb.) ve şekil (iki-boyutlu, detaydan arındırılmış ifadeler; kağıda çizilmiş veya düz bir ahşaptan kesilmiş üçgen, kare, daire, ... vb.) kavramlarının ediniminde katkısı olup olmadığına” ilişkin görüşlerinden elde edilen puanların branşlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin Mann Whitney U testi sonucunda anlamlı farklılık (tablo-5) yoktur ($U=812.500$, $p>,05$). Görsel sanatlar öğretmenlerinin sıra ortalamalarının Özel eğitim öğretmenlerinden yüksek olduğu görülmekle birlikte, aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur.

Bu bilgilerden yola çıkarak anketin 3. sorusunda yer alan “Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, biçim (üç-boyutlu bütün nesneler; ahşap küp, çamur top, ... vb.) ve şekil (iki-boyutlu, detaydan arındırılmış ifadeler; kağıda çizilmiş veya düz bir ahşaptan kesilmiş üçgen, kare, daire, ... vb.) kavramlarının ediniminde katkısı var mıdır?” sorusuna görsel sanatlar öğretmenleri ve özel eğitim öğretmenlerinin aynı yanıtları verdikleri söylenebilir.

“Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, biçim (üç-boyutlu bütün nesneler; ahşap küp, çamur top, ... vb.) ve şekil (iki-boyutlu, detaydan arındırılmış ifadeler; kağıda çizilmiş veya düz bir ahşaptan kesilmiş üçgen, kare, daire, ... vb.) kavramlarının ediniminde katkısı var mıdır?” sorusuna görsel sanatlar öğretmenleri (4,40 puan ile) **cok**

fazla yanıtını vermişler, özel eğitim öğretmenleri ise (4,18 puan ile) **cok** yanıtını vermişlerdir. Yanıtlar arasında branş bazında görsel sanatlar ve özel eğitime göre fark olup olmadığı tespit etmek için yapılan Mann Whitney U testine göre ($p>0,05$) anlamlı fark yoktur. Yani “Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, biçim (üç-boyutlu bütün nesneler; ahşap küp, çamur top, ... vb.) ve şekil (iki-boyutlu, detaydan arındırılmış ifadeler; kağıda çizilmiş veya düz bir ahşaptan kesilmiş üçgen, kare, daire, ... vb.) kavramlarının ediniminde katkısı var mıdır?” sorusuna verilen yanıtlar açısından görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenleri arasında bir görüş ayrılığı bulunmamaktadır.

Tablo 6 öğretmenlerin Soru 4’e ilişkin görüşlerinin branşlarına göre U-testi Sonuçları:

Branş	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	P
Özel Eğitim	187	98,02	18330,50	752,500	,269
Görsel Sanatlar	10	117,25	1172,50		

Görsel sanatlar derslerinde zihinsel engelli bireyler boyut kavramı becerisini geliştirebilirler. Konuyla ilgili olarak Selfe (1983), görsel sanatlar dersinde yapılan uygulama çalışmalarında öğrencilere birçok kavramın somutlaştırılarak öğretilebileceğinden bahsetmektedir. Bu uygulamalarda boyutla ilgili kavramların görsel sanatlar derslerinde etkin kullanılması sonucunda öğrencilere bu becerilerin kolaylıkla kazandırılacağından söz etmektedir. Bir başka görüş ile Salderay (2008), öğrencilerin resimlerinde yapmış oldukları yer ile ilgili tasvirlerinde kağıdın alt kısmını, ev, insan, ağaç, araba, ...vb. tasvirlerde kağıdın orta kısmını kullanılmasının öğrencilerin konum kavramlarını somut olarak anlamlandırmalarında rol oynadığından bahsetmektedir. Bu bilgilerden yola çıkarak zihinsel engelli bireylerin boyut kavramlarını resimlerinde yaparak öğrendikleri ve resim çalışmalarının çocuğun boyut kavramı becerilerinin öğrenimini kolaylaştırdığı söylenebilir. Anketin 4. sorusunda yer alan “Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin, boyut (yakınlık-uzaklık, genişlik-darlık, alçaklık-yükseklik, üç boyutluluk- iki boyutluluk, ... vb.) kavramlarının ediniminde katkısı var mıdır?” sorusuna alınan yanıtlardan elde edilen puanların branşlara göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin Mann Whitney U. testi sonucunda anlamlı farklılık (tablo 6’daki verilere göre) yoktur ($U=752.500$, $p>,05$). Görsel sanatlar

öğretmenlerinin sıra ortalamalarının özel eğitim öğretmenlerinden yüksek olduğu görülmekle birlikte, aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur.

Bu bilgilerden yola çıkarak anketin 4. Sorusunda yer alan “Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin, boyut (yakınlık-uzaklık, genişlik-darlık, alçaklık-yükseklik, üç boyutluluk- iki boyutluluk, ... vb.) kavramlarının ediniminde katkısı olup olmadığı” konusunda görsel sanatlar öğretmenleri ve özel eğitim öğretmenlerinin aynı görüşte oldukları söylenebilir.

“Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin, boyut (yakınlık-uzaklık, genişlik-darlık, alçaklık-yükseklik, üç boyutluluk- iki boyutluluk, ... vb.) kavramlarının ediniminde katkısı var mıdır?” sorusuna görsel sanatlar öğretmenleri (4,30 puan ile) **cok fazla** yanıtını vermişlerdir, özel eğitim öğretmenleri ise (3,96 puan ile) **cok** yanıtını vermişlerdir. Yanıtlar arasında branşa göre fark olup olmadığı tespit etmek için yapılan Mann Whitney U testine göre ($p>0,05$) anlamlı fark yoktur. Yani “Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin, boyut (yakınlık-uzaklık, genişlik-darlık, alçaklık-yükseklik, üç boyutluluk- iki boyutluluk, ... vb.) kavramlarının ediniminde katkısı var mıdır?” sorusuna verilen yanıtlar ışığında görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenleri arasında bir görüş ayrılığı bulunmamaktadır.

Tablo 7 Soru 5’e İlişkin Görüşlerin Branşlara Göre U-Testi Sonuçları:

Branş	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	P
Özel Eğitim	187	99,31	18570,50	877,500	,727
Görsel Sanatlar	10	93,25	932,50		

($p> ,05$)

Görsel sanatlar derslerinde zihinsel engelli bireyler konum kavramı becerilerini geliştirebilirler. Konuyla ilgili olarak Sucuoğlu ve Van Der Kruijs (1981), görsel sanatlar dersi içerisinde yapılan uygulama çalışmalarında, öğrencilere yaptırılan çizgi çizme çalışmaları ile çizginin altına, üstüne vb. çizgi çizilmesi, yazı yazarken harflerin ilk harfin yanına yazılması, resimleri yaparken yerin, gökyüzünün, evin doğru yerlerde

yapılabilmesi sonucunda konum kavram becerileri geliştirileceğinden bahsetmektedir (s:125). Bu bilgilerden yola çıkarak zihinsel engelli bireylerin resim çalışmaları yaparken konum kavramlarını resimlerinde, defterlerinde ya da tuvallerinde yaparak öğrenecekleri ve resim çalışmalarının çocuğun boyut kavramı becerilerinin öğrenimini kolaylaştırdığı söylenebilir. Anketin 5. sorusunda yer alan Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, konum (altında-üstünde, önünde-arkasında, yanında, ... vb.) kavramlarının ediniminde katkısı var mıdır?" sorusundan elde edilen puanların branşlara göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin Mann Whitney U testi sonucunda anlamlı farklılık (tablo-7'deki verilere göre) yoktur ($U=877.500$, $p>,05$). özel eğitim öğretmenlerinin sıra ortalamalarının görsel sanatlar öğretmenlerinden yüksek olduğu görülmekle birlikte, aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur.

Soruda yer alan "Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, konum (altında-üstünde, önünde-arkasında, yanında, ... vb.) kavramlarının ediniminde katkısı olup olmadığı" konusunda görsel sanatlar öğretmenleri ve özel eğitim öğretmenlerinin aynı görüşte oldukları söylenebilir.

"Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, konum (altında-üstünde, önünde-arkasında, yanında, ... vb.) kavramlarının ediniminde katkısı var mıdır?" sorusuna görsel sanatlar öğretmenleri (3.80 puan ile) **cok**, özel eğitim öğretmenleri de (4,03 puan ile) **cok** yanıtını vermişlerdir. Yanıtlar arasında branşa göre fark olup olmadığını tespit etmek için yapılan Mann Whitney U. testine göre ($p>0,05$) anlamlı fark yoktur. Yani "Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, konum (altında-üstünde, önünde-arkasında, yanında, ... vb.) kavramlarının ediniminde katkısı var mıdır?" sorusuna verilen yanıtlar açısından görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenleri arasında bir görüş ayrılığı bulunmamaktadır.

Tablo8 Öğretmenlerin Soru 6'ya İlişkin Görüşlerinin Branşlarına Göre U-Testi Sonuçları:

Branş	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	P
Özel Eğitim	187	99,03	18519,00	929,000	,971
Görsel Sanatlar	10	98,40	984,00		

Görsel sanatlar derslerinde zihinsel engelli bireyler yazı yazma becerileri edinebilir. Konuyla ilgili olarak Arthur (2004), zihinsel engelli bireylerin bilişsel ve devinimsel (motor) gelişimine paralel olarak resim çiziminde de doğal gelişim sürecini izlendiğinden ve söz konusu bireylerin algılamasının, el- göz koordinasyonunun gelişiminin sonucunda yazı yazma becerisinin gelişimine katkı sağlayacağından bahsetmektedir. Buna ek olarak resim etkinliğinin büyük ölçüde bilişsel gelişiminin bir göstergesi olarak da dikkati çektiğini vurgulamaktadır (s:52-53). Bu bilgilerden yola çıkarak zihinsel engelli bireylerin yazı yazma becerilerin görsel sanatlar eğitimi ile edinebilecekleri söylenebilir. Görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenlerinin 6. soruda yer alan “Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, yazı yazma becerilerinin gelişmesinde katkısı olup olmadığı” problemine ilişkin görüşlerinden elde edilen puanların branşlara göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin Mann Whitney U. testi sonucunda anlamlı farklılık (tablo-8’deki verilere göre) yoktur ($U=929.000$, $p>.05$). Görsel sanatlar öğretmenlerinin sıra ortalamalarının özel eğitim öğretmenlerinden yaklaşık olarak daha yüksek olduğu görülmekle birlikte, aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur.

Bu bilgilerden yola çıkarak anketin 6. Maddesinde yer alan “Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, yazı yazma becerilerinin gelişmesinde katkısı var mıdır?” sorusuna verdikleri cevaplar açısından görsel sanatlar öğretmenleri ve özel eğitim öğretmenlerinin aynı görüşte oldukları söylenebilir.

“Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, yazı yazma becerilerinin gelişmesinde katkısı var mıdır?” sorusuna görsel sanatlar öğretmenleri (4,20 puan ile) **cok fazla**; özel eğitim öğretmenleri ise (4,15 puan ile) **cok** yanıtını vermişlerdir. Yanıtlar arasında branşa göre fark olup olmadığı tespit etmek için yapılan Mann Whitney U. testine göre ($p>.05$) anlamlı fark yoktur. Yani “Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, yazı yazma becerilerinin gelişmesinde katkısı var mıdır?” sorusuna verilen yanıtlar açısından görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenleri arasında bir görüş ayrılığı bulunmamaktadır.

Tablo 9 Öğretmenlerin Soru 7’ye İlişkin Görüşlerinin Branşlarına Göre U-Testi Sonuçları:

Branş	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	P
Özel Eğitim	186	98,62	18343,00	908,000	,895
Görsel Sanatlar	10	96,30	963,00		

Görsel sanatlar derslerinde zihinsel engelli bireyler sayı sayma ve tane kavramı becerilerini geliştirebilir. Konuyla ilgili olarak Salderay (2008), görsel sanatlar çalışmaları içerisinde çizilen çizimlerin ve ya yapılan biçimlerin sayılandırılması veya tekil olarak ifade edilmesinin öğrencilerin sayı sayma ve tane kavramı becerisini edinmesinde rol oynadığından bahsetmektedir. Bu bilgilerden yola çıkarak zihinsel engelli bireylerin resim çalışmaları yaparken sayı ve tane kavramı beceri edinimine katkı sağladığı söylenebilir.

Anketin 7. sorusunda sorulan “Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, sayı sayma ve tane kavramı becerisinin gelişmesinde katkısı var mıdır?” sorusuna verilen cevaplardan elde edilen puanların branşlara göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin Mann Whitney U testi sonucunda anlamlı farklılık tablo-9’daki verilere göre yoktur ($U=908.000$, $p>,05$). görsel sanatlar öğretmenlerinin sıra ortalamalarının özel eğitim öğretmenlerinden yaklaşık olarak yüksek olduğu görülmekle birlikte, aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur.

Bu veriler ışığında anketin 7. sorusuna konu olan “Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, sayı sayma ve tane kavramı becerisinin gelişmesinde katkısı olup olmadığı” sorusu hakkında görsel sanatlar öğretmenleri ve özel eğitim öğretmenlerinin aynı görüşte oldukları söylenebilir.

Ayrıca “Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, sayı sayma ve tane kavramı becerisinin gelişmesinde katkısı var mıdır?” sorusuna görsel sanatlar öğretmenleri (3,80 puan ile) **cok**, özel eğitim öğretmenleri de (3,92 puan ile) **cok** yanıtını vermişlerdir. Yanıtlar arasında görsel sanatlar ve özel eğitime göre fark olup olmadığı tespit etmek için yapılan Mann Whitney U testi bize ($p>0,05$) anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. Yani “Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, sayı sayma ve tane kavramı becerisinin gelişmesinde katkısı olup olmadığı” hakkında görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenleri arasında bir görüş ayrılığı bulunmamaktadır.

Tablo 10’da Öğretmenlerin Soru 8’e İlişkin Görüşlerinin Branşlarına Göre U-Testi Sonuçları:

Branş	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	P
Özel Eğitim	187	98,21	18364,50	786,500	,344
Görsel Sanatlar	10	113,85	1138,50		

Görsel sanatlar derslerinde zihinsel engelli bireyler sınırlı alan boyama becerileri edinebilir. Konuyla ilgili olarak Demiröz (1995), görsel sanatlar ile ilgili aktivitelerin çocukların büyük ve küçük kaslarının kuvvetlenmesine ve daha koordineli hareket etmesine yardımcı olacağından ve bilişsel gelişimde edinilmesi istenilen becerilerin sanat aktiviteleri ile pekiştirilmesinin, bilişsel gelişimi daha etkin kılacağından bahsetmektedir (s:36). Bu bilgilerden yola çıkarak zihinsel engelli bireylerin sınırlı alanları boyarken zihinsel süreçlerden geçeceklerini, el-göz koordinasyonu ile istedik becerileri edinebilecekleri söylenebilir.

8. soruda yer alan “Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, sınırlı boyama becerilerinin gelişmesinde katkısı var mıdır?” görüşüne ilişkin görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenlerinin görüşlerinden elde edilen puanlarının branşlara göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin Mann Whitney U testi sonucunda anlamlı farklılık (tablo-10’daki verilere göre) bulunmamaktadır. ($U=786.500$, $p>,05$). görsel sanatlar öğretmenlerinin sıra ortalamalarının özel eğitim öğretmenlerinden yüksek olduğu görülmekle birlikte, aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur.

Bu bilgilerden yola çıkarak anketin 8. sorusunda yer alan “Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, sınırlı boyama becerilerinin gelişmesinde katkısı var mıdır?” sorusu hakkında görsel sanatlar öğretmenleri ve özel eğitim öğretmenlerinin aynı görüşte oldukları söylenebilir.

“Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, sınırlı boyama becerilerinin gelişmesinde katkısı var mıdır?” sorusuna görsel sanatlar öğretmenleri (4,60 puan ile) **cok fazla**, özel eğitim öğretmenleri ise (4,42 puan ile) **cok fazla** yanıtını vermişlerdir. Yanıtlar arasında branşa göre fark olup olmadığı tespit etmek için yapılan Mann Whitney U testine göre ($p>0,05$) anlamlı fark yoktur. Yani “Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, sınırlı boyama

becerilerinin gelişmesinde katkısı olup olmadığı” konusunda görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenleri arasında bir görüş ayrılığı bulunmamaktadır.

Tablo 11’de Öğretmenlerin Soru 9’a İlişkin Görüşlerinin Branşlarına Göre U-Testi Sonuçları:

<u>Branş</u>	<u>N</u>	<u>Sıra ortalaması</u>	<u>Sıra toplamı</u>	<u>U</u>	<u>P</u>
Özel Eğitim	187	97,68	18267,00	689,000	,113
Görsel Sanatlar	10	123,60	1236,00		

Görsel sanatlar derslerinde zihinsel engelli bireyler renk kavramı becerilerini geliştirebilirler. Konuyla ilgili olarak Kırıçoğlu (2002), resim çalışmalarının renklerle yansıdığından; renklerle yapılan çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda öğrencilerin renkleri anlama ve bilme becerilerinin gelişebileceğinden bahsetmektedir. Bir başka görüş ise Polloway ve Patton (1997), resim çalışmalarının birçok duyuya hitap ettiğinden ve öğrencinin renkleri daha kolay öğrendiğinden bahsetmektedirler. Aynı zamanda renklerle yapılan çalışmalara yerinde dönüt vererek öğrenmenin kolaylaşacağından söz etmektedirler. Bu bilgilerden yola çıkarak zihinsel engelli bireylerin renkleri öğrenirken görsel sanatlar etkinlikleri ile kalıcı beceri edinebilecekleri söylenebilir.

9. soruda yer alan “Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, renk kavramı becerilerinin gelişmesinde katkısı var mıdır?” sorusuna ilişkin görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenlerinin cevaplarından elde edilen puanların branşlara göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair Mann Whitney U. testi sonucunda anlamlı farklılık (tablo-11’deki verilere göre) yoktur ($U=689.000$, $p>,05$). Görsel sanatlar öğretmenlerinin sıra ortalamalarının özel eğitim öğretmenlerinden yüksek olduğu görülmekle birlikte, aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur.

“Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, renk kavramı becerilerinin gelişmesinde katkısı var mıdır?” sorusuna görsel sanatlar öğretmenleri (4,80 puan ile) **cok fazla**, özel

eğitim öğretmenleri ise (4,42 puan ile) **cok fazla** yanıtını vermişlerdir. Yanıtlar arasında branşa göre fark olup olmadığı tespit etmek için yapılan Mann Whitney U. testine göre ($p>0,05$) anlamlı fark yoktur.

Bu bilgilerden yola çıkarak anketin 9. sorusunda yer alan “Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, renk kavramı becerilerinin gelişmesinde katkısı var mıdır?” sorusuna verilen yanıtlar açısından görsel sanatlar öğretmenleri ve özel eğitim öğretmenlerinin aynı görüşte oldukları söylenebilir

Tablo 12 Öğretmenlerin Soru 10’a İlişkin Görüşlerinin Branşlarına Göre U-Testi Sonuçları:

Branş	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	P
Özel Eğitim	187	98,09	18343,00	765,000	,298
Görsel Sanatlar	10	116,00	1160,00		

Görsel sanatlar derslerinde zihinsel engelli bireyler görsel hafıza becerilerini geliştirebilir. Konuyla ilgili olarak Mason ve Steedly (2005), görsel sanatlar dersinde yapılan resim çalışmalarında öğrencilerin çevrelerinde gördüğü hayvanlar, eşyalar, kendi bedenleri gibi (el, ayak, yüz uzuvları vb.) biçimleri şekiller ve renkler ile yansıtmaalarının görsel hafıza becerisini geliştirdiğinden söz etmektedir. Bu bilgilerden yola çıkarak, zihinsel engelli bireylerin anlamakta zorlandıkları konularda anlamlı olgu, kavram ve nesneleri, hikayeleri veya belirli bir konu ya da durumu resmetmeleri sonucu görsel hafıza becerilerini geliştirecekleri söylenebilir.

Anketin 10. maddesinde yer alan “Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, görsel hafıza becerilerinin gelişmesinde katkısı var mıdır?” sorusuna alınan yanıtlardan elde edilen puanların branşlara göre farklılaşıp farklılaşmadığını görebilmek için yapılan Mann Whitney U testi sonucunda anlamlı farklılık (tablo-12’deki verilere göre) yoktur. ($U=765.000$, $p>,05$) görsel sanatlar öğretmenlerinin sıra ortalamalarının özel eğitim öğretmenlerinden yüksek olduğu görülmekle birlikte, aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur.

“Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, görsel hafıza becerilerinin gelişmesinde katkısı var mıdır?” sorusuna görsel sanatlar öğretmenleri (4,50 puan ile) **cok fazla**, özel eğitim öğretmenleri ise (4,17 puan ile) **cok** yanıtını vermişlerdir. Yanıtlar arasında branşa göre fark olup olmadığı tespit etmek için yapılan Mann Whitney U testine göre ($p>0,05$) anlamlı fark yoktur.

Bu bilgilerden yola çıkarak anketin 10. maddesinde yer alan görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, görsel hafıza becerilerinin gelişmesinde katkısı olup olmadığı konusunda görsel sanatlar öğretmenleri ile özel eğitim öğretmenlerinin aynı görüşte oldukları söylenebilir.

Tablo 13 Öğretmenlerin Soru 11’e İlişkin Görüşlerinin Branşlarına Göre U-Testi Sonuçları:

Branş	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	P
Özel Eğitim	187	98,25	18373,00	795,000	,401
Görsel Sanatlar	10	113,00	1130,00		

Görsel sanatlar derslerinde zihinsel engelli bireyler akılda tutma becerilerini geliştirebilir. Konuyla ilgili olarak Horn (1992), öğrencilerin resim çalışmaları yaparken çevrelerinde var olan nesne veya kişileri konu edindiklerinden ve resim yaparken çevrelerini daha iyi algıladıklarından bahsetmektedir. Bununla birlikte görsel sanatlar eğitiminin öğrencilerin kendilerini daha iyi ifade ettikleri ve özgür hissettikleri alanlardan biri olduğunu, resimlerin yaptıklarını algılamalarını kolaylaştırdığını ve sonuç olarak akılda tutma becerisinin gelişimine katkı sağladığını belirtmiştir.

Bu bilgilerden yola çıkarak zihinsel engelli bireylerin resim çalışmaları yaparken kalıcı beceriler edinecekleri söylenebilir.

Anılan anketin 11. maddesinde yer alan “Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, akılda tutma becerilerinin gelişmesinde katkısı var mıdır?” sorusuna öğretmenlerin

verdikleri cevaplardan elde edilen puanların branşlara göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin Mann Whitney U testi sonucunda anlamlı farklılık (tablo-13'deki verilere göre) yoktur. ($U=795.000$, $p>,05$). Görsel sanatlar öğretmenlerinin sıra ortalamalarının özel eğitim öğretmenlerinden daha yüksek olduğu görülmekle birlikte, aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur.

“Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, akılda tutma becerilerinin gelişmesinde katkısı var mıdır?” sorusuna görsel sanatlar öğretmenleri (4,00 puan ile) **cok**, özel eğitim öğretmenleri de (3,92 puan ile) **cok** yanıtını vermişlerdir. Yanıtlar arasında görsel sanatlar ve özel eğitime göre fark olup olmadığı tespit etmek için yapılan Mann Whitney U. testine göre ($p>0,05$) anlamlı fark yoktur.

Bu bilgilerden yola çıkarak anketin 11. sorusunda yer alan görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, akılda tutma becerilerinin gelişmesinde katkısı olup olmadığı konusunda görsel sanatlar öğretmenleri ve özel eğitim öğretmenlerinin aynı görüşte oldukları söylenebilir.

Tablo 14 Öğretmenlerin Soru 12' ye İlişkin Görüşlerinin Branşlarına Göre U-Testi Sonuçları:

Branş	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	P
Özel Eğitim	187	98,19	18361,50	783,500	,362
Görsel Sanatlar	10	114,15	1141,50		

Görsel sanatlar derslerinde zihinsel engelli bireyler sınıflama ve gruplama becerilerini geliştirebilir. Konuyla ilgili olarak Özsoy (2003), görsel sanatlar dersinde yapılan resim çalışmalarında edinilen deneyimler sonucunda nesneler arasındaki farkların kavranmaya başlandığından bahsetmektedir. Bunun sonucunda öğrencilerin nesneleri algılama yapılarının değişerek düşünme ve sorgulama davranışı sergilediklerini, çevrelerindeki nesne ve canlıları benzer ve farklı yönleriyle tanıyıp sınıflandırma ve gruplama becerisini kazandıklarını belirtmektedir.

Bu bilgilerden yola çıkarak zihinsel engelli bireylerin resim çalışmaları yaparken yaptıkları resimlerde gruplama ve sınıflama becerisi kazandığı söylenebilir.

Anketin 12. maddesinde yer alan “Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, sınıflama ve gruplama becerilerinin gelişmesinde katkısı var mıdır?” sorularına görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenlerinin verdikleri yanıtlardan elde edilen puanların branşlara göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin Mann Whitney U. testi sonucunda anlamlı farklılık (tablo-14’deki verilere göre) yoktur. ($U=783.500$, $p>,05$)

Görsel sanatlar öğretmenlerinin sıra ortalamalarının özel eğitim öğretmenlerinden yüksek olduğu görülmekle birlikte, aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur.

“Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, sınıflama ve gruplama becerilerinin gelişmesinde katkısı var mıdır?” sorusuna görsel sanatlar öğretmenleri (4,50 puan ile) **çok fazla**, özel eğitim öğretmenleri ise (3,88 puan ile) **çok** yanıtını vermişlerdir.

Yanıtlar arasında branşa göre fark olup olmadığı tespit etmek için yapılan Mann Whitney U testine göre ($p>0,05$) anlamlı fark yoktur. Yani “Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, sınıflama ve gruplama becerilerinin gelişmesinde katkısı var mıdır?” sorusuna görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenleri arasında bir görüş ayrılığı bulunmamaktadır.

Bu bilgilerden yola çıkarak anketin 12. sorusunda yer alan görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, sınıflama ve gruplama becerilerinin gelişmesinde katkısı olup olmadığı konusunda görsel sanatlar öğretmenleri ve özel eğitim öğretmenlerinin aynı görüşte oldukları söylenebilir.

Tablo 15'te Öğretmenlerin Soru 13'e İlişkin Görüşlerinin Branşlarına Göre U-Testi Sonuçları:

Branş	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	P
Özel Eğitim	187	99,01	18515,50	932,500	,988
Görsel Sanatlar	10	98,75	987,50		

Görsel sanatlar derslerinde zihinsel engelli bireyler problem çözme becerileri edinebilir. Konuyla ilgili olarak Bilir (1986), zihinsel engelli bireylerin yaş ve gelişim özelliklerine uygun materyal ve ortam buldukları an hayal gücü ve duygularını birleştirerek iç dünyalarını dışarıya aktarabilecekleri görüşünde olup, zihinsel engelli bireylere bu olanağı veren aktivitelerin başında da sanatla ilgili olanların bulunduğunu belirtmektedir (s:153).

Ayrıca Tanju (2004), zihinsel engellilerin eğitimlerinin temel amacının bireylerin yaşam işlevlerini geliştirerek onları daha bağımsız kılmak olduğunu belirtmiştir.

Bu amaçla zihinsel engellilerin eğitiminde onlara bağımsız yaşam becerileri kazandırmaya yönelik etkinliklere yer verilmektedir Cavkaytar, (1998:1).

Bu bilgiler ışığında görsel sanatlar dersleri ile zihinsel engelli bireylerin bağımsız yaşam becerileri edinirken problem çözme becerilerini de edineceği söylenebilir.

Anketin 13. maddesinde yer alan “Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, problem çözme becerilerinin gelişmesinde katkısı var mıdır?” sorusuna verilen yanıtlardan elde edilen puanların branşlara göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin Mann Whitney U. testi sonucunda anlamlı farklılık (tablo-13'deki verilere göre) yoktur ($U=932.500$, $p>,05$). Görsel sanatlar öğretmenlerinin sıra ortalamalarının özel eğitim öğretmenlerinden daha yüksek olduğu görülmekle birlikte, aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

“Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, problem çözme becerilerinin gelişmesinde katkısı var mıdır?” sorusuna görsel sanatlar öğretmenleri 3,50 puan ile **cok**, özel eğitim öğretmenleri de 3,35 puan ile **cok** yanıtını vermişlerdir. Yanıtlar arasında görsel sanatlar ve özel eğitime göre fark olup olmadığı tespit etmek için yapılan Mann Whitney U testine göre ($p>0,05$) anlamlı fark yoktur.

Yani “Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, problem çözme becerilerinin gelişmesinde katkısı olup olmadığı hakkında görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenleri arasında bir görüş ayrılığı bulunmamaktadır.

Bu bilgilerden yola çıkarak anketin 13. sorusunda yer alan görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, problem çözme becerilerinin gelişmesinde katkısının olup olmadığı hakkında görsel sanatlar öğretmenleri ve özel eğitim öğretmenlerinin aynı görüşte oldukları söylenebilir.

Tablo 16 Öğretmenlerin Soru 14’e İlişkin Görüşlerinin Branşlarına Göre U-Testi Sonuçları:

Branş	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	P
Özel Eğitim	187	98,15	18354,50	776,500	,342
Görsel Sanatlar	10	114,85	1148,50		

Görsel sanatlar derslerinde zihinsel engelli bireyler çevreyle ilgili gözlemlerini, izlenimlerini, duygularını ve düşüncelerini çizgisel, renksel veya şekillendirme olarak yansıtabilme becerileri edinebilir. Konuyla ilgili olarak Çağlar (1987), zihinsel engelli bireylerin materyallere (kağıt, kalem, boya, çamur vs.) dokunmasının, elindeki materyali çevirmesinin, denemesinin daha sonra dağınık düşüncelerini materyallere aktararak kendisi için değerli olan sonuçları ve yapıtları ortaya çıkarmasını sağlayacağı görüşündedir (s:339).

Buna dayanarak görsel sanatlar derslerinin, zihinsel engelli bireylerin duygularını renklerle ya da şekillerle yansıtabilme becerilerinin gelişimini sağlayacağı söylenebilir.

Anketin 14. maddesinde yer alan “Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, bireylerin çevre ile ilgili gözlemlerini, izlenimlerini, duygularını ve düşüncelerini çizgisel, renksel veya şekillendirme olarak yansıtabilme becerisinin gelişiminde katkısı var mıdır?” sorusuna alınan yanıtlardan elde edilen puanların branşlara göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin Mann Whitney U testi sonucunda anlamlı farklılık (tablo-16’daki verilere göre) yoktur. ($U=776.500$, $p>,05$)

Görsel sanatlar öğretmenlerinin sıra ortalamalarının özel eğitim öğretmenlerinden yüksek olduğu görülmekle birlikte, aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur.

“Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, çevre ile ilgili gözlemlerini, izlenimlerini, duygularını ve düşüncelerini çizgisel, renksel veya şekillendirme olarak yansıtabilme becerisinin gelişiminde katkısı var mıdır?” sorusuna görsel sanatlar öğretmenleri (4,50 puan ile) **cok fazla**, özel eğitim öğretmenleri ise (3,93 puan ile) **cok** yanıtını vermişlerdir.

Yanıtlar arasında görsel sanatlar ve özel eğitim branşlarına göre fark olup olmadığını tespit etmek için yapılan Mann Whitney U. testine göre ($p>0,05$) anlamlı fark yoktur. Yani “Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, çevre ile ilgili gözlemlerini, izlenimlerini, duygularını ve düşüncelerini çizgisel, renksel veya şekillendirme olarak yansıtabilme becerisinin gelişiminde katkısı olup olmadığı” konusunda görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenleri arasında görüş ayrılığı bulunmamaktadır.

Tablo 17 Öğretmenlerin Soru 15’e İlişkin Görüşlerinin Branşlarına Göre U-Testi Sonuçları:

Branş	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	P
Özel Eğitim	187	99,01	18515,50	932,500	,988
Görsel Sanatlar	10	98,75	987,50		

Görsel sanatlar derslerinde zihinsel engelli bireyler yazı araç gereçlerini kullanabilme becerilerini geliştirebilirler. Konuyla ilgili olarak Şener ve Yıldız (2003), görsel sanatlar dersinde kağıt ve boyama çalışmalarına yer verilmesinin öğrencilerin yazı araç gereçlerini kullanabilme becerisini kazanmasına yardımcı olduğundan bahsetmektedirler.

Bu bilgilerden yola çıkarak zihinsel engelli bireylerin resim çalışmaları yaparken yaptıkları resimlerde boya, fırça, kalem vb. araçları kullanarak edindikleri araç kullanma becerisi ile edindirilmek istenen yazı araç gereçlerini kullanma becerisine olumlu yönde katkı sunacağı söylenebilir.

Anketin 15. sorusunda yer alan “Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, yazı araç gereçlerini (kağıt, kalem, silgi, kalemtıraş, ... vb.) kullanabilme becerisinin gelişmesinde katkısı var mıdır?” sorusuna verilen yanıtlardan elde edilen puanların branşlara göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin Mann Whitney U. testi sonucunda anlamlı farklılık (tablo 17’deki verilere göre) yoktur ($U=932.500$, $p>,05$).

Görsel sanatlar öğretmenlerinin sıra ortalamalarının özel eğitim öğretmenlerinden yaklaşık olarak daha yüksek olduğu görülmekle birlikte, aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur.

Bu bilgilerden yola çıkarak anketin 15. maddesinde yer alan “Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, yazı araç gereçlerini (kağıt, kalem, silgi, kalemtıraş, ... vb.) kullanabilme becerisinin gelişmesinde katkısı olup olmadığı” sorusu hakkında görsel sanatlar öğretmenleri ile özel eğitim öğretmenlerinin aynı görüşte oldukları söylenebilir.

“Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, yazı araç gereçlerini (kağıt, kalem, silgi, kalemtıraş, ... vb.) kullanabilme becerisinin gelişmesinde katkısı var mıdır?” sorusuna görsel sanatlar öğretmenleri (4,40 puan ile) **cok fazla**, özel eğitim öğretmenleri ise (4,11 puan ile) **cok** yanıtını vermişlerdir.

Yanıtlar arasında branşlara göre fark olup olmadığı tespit etmek için yapılan Mann Whitney U testine göre ($p>0,05$) anlamlı fark yoktur. Yani “Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, yazı araç gereçlerini (kağıt, kalem, silgi, kalemtıraş, ... vb.) kullanabilme becerisinin gelişmesinde katkısı olup olmadığı” konusunda görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenleri arasında bir görüş ayrılığı bulunmamaktadır.

Tablo 18 Öğretmenlerin Soru 16’ ya İlişkin Görüşlerinin Branşlarına Göre U-Testi Sonuçları:

Branş	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	P
Özel Eğitim	187	98,17	18358,50	780,500	,351
Görsel Sanatlar	10	114,45	1144,50		

Görsel sanatlar derslerinde zihinsel engelli bireyler büyüklük-küçüklük, uzunluk-kısalık, kalınlık-incelik ve azlık-çokluk kavram becerilerini geliştirebilirler. Konuyla ilgili olarak Şener ve Yıldız (2003), görsel sanatlar dersi içerisinde farklı araç-gereçlerin ve farklı şekillerde-biçimlerde materyallerin kullanılmasının, öğrencilerin büyüklük-küçüklük, uzunluk-kısalık, kalınlık-incelik ve azlık-çokluk kavramlarını yaşayarak öğrenmelerine yardımcı olduğundan bahsetmektedir.

Bu bilgilerden yola çıkarak zihinsel engelli bireylerin resim çalışmaları yaparken yaptıkları resimlerde kullandıkları farklı şekillerdeki araç gereçleri kullanarak büyüklük-küçüklük, uzunluk-kısalık, kalınlık-incelik ve azlık-çokluk kavram becerilerinin öğrenimini kolaylaştıracağı söylenebilir.

Anketin 16. maddesinde yer alan “Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, büyüklük-küçüklük, uzunluk-kısalık, kalınlık incelik ve azlık-çokluk kavramlarının

edinilmesinde katkısı var mıdır?” sorusuna alınan yanıtlardan elde edilen puanların branşları göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin Mann Whitney U testi sonucunda anlamlı farklılık (tablo-18’deki verilere göre) yoktur ($U=780.500$, $p>,05$).

Görsel sanatlar öğretmenlerinin sıra ortalamalarının özel eğitim öğretmenlerinden yüksek olduğu görülmekle birlikte, aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur.

Bu bilgilerden yola çıkarak anketin 16. maddesinde yer alan “Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, büyüklük-küçüklük, uzunluk-kısalık, kalınlık incelik ve azlık-çokluk kavramlarının edinilmesinde katkısı olup olmadığı” konusunda görsel sanatlar öğretmenleri ve özel eğitim öğretmenlerinin aynı görüşte oldukları söylenebilir.

“Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, büyüklük-küçüklük, uzunluk-kısalık, kalınlık incelik ve azlık-çokluk kavramlarının edinilmesinde katkısı var mıdır?” sorusuna görsel sanatlar öğretmenleri (4,20 puan ile) **cok fazla**, özel eğitim öğretmenleri ise (3,97 puan ile) **cok** yanıtını vermişlerdir.

Yanıtlar arasında görsel sanatlar ve özel eğitime göre fark olup olmadığı tespit etmek için yapılan Mann Whitney U testine göre ($p>0,05$) anlamlı fark yoktur.

Yani “Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, büyüklük-küçüklük, uzunluk-kısalık, kalınlık incelik ve azlık-çokluk kavramlarının edinilmesinde katkısı var mıdır?” sorusu hakkında görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenleri arasında bir görüş ayrılığı bulunmamaktadır.

Bu bölümde, araştırmanın ikinci alt amacı olan erkek ve kadın öğretmenlerin görüşlerine ait bulgulara yer verilmiştir.

Ankete Katılan Öğretmenlerin, Cinsiyetlerine Göre Anket Verilerinin Değerlendirmesi:

Tablo-19 Araştırma Grubunda Yer Alan Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımları

Cinsiyet	F	%
Kadın	130	66,0
Erkek	67	34,0
Toplam	197	100,0

Tablo 19’da görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin 130’u (%66) kadın, 67’si (%34) erkektir.

Görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenlerinin cinsiyetlerine göre bilişsel alandaki günlük yaşam becerileri alt ölçeğinde yer alan maddelerin aritmetik ortalama, standart sapma ve önem sırası değerleri Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo-20 Bilişsel Alandaki Günlük Yaşam Becerileri Ölçeği Maddelerinin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma Değerleri:

Cinsiyet	Kişi sayısı	Ortalama	Standart Sapma
S1 KADIN ERKEK	130 67	4,3308 4,2239	,79131 ,79431
S2 KADIN ERKEK	130 67	4,1385 4,0149	,79489 ,74859
S3 KADIN ERKEK	130 67	4,2923 4,0149	,81122 ,76856
S4 KADIN ERKEK	130 67	4,1077 3,7463	,85586 ,87634
S5 KADIN ERKEK	130 67	4,1615 3,7463	,81463 ,97458
S6 KADIN ERKEK	130 67	4,2615 3,9552	,96893 ,72682
S7 KADIN ERKEK	130 67	3,9845 3,7910	,96002 1,00811
S8 KADIN ERKEK	130 67	4,4846 4,3284	,64980 ,70470
S9 KADIN ERKEK	130 67	4,5000 4,3284	,71799 ,76650
S10 KADIN ERKEK	130 67	4,2769 4,0149	,84464 ,82559
S11 KADIN ERKEK	130 67	4,0769 3,6716	,86817 1,00586
S12 KADIN ERKEK	130 67	3,9462 3,7910	,86546 ,89675
S13 KADIN ERKEK	130 67	3,3462 3,3731	1,04704 1,01258
S14 KADIN ERKEK	130 67	4,0846 3,6716	,90678 1,07855
S15 KADIN ERKEK	130 67	4,1769 4,0448	,90190 ,84267
S16 KADIN ERKEK	130 67	4,0154 3,9403	,93994 ,86831

Tablo- 21 Ankete Katılan Öğretmenlerin Sorulara Vermiş Oldukları Cevapların Cinsiyetlerine Göre Dağılımlarının T- Testi Sonuçları Verilmiştir.

Tablo-21 T-Testi Sonuçları

	T	Sd	p(2-tailed)	
S1	,897	195	,371	p>.05
S2	1,054	195	,293	p>.05
S3	2,314	195	,022	*p<.05
S4	2,785	195	,006	**p<.01
S5	3,166	195	,002	**p<.01
S6	2,277	195	,024	*p<.05
S7	1,315	194	,190	p>.05
S8	1,553	195	,122	p>.05
S9	1,553	195	,122	p>.05
S10	2,078	195	,039	*p<.05
S11	2,938	195	,004	**p<.01
S12	1,177	195	,241	p>.05
S13	-,173	195	,863	p>.05
S14	2,836	195	,005	**P<.01
S15	,996	195	,321	p>.05
S16	,545	195	,586	p>.05

p<0.05 ise tek yıldız (*)

p<0.01 ise çift yıldız (**)

Tablo-22 Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Soru 1 e İlişkin Cevaplarının T Testi Sonuçları:

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	T	Sd	P
S1	Kadın	130	4,3308	,79131	,897	195	,371
	Erkek	67	4,2239	,79431			

"Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin çizgi çizme becerisinin gelişmesinde katkısı var mıdır?" sorusuna kadınlar (4,33 puan ile) **cok fazla**, erkekler de (4,22 puan ile) **cok fazla** yanıtını vermişlerdir. Yanıtlar arasında cinsiyete göre fark olup olmadığı tespit etmek için yapılan t testine göre ($p=0,371$; $p>0,05$) anlamlı fark yoktur.

Yani "görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin çizgi çizme becerisinin gelişmesinde katkısı olup olmadığı" konusunda erkek ve kadın öğretmenler arasında bir görüş ayrılığı bulunmadığı söylenebilir.

Tablo-23 Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Soru 2'ye İlişkin T Testi Sonuçları:

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	T	Sd	P
S2	Kadın	130	4,1385	,79489	1,054	195	,293
	Erkek	67	4,0149	,74859			

"Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin eşleme ve ayırt etme becerilerinin gelişmesinde katkısı var mıdır?" sorusuna kadınlar (4,13 puan ile) **cok**, erkekler de (4,01 puan ile) **cok** yanıtını vermişlerdir.

Yanıtlar arasında cinsiyete göre fark olup olmadığı tespit etmek için yapılan t testine göre ($p=0,293$; $p>0,05$) anlamlı fark yoktur. Yani "görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin eşleme ve ayırt etme becerilerinin gelişmesinde katkısı var mıdır?" sorusu hakkında erkek ve kadın öğretmenlerin aynı şekilde düşündükleri söylenebilir.

Tablo-24 Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Soru 3 e İlişkin T Testi Sonuçları:

	<u>Cinsiyet</u>	<u>N</u>	<u>$\bar{X}$</u>	<u>S</u>	<u>T</u>	<u>Sd</u>	<u>P</u>
S3	Kadın	130	4,2923	,81122	2,314*	195	,022
	Erkek	67	4,0149	,76856			

“Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin biçim (üç-boyutlu bütün nesneler; ahşap küp, çamur top, ... vb.) ve şekil (iki boyutlu, detaydan arındırılmış ifadeler, kağıda çizilmiş veya düz bir ahşaptan kesilmiş üçgen, kare, daire, ... vb.) kavramlarının ediniminde katkısı var mıdır?” sorusuna kadınlar (4,29 puan ile) **cok**, erkekler de (4,01 puan ile) **cok** yanıtını vermişlerdir.

Yanıtlar arasında cinsiyete göre fark olup olmadığını tespit etmek için yapılan t testine göre ($p=0,022$; $p<0,05$) anlamlı fark vardır.

Yani “görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin biçim (üç-boyutlu bütün nesneler; ahşap küp, çamur top, ... vb.) ve şekil (iki boyutlu, detaydan arındırılmış ifadeler; kağıda çizilmiş veya düz bir ahşaptan kesilmiş üçgen, kare, daire, ... vb.) kavramlarının ediniminde katkısı var mıdır?” sorusu hakkında erkek ve bayan öğretmenler arasında görüş ayrılığı bulunmaktadır.

Bununla birlikte, öğrencilerin biçim (üç-boyutlu bütün nesneler; ahşap küp, çamur top, ... vb.) ve şekil (iki boyutlu, detaydan arındırılmış ifadeler; kağıda çizilmiş veya düz bir ahşaptan kesilmiş üçgen, kare, daire, ... vb.) kavramlarının ediniminde kadın öğretmenlerin, erkek öğretmenlere göre görsel sanatlar (resim-iş) dersinin daha çok katkısı olduğunu düşündükleri söylenebilir.

Tablo-25 Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Soru 4’e İlişkin T Testi Sonuçları:

	<u>Cinsiyet</u>	<u>N</u>	<u>$\bar{X}$</u>	<u>S</u>	<u>T</u>	<u>Sd</u>	<u>P</u>
--	-----------------	----------	-----------------------------	----------	----------	-----------	----------

S4	Kadın	130	4,1077	,85586	2,785*	195	,006
	Erkek	67	3,7463	,87634			

“Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin boyut (yakınlık-uzaklık, genişlik-darlık, alçaklık-yükseklik, üç boyutluluk iki boyutluluk, ... vb.) kavramlarının ediniminde katkısı var mıdır?” sorusuna kadınlar (4,10 puan ile) **cok**, erkekler (3,74 puan ile) **cok** yanıtını vermişlerdir.

Yanıtlar arasında cinsiyete göre fark olup olmadığı tespit etmek için yapılan t testine göre ($p=0,006$; $p>0,05$) anlamlı fark vardır.

Yani “görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin boyut (yakınlık-uzaklık, genişlik-darlık, alçaklık-yükseklik, üç boyutluluk iki boyutluluk, ... vb.) kavramlarının ediniminde katkısı olup olmadığı” hakkında erkek ve kadın öğretmenler arasında görüş ayrılığı bulunmaktadır. Kadın öğretmenler, erkek öğretmenlere göre görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin boyut (yakınlık-uzaklık, genişlik-darlık, alçaklık-yükseklik, üç boyutluluk iki boyutluluk, ... vb.) kavramlarının ediniminde daha çok katkısı olduğu görüşündedirler.

Tablo-26 Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Soru 5’e İlişkin T Testi Sonuçları:

	<u>Cinsiyet</u>	<u>N</u>	<u>$\bar{X}$</u>	<u>S</u>	<u>T</u>	<u>Sd</u>	<u>P</u>
S5	Bayan	130	4,1615	,81463	3,166*	195	,002
	Erkek	67	3,7463	,97458			

“Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin konum (altında-üstünde, önünde-arkasında, yanında, ... vb.) kavramlarının ediniminde katkısı var mıdır?” sorusuna kadınlar (4,16 puan ile) **cok**, erkekler de (3,74 puan ile) **cok** yanıtını vermişlerdir.

Yanıtlar arasında cinsiyete göre fark olup olmadığı tespit etmek için yapılan t testine göre ($p=0,002$; $p>0,05$) anlamlı fark vardır.

Yani “görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin konum (altında-üstünde, önünde-arkasında, yanında, ... vb.) kavramlarının ediniminde katkısı var mıdır?” sorusuna verilen yanıtlar açısından erkek ve kadın öğretmenler arasında bir görüş ayrılığı bulunmaktadır.

Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin konum (altında-üstünde, önünde-arkasında, yanında, ... vb.) kavramlarının ediniminde kadın öğretmenlerin, erkek öğretmenlere göre daha çok katkısı olduğunu düşündükleri söylenebilir.

Tablo-27 Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Soru 6 ya [Görsel Sanatlar (Resim-İş) Dersinin, Öğrencilerin Yazı Yazma Becerilerinin Gelişmesinde Katkısı Var Mıdır?] İlişkin T Testi Sonuçları:

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	T	Sd	P
S6	Kadın	130	4,2615	,96893	2,277*	195	,024
	Erkek	67	3,9552	,72682			

“Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin yazı yazma becerilerinin gelişmesinde katkısı var mıdır?” sorusuna kadınlar (4,26 puan ile) **cok fazla**, erkekler de (3,95 puan ile) **cok** yanıtını vermişlerdir.

Yanıtlar arasında cinsiyete göre fark olup olmadığı tespit etmek için yapılan t testine göre ($p=0,024$; $p>0,05$) anlamlı fark vardır.

Yani “görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin yazı yazma becerilerinin gelişmesinde katkısı var mıdır? sorusuna verilen yanıtlarda erkek ve kadın öğretmenler arasında görüş ayrılığı bulunmaktadır.

Buna dayanarak, görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin yazı yazma becerilerinin gelişmesindeki katkısı konusunda kadın öğretmenlerin, erkek öğretmenlere kıyasla daha fazla katkısı olduğunu düşündükleri sonucuna ulaşılabilir.

Tablo-28 Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Soru 7 ye [Görsel Sanatlar (Resim-İş) Dersinin, Öğrencilerin Sayı Sayma Ve Tane Kavramı Becerisinin Gelişmesinde Katkısı Var Mıdır?] İlişkin T Testi Sonuçları:

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	T	Sd	P
S7	Kadın	129	3,9845	,96002	1,315	194	,190
	Erkek	67	3,7910	1,00811			

“Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin sayı sayma ve tane kavramı becerisinin gelişmesinde katkısı var mıdır?” sorusuna kadınlar (3,98 puan ile) **cok**, erkekler de (3,79 puan ile) **cok** yanıtını vermişlerdir.

Yanıtlar arasında cinsiyete göre fark olup olmadığı tespit etmek için yapılan t testine göre ($p=0,190$; $p>0,05$) anlamlı fark yoktur.

Yani “görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin sayı sayma ve tane kavramı becerisinin gelişmesinde katkısı olup olmadığı” konusunda erkek ve kadın öğretmenler arasında bir görüş ayrılığı bulunmadığı söylenebilir.

Tablo-29 Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Soru 8’e [Görsel Sanatlar (Resim-İş) Dersinin, Öğrencilerin Sınırlı Boyama Becerilerinin Gelişmesinde Katkısı Var Mıdır?] İlişkin T Testi Sonuçları:

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	T	Sd	P
S8	Bayan	130	4,4846	,64980	1,553	195	,122
	Erkek	67	4,3284	,70470			

“Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin sınırlı boyama becerilerinin gelişmesinde katkısı var mıdır?” sorusuna kadınlar (4,48 puan ile) **cok fazla**, erkekler de (4,32 puan ile) **cok fazla** yanıtını vermişlerdir.

Yanıtlar arasında cinsiyete göre fark olup olmadığı tespit etmek için yapılan t testine göre ($p=0,122$; $p>0,05$) anlamlı fark yoktur.

Yani “görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin sınırlı boyama becerilerinin gelişmesinde katkısı var mıdır?” sorusuna yönelik olarak erkek ve kadın öğretmenlerin benzer şekilde düşündükleri söylenebilir.

Tablo-30 Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Soru 9’a İlişkin T Testi Sonuçları:
[Görsel Sanatlar (Resim-İş) Dersinin, Öğrencilerin Renk Kavramı Becerilerinin Gelişmesinde Katkısı Var Mıdır?]

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	T	Sd	P
S9	Kadın	130	4,5000	,71799	1,553	195	,122
	Erkek	67	4,3284	,76650			

“Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin renk kavramı becerilerinin gelişmesinde katkısı var mıdır?” sorusuna kadınlar (4,50 puan ile) **cok**, erkekler de (4,32 puan ile) **cok fazla** yanıtını vermişlerdir.

Yanıtlar arasında cinsiyete göre fark olup olmadığı tespit etmek için yapılan t testine göre ($p=0,122$; $p>0,05$) anlamlı fark yoktur.

Yani “görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin renk kavramı becerilerinin gelişmesinde katkısı olup olmadığı” konusunda için erkek ve kadın öğretmenlerin aynı düşüncüyü paylaştıkları söylenebilir.

Tablo-31 Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Soru 10’a İlişkin T Testi Sonuçları:

[Görsel Sanatlar (Resim-İş) Dersinin, Öğrencilerin Görsel Hafıza Becerilerinin Gelişmesinde Katkısı Var Mıdır?]

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	T	Sd	P
S10	Kadın	130	4,2769	,84464	2,078*	195	,039
	Erkek	67	4,0149	,82559			

“Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin görsel hafıza becerilerinin gelişmesinde katkısı var mıdır?” sorusuna kadınlar (4,27 puan ile) **cok fazla**, erkekler de (4,01 puan ile) **cok** yanıtını vermişlerdir.

Yanıtlar arasında cinsiyete göre fark olup olmadığı tespit etmek için yapılan t testine göre ($p=0,039$; $p>0,05$) anlamlı fark vardır.

Yani “görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin görsel hafıza becerilerinin gelişmesinde katkısı olup olmadığı” konusunda erkek ve kadın öğretmenler arasında görüş ayrılığı bulunmaktadır.

Buna dayanarak kadın öğretmenlerin, erkek öğretmenlere göre görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin görsel hafıza becerilerinin gelişmesinde daha fazla katkısı olduğu görüşünde oldukları sonucuna ulaşılabilir.

Tablo-32 Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Soru 11’ e İlişkin T Testi Sonuçları: [Görsel Sanatlar (Resim-İş) Dersinin, Öğrencilerin Akılda Tutma Becerilerinin Gelişmesinde Katkısı Var Mıdır?]

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	T	Sd	P
S11	Kadın	130	4,0769	,86817	2,938*	195	,004
	Erkek	67	3,6716	1,00586			

“Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin akılda tutma becerilerinin gelişmesinde katkısı var mıdır?” sorusuna kadınlar (4,07 puan ile) **cok**, erkekler de (3,67 puan ile) **cok** yanıtını vermişlerdir.

Yanıtlar arasında cinsiyete göre fark olup olmadığı tespit etmek için yapılan t testine göre ($p=0,004$; $p>0,05$) anlamlı fark vardır.

Yani “görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin akılda tutma becerilerinin gelişmesinde katkısı olup olmadığı” konusunda erkek ve kadın öğretmenler arasında görüş ayrılığı bulunmaktadır.

Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin akılda tutma becerilerinin gelişimine kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre daha fazla katkısı olduğunu düşündükleri söylenebilir.

Tablo-33 Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Soru 12'ye İlişkin T Testi Sonuçları: [Görsel Sanatlar (Resim-İş) Dersinin, Öğrencilerin Sınıflama ve Gruplama Becerilerinin Gelişmesinde Katkısı Var Mıdır?]

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	T	Sd	P
S12	Kadın	130	3,9462	,86546	1,177	195	,241
	Erkek	67	3,7910	,89675			

“Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin sınıflama ve gruplama becerilerinin gelişmesinde katkısı var mıdır?” sorusuna kadınlar (3,94 puan ile) **cok**, erkekler de (3,79 puan ile) **cok** yanıtını vermişlerdir.

Yanıtlar arasında cinsiyete göre fark olup olmadığı tespit etmek için yapılan t testine göre ($p=0,241$; $p>0,05$) anlamlı fark yoktur.

Yani “görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin sınıflama ve gruplama becerilerinin gelişmesinde olup olmadığı” konusunda erkek ve kadın öğretmenler arasında bir görüş ayrılığı bulunmadığı söylenebilir.

Tablo-34 Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Soru 13’ e İlişkin T Testi Sonuçları: [Görsel Sanatlar (Resim-İş) Dersinin, Öğrencilerin Problem Çözme Becerilerinin Gelişmesinde Katkısı Var Mıdır?]

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	T	Sd	P
S13	Kadın	130	3,3462	1,04704	,173	195	,863
	Erkek	67	3,3731	1,01258			

“Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin problem çözme becerilerinin gelişmesinde katkısı var mıdır?” sorusuna kadınlar (3, 34 puan ile) **biraz**, erkekler de (3,37 puan ile) **biraz** yanıtını vermişlerdir.

Yanıtlar arasında cinsiyete göre fark olup olmadığı tespit etmek için yapılan t testine göre ($p=0,863$; $p>0,05$) anlamlı fark yoktur.

Yani “görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin problem çözme becerilerinin gelişmesinde katkısı olup olmadığı” konusunda erkek ve kadın öğretmenlerin benzer şekilde düşündükleri söylenebilir.

Tablo-35 Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Soru 14’ e İlişkin T Testi Sonuçları: [Görsel Sanatlar (Resim-İş) Dersinin, Öğrencilerin Çevre İle İlgili Gözlemlerini, İzlenimlerini, Duygularını ve Düşüncelerini Çizgisel, Renksel veya Şekillendirme Olarak Yansıtabilme Becerisinin Gelişiminde Katkısı Var Mıdır?]

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	T	Sd	P
S14	Kadın	130	4,0846	,90678	2,836*	195	,005
	Erkek	67	3,6716	1,07855			

“Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin çevre ile ilgili gözlemlerini, izlenimlerini, duygularını ve düşüncelerini çizgisel, renksel veya şekillendirme olarak yansıtabilme becerisinin gelişiminde katkısı var mıdır?” sorusuna kadınlar (4,08 puan ile) **cok**, erkekler ise (3,67 puan ile) **biraz** yanıtını vermişlerdir.

Yanıtlar arasında cinsiyete göre fark olup olmadığı tespit etmek için yapılan t testine göre ($p=0,005$; $p>0,05$) anlamlı fark vardır.

Yani “görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin çevre ile ilgili gözlemlerini, izlenimlerini, duygularını ve düşüncelerini çizgisel, renksel veya şekillendirme olarak yansıtabilme becerisinin gelişiminde katkısı olup olmadığı” konusunda erkek ve kadın öğretmenler arasında görüş ayrılığı bulunmaktadır.

Kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin çevre ile ilgili gözlemlerini, izlenimlerini, duygularını ve düşüncelerini çizgisel, renksel veya şekillendirme olarak yansıtabilme becerisinin gelişimine daha fazla katkısının olduğunu düşündükleri söylenebilir.

Tablo-36 Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Soru 15’e İlişkin T Testi Sonuçları:
[Görsel Sanatlar (Resim-İş) Dersinin, Öğrencilerin Yazı Araç Gereçlerini (Kağıt, Kalem, Silgi, Kalemıraş, ... Vb. Kullanabilme Becerisinin Gelişmesinde Katkısı Var Mıdır?]

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	T	Sd	P
S15	Kadın	130	4,1769	,90190	,996	195	,321
	Erkek	67	4,0448	,84267			

“Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin yazı araç gereçlerini (kağıt, kalem, silgi, kalemıraş, ... vb.) kullanabilme becerisinin gelişmesinde katkısı var mıdır?” sorusuna kadınlar (4,17 puan ile) **cok**, erkekler de (4,04 puan ile) **cok** yanıtını vermişlerdir.

Yanıtlar arasında cinsiyete göre fark olup olmadığını tespit etmek için yapılan t testine göre ($p=0,321$; $p>0,05$) anlamlı fark yoktur.

Yani “görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin yazı araç gereçlerini (kağıt, kalem, silgi, kalemıraş, ... vb.) kullanabilme becerisinin gelişmesinde katkısı olup olmadığı” sorusuna erkek ve bayan öğretmenler arasında bir görüş ayrılığı bulunmadığı söylenebilir.

Tablo-37 Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Soru 16’ya İlişkin T Testi Sonuçları: [Görsel Sanatlar (Resim-İş) Dersinin, Öğrencilerin Büyüklük-Küçüklük, Uzunluk-Kısalık, Kalınlık İncelik ve Azlık-Çokluk Kavramlarının Edinilmesinde Katkısı Var Mıdır?]

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	T	Sd	P
S16	Kadın	130	4,0154	,93994		195	,586
	Erkek	67	3,9403	,86831			

“Görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin büyüklük-küçüklük, uzunluk-kısalık, kalınlık incelik ve azlık-çokluk kavramlarının edinilmesinde katkısı var mıdır?” sorusuna kadınlar (4,01 puan ile) çok, erkekler de (3,94 puan ile) **cok** yanıtını vermişlerdir.

Yanıtlar arasında cinsiyete göre fark olup olmadığı tespit etmek için yapılan t testine göre ($p=0,586$; $p>0,05$) anlamlı fark yoktur.

Yani “görsel sanatlar (resim-iş) dersinin, öğrencilerin büyüklük-küçüklük, uzunluk-kısalık, kalınlık incelik ve azlık-çokluk kavramlarının edinilmesinde olup

olmadığı” konusunda erkek ve kadın öğretmenlerin aynı şekilde düşündükleri söylenebilir.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırma süreci sonunda ulaşılan sonuçların yanı sıra, uygulamacılar ve araştırmacılar için önemli görülen bazı öneriler yer almaktadır.

5.1. Sonuç

Araştırmanın bulgularına dayalı olarak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Görsel sanatlar öğretmenleri ile özel eğitim öğretmenleri arasında, öğrencilerin, görsel sanatlar eğitimi dersi içerisinde bilişsel becerileri edinimlerine katkısı konusunda anlamlı bir fark olmadığı sonucuna varılmıştır. Aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamsız bulunmakla birlikte sıra ortalamaları incelendiğinde resim öğretmenleri ile özel eğitim öğretmenleri arasında küçük bir fark dikkati çekmektedir.
2. Görsel sanatlar öğretmenleri ve özel eğitim öğretmenleri arasındaki sıra ortalamaları incelendiğinde görsel sanatlar öğretmenleri, özel eğitim öğretmenlerine oranla renk ve boyut kavramlarının beceri edinimine, daha fazla katkıda bulunduğu görüşündedirler. Görsel sanatlar eğitimi dersinin, öğrencilerin yazı yazma, sayı sayma ve tane kavramı, problem çözme ve yazı araç gereçlerini kullanabilme becerilerinin edinimine katkısı konusundaki görüşleri ise öğretmenlerin görsel sanatlar ya da özel eğitim branşında olma durumlarına göre değişmeyerek benzerlik göstermektedir. Öte yandan resim öğretmenleri ile özel eğitim öğretmenlerinin görüşlerinde, görsel sanatlar eğitimi dersinin bilişsel beceri edinimlerinde anlamlı benzerlikler de: çizgi çizme, eşleme ve ayırt etme, biçim ve şekil, boyut, konum, sınırlı boyama, renk kavramı, görsel hafıza, akılda tutma, sınıflama ve gruplama, çevre ile ilgili gözlemlerini, izlenimlerini, duygularını ve düşüncelerini çizgisel, renksel veya şekillendirme olarak yansıtabilme, büyüklük-küçüklük, uzunluk-kısalık, kalınlık

incelik ve azlık-çokluk kavram becerilerinin ediniminde ise sıra ortalamalarında anlamlı sonuçlar edinilmediğine varılabilir.

3. Ankete cevap veren öğretmenlerin cinsiyetlerine göre anket formundan elde edilen verilerde biçim ve şekil kavramı, boyut kavramı, konum, yazı yazma becerileri, görsel hafıza becerileri, akılda tutma becerileri, çevre ile ilgili gözlemleri, izlenimlerini, duygularını ve düşüncelerini çizgisel, renksel veya şekillendirme olarak yansıtabilme beceri gelişimine katkısı konusunda kadın ve erkekler arasında anlamlı bir fark olmakla birlikte; çizgi çizme eşleme ve ayırt etme, sayı sayma ve tane kavramı, sınırlı boyama renk kavramı, sınıflama ve gruplama, problem çözme, yazı araç gereçlerini kullanabilme, büyüklük-küçüklük, uzunluk-kısalık, kalınlık incelik ve azlık-çokluk kavram becerilerinin ediniminde ise anlamlı bir fark bulunmadığı söylenebilir.

5.2. Öneriler

Araştırmanın sonucu doğrultusunda uygulamaya ve ileri araştırmalara yönelik birtakım önerilerde bulunulabilir.

Uygulamaya yönelik öneriler:

1. Eğitim uygulama okullarında görev yapan görsel sanatlar öğretmenleri ve özel eğitim öğretmenlerinin, görsel sanatlar dersinin öğrencilerin, yaşamının her anında gereksinim duyacağı bilişsel alandaki becerileri bu dersin öğretim teknikleri ve uygulama çalışmalarını kazanmaları konusundaki mevcut bilgi ve becerileri, hizmet içi eğitim faaliyetleri ile geliştirilmelidir.
2. Eğitim uygulama okullarında görev yapan görsel sanatlar ve özel eğitim öğretmenlerinin, görsel sanatlar dersi içerisinde birlikte hareket etmeleri ve gerek görüldüğü takdirde çalışma alanı içinde olan zihin engelli bireylere gelecek yaşamları ile ilgili çalışmalar yaptırılmalıdır.

İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler:

Bu alanda çalışmak isteyen araştırmacılara;

- Benzer araştırmaların, Türkiye’ deki eğitim uygulama okullarının tümünü kapsayacak şekilde yapılması,
- Benzer araştırmanın, Türkiye’deki eğitim uygulama okullarındaki öğrenci velilerini kapsayacak şekilde yapılması,
- Eğitim uygulama okullarında görsel sanatlar eğitimi veren öğretmenlerin yeterliliklerinin araştırılması,
- Zihinsel engelli bireylere görsel sanatlar eğitimi veren öğretmenlerin hangi beceri alanlarının kazanımlarından hangi ölçüde yararlandıklarını görüşme formu ile araştırılması,
- Zihinsel engelli bireylerin aile eğitimlerinde, görsel sanatlar eğitimi çalışmalarının katkısının belirlenmesi,
- Milli eğitim bakanlığının zihinsel engelli bireylere yönelik hazırlanan veya uygulanan görsel sanatlar etkinliklerinin incelenmesi.

KAYNAKÇA

- Aksu M. (2011). **Zihinsel Engelli Çocuklarda Görsel Sanatlar Eğitiminin Motor Beceri Gelişimine Katkısı**. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Resim-İş Eğitimi Bilim Dalı.
- Ataman A. (1998). **Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitim. Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş**. Ankara: gündüz eğitim ve yayıncılık.
- Ataman A. (2003). **Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitim. Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş**. Ankara: gündüz eğitim ve yayıncılık.
- Artut, K. (2001) **Sanat Eğitimi : Kuramları ve Yöntemleri**. Anı Yayıncılık. Ankara.
- Aykut A. (2006). **Günümüzde Görsel Sanatlar Eğitiminde Kullanılan Yöntemler**. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 21, http://scholar.google.com.tr/scholar?q=g%C3%B6rsel+sanatlar&hl=tr&as_vis=1&btnG=Ara&lr=, adresinden 16 Ağustos 2011 tarihinde alınmıştır.
- Bacanlı H. (1999). **Sosyal Beceri Eğitimi**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
- Bilir, Ş. (Editör). Dikmen B. Emir F. Baysal B. (1986). **Özürlü Çocuklar ve Eğitimleri**. Hacettepe Üniversitesi. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü Karatepe Yayınları. No:39. Ankara.
- Bolat Aydoğan K. E. (2010). **Sanat Eğitimi ve Sanat Eleştirisi: Türkiye’de Görsel Sanatlar Öğretmeni Yetiştiren Kurumlar Örneği**. Yayımlanmış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı.
- Buyurgan S. ve Buyurgan U. (2007). **Sanat Eğitimi Ve Öğretimi: Eğitimin Her Kademesine Yönelik Yöntem Ve Tekniklerle**. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Cavkaytar A., (1998), Zihinsel Engellilerle İş Ve Meslek Eğitimi. Hizmet İçin Eğitim Semineri. Zihinsel Özürlülere Destek Derneği. İstanbul.

Cavkaytar A., Diken İ. H. (2005), **Özel Eğitime Giriş**. Ankara: kök yayıncılık.

Çağlar D., (1987), **Geri Zekalı Çocuklar Ve Eğitimi**. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No:39. Ankara

Çetinkaya Ç. (2010). **19. Ve 20. Yüzyıllarda Avrupa’da Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerin Eğitim Tarihi**. Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi. Cilt:1. Sayı:2. Aralık. Sayfa:51.

Darıca N., Pişkin Ü., Gümüşçü Ş. (2007). **Otizm ve Otistik Çocukların Eğitimi**. İstanbul: evrim yayınevi.

Demiröz Ü. (1998). **Zihinsel Engelli Çocuklarda İnce Devinsel Becerilerin Gelişiminin İncelenmesi**. Hacettepe Üniversitesi. Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Programı. Bilim Uzmanlığı Tezi. Ankara.

Dikici A. (2001). **Sanat Eğitiminde Yaratıcılık**. Milli eğitim dergisi, Sayı: 149, <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/149/dikici.htm> , adresinden 17 ağustos 2011 tarihinde alınmıştır.

Diler, N. (2000). **Zihinsel Engelli Öğrencilere Resim-İş Becerilerinin Kazandırılmasında Amaçların Tüm Beceri Ve İleri Zincirleme Yaklaşımlarına Göre Düzenlendiği Bireyselleştirilmiş Resim-İş Becerileri Öğretim Materyalleri’nin Etkililiği**. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Özel Eğitim Anabilim Dalı. Ankara.

Eripek S. (1993). **Zihinsel Engelli Çocuklar**. Eskişehir: anadolu üniversitesi yayınları.

Ersoy Ö. , Avcı N. (2001). **Özel Gereksinimli Olan Çocuklar Ve Eğitimleri ‘Özel Eğitim’**. Ankara: Ya-Pa Yayın Pazarlama San. Tic.

- Esen E. S. (2003). **Tıbbi- Eğitsel Yaklaşımla Zihinsel Engel, Okyanusun Kıyısı**. Ankara: Nobel Yayınları.
- Çağlar D. (1987). **Geri Zekalı Çocuklar Ve Eğitimi**. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları. No:39. Ankara.
- Güneş A. (2005). **Otizm ve Otistik Çocukların Eğitimi**. (Birinci Baskı). İzmir: ilya izmir yayınevi. s. 9-10
- Henley D. R., (1992), **Exceptional Children Exceptional Art “Teaching Art To Special Needs”**. Penny Darras-Maxwell. United States Of America.
- Horn M. (1992). **Looking For Renaissance, U.S. News And World Report**. United State Of America.
- Kırıçoğlu O. T. (2002). **Sanatta Eğitim ve Görmek, Öğrenmek**. Ankara: Pegem Yayıncılık Tic. Ltd. Şti. s.48
- Kulaksızoğlu A. (2003). **Farklı Gelişen Çocuklar**. (2. baskı). İstanbul: Epsilon Yayıncılık Hizmetleri Tic. San. Ltd. Şti.
- Mason C. Y. Thormaan M. S. Ve Steedly K. M. (2004). **How Students With Disabilities Learn In And Through The Arts: An Investigation Of Educator Perceptions**. United State Of America. Arts Affiliate Research Project.
<http://www.vsarts.org/documents/resources/research/arpfinaldraft.pdf>
 Adresinden 30 Eylül 2012 Tarihinde Alınmıştır.
- Mason C. and Steedly K. (2005). Arts İntegration. Lesson And Rebric For Arts İntegration. The United State Of America. Washington.
http://www.vsarts.org/documents/resources/research/lessons_rubics_ar ts05.pdf Adresinden 30 Eylül 2012 Tarihinde Alınmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı Mevzuat Bankası (2010), **Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği.** http://mevzuat.meb.gov.tr/html/26184_0.html adresinden 5 eylül 2011 tarihinde alınmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı Mevzuat Bankası, (2011). **Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname; Özel Eğitimin Temel İlkeleri.** Web: <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/104.html> 08 Nisan 2011’de alınmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği (2011), **Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinin Amacı.** <http://www.ozida.gov.tr/?menu=yenimevzuat&sayfa=4-13> adresinden 18 ağustos 2011 tarihinde alınmıştır.

Okuturlar M. H. (1968). **Özel Eğitim.** As Matbaası. İstanbul.

Özakçaoğlu N. (2009). **Çizgi Filmlerin Eğitilebilir Zihinsel Engelli Öğrencilerin Resimlerine Anlatım Biçim ve Renk Olarak Yansıması.** Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, (2011). **İlköğretim Okulu Orta Düzeyde Öğrenme Yetersizliği (Eğitilebilir) Olan Çocuklar Eğitimi Programı; Resim İş.** Web: <http://orgm.meb.gov.tr/OzelEgitimProgramlar/Egitilebilir/09.htm> 29 Mart 2011’de alınmıştır.

Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, (2011). **İlköğretim Okulu Orta Düzeyde Öğrenme Yetersizliği (Eğitilebilir) Olan Çocuklar Eğitimi Programı; Giriş ve Açıklamalar.** Web: <http://orgm.meb.gov.tr/OzelEgitimProgramlar/Egitilebilir/00.htm> 29 Mart 2011’de alınmıştır.

Özel Eğitim Ve Rehberlik Araştırma Genel Müdürlüğü (2011), **Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği.**

<http://orgm.meb.gov.tr/Mevzuat/ozelegitimhizyonetmeligi.htm> adresinden 5 eylül 2011 tarihinde alınmıştır.

Özgür İ. (2004). **Engelli Çocuklar ve Eğitimi Özel Eğitim**. Adana: karahan kitabevi. s. 3-4.

Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (2005). **Eğitim ve Öğretim**. <http://www.ozida.gov.tr/mevzuat/kanun.htm>, adresinden 18 ağustos 2011 tarihinde alınmıştır.

Özsoy V. (2003). **Görsel Sanatlar Eğitimi, Resim-İş Eğitiminin Tarihsel Ve Düşünsel Temelleri**. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık Turizm San. Tic. Ltd. Şti. Ankara.

Polloway, E. A., Patton, J.R. (1997). **Strategies For Teaching Learner With Special Needs**. The United States Of America. New Jersey. Merrill.

Sağiroğlu N. (2006). **Özel Gereksinimli Bireylere Sahip Ailelerin Çocuklarının Devam Ettiği Özel Eğitimi Ve Rehabilitasyon Merkezlerinden Beklentileri**. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilgiler Enstitüsü, Özel Eğitim Anabilim Dalı.

Salderay B. (2008). **Türkiye’deki Zihin Engelliler İş Okullarında Görsel Sanatlar Dersinin Öğrencilerin Beceri, Davranış ve Meslek Edinimindeki Katkısına Yönelik Öğretmen Görüşleri**. Yayımlanmış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı.

Salderay B. (2010). **Özel Eğitim Hakkı. Engelli Bireyler İçin Görsel Sanatlar Eğitimi**. Öz- Veri Dergisi, Cilt: 7 Sayı: 2, web: www.ozida.gov.tr , adresinden 18 ağustos 2011 tarihinde alınmıştır.

Selçuk, Z. (1997). **Eğitim Psikolojisi**. Pegem Yayıncılık. Ankara.

- Selfe L. (1983). **Normal And Anormalous Representational Drawing Ability İn Children**. Academic Press İnk. Ltd. United Kingdom.
- Smith, Tom E.C., Dowdy, Carol A. (1988). **Çocukluk Eğitimi**. Çocukluk Eğitimi Uluslararası İzleyici Derneği Dergisi. <http://www.thefreelibrary.com/Educating+young+children+with+disabilities+using+responsible...-a020854465> adresinden 4 eylül 2011 tarihinde alınmıştır.
- Sucuoğlu, B., Van Der Kruijs, M. (1981). **Ağır Öğrenen Çocuklar İçin Düzenlenen Eğitim Programı**. Ajans-Türk Matbaacılık San. Ankara.
- Südor G. (2000). **Aynanın Gerçeği Resim Eğitimi ve Sanatla Karşılaşma**. Çağ Pazarlama A.Ş. İstanbul.
- Tanju E. H. (2004). **4-6 Yaş Grubu Zihinsel Engelli Çocuklara Şekil Renk ve Sayı Kavramının Kazandırılmasında Bilgisayar Destekli Eğitimin Etkisinin İncelenmesi**. Hacettepe Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi. Ankara.
- Ulukaya E. (2009). **Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuklara Beceri Kazandırmada Karşılaşılan Sorunların İncelenmesi**. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Dekoratif Ürünler Eğitim Anabilim Dalı.
- Yıldız F. U., Şener T. (2003). **Okul Öncesi Dönemde Yaratıcılık Eğitimi Ve Yaratıcı Etkinliklerde Kullanmak İçin Materyal Hazırlama**. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara.
- Yılmaz M. (2007). **Görsel Sanatlar Eğitiminde Uygulamalar**. (İkinci Baskı). Ankara: gündüz eğitim ve yayıncılık. s. 17-18.

EKLER

EK	<u>Sayfa</u>
1. SİMGELER / SEMBOLLER.....	90
2. ANKET FORMU ÖRNEĞİ.....	91
3. ARAŞTIRMA KAPSAMINA ALINAN OKULLARIN LİSTESİ.....	94
4. T.C. ANKARA MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ'NDEN ALINAN ARAŞTIRMA İZİN BELGESİ ÖRNEĞİ.....	95

EK 1. SİMGELER / SEMBOLLER:

P: Bir sonucun istatistiksel anlamlılığını ifade eder.

T: T- Testi' nin sembolünü ifade eder.

Sd: Standart Sapma' nın sembolünü ifade eder. Standart sapma, ölçümlerin ortalamadan olan farklarının karelerinin ortalamasının kareköküdür.

$\bar{X}$: Aritmetik Ortalama' nın sembolünü ifade eder. Aritmetik Ortalama, deneklerin aldıkları değerlerin toplanıp denek sayısına bölünmesiyle elde edilen değerdir.

N: Birey Gözlem Sayısı' nın sembolünü ifade eder.

EK 2. ANKET FORMU ÖRNEĞİ

ANKET SORULARI

KİŞİSEL BİLGİLER

Tarih:.....

Eğitimcinin Adı Soyadı:.....

Cinsiyeti:.....

Çalıştığı Okulun Adı:.....

.....

Okulun Bulunduğu Şehir:.....

Okulun Eğitime Başlama Tarihi:.....

Mezun Olunan Fakülte:.....

Bölüm:.....

Eğitim Durumu:

Lisans

Yüksek Lisans

Doktora

Varsa Görsel Sanatlar Dersi ile İlgili Alınan Kurslar ve/veya Eğitim

Programları:.....

.....

.....

Özel Eğitim Alanında Çalışma Süresi:.....

BİLİŞSEL (AKADEMİK) BECERİLER

Aşağıdaki sorular, görsel sanatlar (resim-iş) dersinin öğrencilerde; Bilişsel becerilerinin kazanılmasındaki katkısını belirlemek amacı ile sorulmuştur. Lütfen uygun tek seçeneği işaretleyin.

Görsel sanatlar (resim-iş) dersi/dersinin, öğrencilerin:		ÇOK FAZLA	ÇOK	BİRAZ	AZ	ÇOK AZ
S.1.	...çizgi çizme becerisinin gelişmesinde katkısı var mıdır?					
S.2	...eşleme ve ayırt etme becerilerinin gelişmesinde katkısı var mıdır?					
S.3	...biçim (üç-boyutlu bütün nesneler; ahşap küp, çamur top, ... vb.) ve şekil (iki-boyutlu, detaydan arındırılmış ifadeler; kağıda çizilmiş veya düz bir ahşaptan kesilmiş üçgen, kare, daire, ... vb.) kavramlarının ediniminde katkısı var mıdır?					
S.4	...boyut (yakınlık-uzaklık, genişlik-darlık, alçaklık-yükseklik, üçboyutluluk-ikiboyutluluk, ... vb.) kavramlarının ediniminde katkısı var mıdır?					
S.5	...konum (altında-üstünde, önünde-arkasında, yanında, ... vb.) kavramlarının ediniminde katkısı var mıdır?					
S.6	...yazı yazma becerilerinin gelişmesinde katkısı var mıdır?					
S.7	...sayı sayma ve tane kavramı becerisinin gelişmesinde katkısı var mıdır?					
S.8	...sınırlı boyama becerilerinin gelişmesinde katkısı var mıdır?					
S.9	...renk kavramı becerilerinin gelişmesinde katkısı var mıdır?					
S.10	...görsel hafıza becerilerinin gelişmesinde katkısı var mıdır?					
S.11	...akılda tutma becerilerinin					

	gelişmesinde katkısı var mıdır?					
S.12	...sınıflama ve gruplama becerilerinin gelişmesinde katkısı var mıdır?					
S.13	... problem çözme becerilerinin gelişmesinde katkısı var mıdır?					
S.14	...çevre ile ilgili gözlemlerini, izlenimlerini, duygularını ve düşüncelerini çizgisel, renksel veya şekillendirme olarak yansıtabilme becerisinin gelişiminde katkısı var mıdır?					
S.15	...yazı araç gereçlerini (kağıt, kalem, silgi, kalemıraş, ... vb.) kullanabilme becerisinin gelişmesinde katkısı var mıdır?					
S.16	...büyüklük-küçüklük, uzunluk-kısalık, kalınlık incelik ve azlık-çokluk kavramlarının edinilmesinde katkısı var mıdır?					

EK 3. ARAŞTIRMA KAPSAMINA ALINAN OKULLARIN LİSTESİ

1	Büğdüz Eğitim Uygulama Okulu	Akyurt / Ankara	Faal
2	Çağdaş Eğitim Uygulama Okulu	Altındağ /Ankara	Faal
3	Beypazarı Eğitim Uygulama Okulu	Beypazarı /Ankara	Faal değil
4	Süha Alemdaroğlu Eğitim Uygulama Okulu	Çankaya /Ankara	Faal
5	Uygur Eğitim Uygulama Okulu	Keçiören /Ankara	Faal
6	Çubuk Eğitim Uygulama Okulu	Çubuk /Ankara	Faal
7	Eryaman Eğitim Uygulama Okulu	Eryaman /Ankara	Faal
8	Gölbaşı Eğitim Uygulama Okulu	Gölbaşı /Ankara	Faal
9	Kazan Belediyesi Eğitim Uygulama Okulu	Kazan /Ankara	Faal
10	Mamak Eğitim Uygulama Okulu	Mamak /Ankara	Faal
11	Polatlı Eğitim Uygulama Okulu	Polatlı /Ankara	Faal
12	Ali Aktürk Eğitim Uygulama Okulu	Sincan /Ankara	Faal
13	Şereflikoçhisar Eğitim Uygulama Okulu	Şereflikoçhisar /Ankara	Faal
14	Sait Ulusoy Eğitim Uygulama Okulu	Yenimahalle /Ankara	Faal

**EK 4. T.C. ANKARA MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ'NDEN ALINAN
ARAŞTIRMA İZİN BELGESİ ÖRNEĞİ**

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Bölüm : İstatistik Bölümü
Sayı : B.08.4.MEM.0.06.20.01-60599/3609
Konu : Araştırma izni
Songül AKÇAL

13/01/2012

..... İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE

- İlgi: a) M.E.B. Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.
b) MEB EARGED' in araştırma izinlerine ilişkin 11/04/2007 tarih ve 1950 sayılı yazısı.
c) 05/11/2009 tarih ve 98610 sayılı Valilik Onayı.
d) 15/09/2011 tarih ve 71195 sayılı Valilik Onayı.
e) Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünün 16/12/2011 tarih ve 11133 sayılı yazısı.

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Songül AKÇAL' ın "Ankara Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı eğitim uygulama okullarında görsel sanatlar dersinin zihinsel engelli öğrencilerin (bilişsel akademik) beceri edinimine katkısına yönelik öğretmen görüşleri" konulu tezi ile ilgili anketi, ek listedeki ilçeniz okullarında uygulama isteği Müdürlüğümüz Değerlendirme Komisyonunca uygun görülmüştür.

Mühürlü anket örnekleri (2 sayfadan oluşan) araştırmacıya ulaştırılmış olup, uygulama yapılacak sayıda araştırmacı tarafından çoğaltılarak, araştırmanın ilgi (a), yönerge çerçevesinde gönüllülük esasına göre uygulanmasını rica ederim.

Gülçin UYSAL
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

EKLER :

1-Okul Listesi (1 Sayfa)

DAĞITIM :

Akyurt-Altındağ-Bey pazarı
Çankaya-Etimesgut-Keçiören
Çubuk-Gölbaşı-Kazan-Mamak
Polatlı-Sincan-Şereflikoçhisar
Yenimahalle MEM

12/01/2012 Memur :E. KONUK
12/01/2012 Şef :N. ÇELENK

İl Milli Eğitim Müdürlüğü-Beşevler
İstatistik Bölümü

Tel : 223 75 22
Fax : 223 75 22